

BILTEN BROJ 1
SUDSKE PRAKSE VRHOVNOG SUDA
BOSNE I HERCEGOVINE
Sarajevo, januar-mart 1987. Godine

K R I V I Č N O P R A V O

Krivični zakoni

Član 167. KZ SFRJ

Plaćanje dinarske cijene iz ugovora o kupoprodaji alata devizama, ne predstavlja krivično djelo iz člana 167. stav 1. KZ SFRJ, već prekršaj iz člana 177. Stav 1. Tačka 1. U vezi sa članom 16. Zakona o deviznom poslovanju.

(Viši sud u Doboju, broj Kž. 44/87 od 12. Marta 1987. godine)

Čl. 13. I 14. KZ SFRJ u vezi sa članom 186. Stav 2. KZ SRBiH

Ako grubo kršenje saobraćajnih propisa predstavlja jedan od činjeničnih osnova zaključka u umišljajnom ugrožavanju javnog saobraćaja zbog čega su radnje izvršioca pravno ocijenjene kao teško djelo protiv bezbjednosti javnog saobraćaja, iz člana 186. Stav 2. U vezi sa članom 181. Stav 1. KZ SRBiH, ovo grubo kršenje se ne može uzeti kao posebna otežavajuća okolnost, jer je uticala na odmjeravanje kazne kroz stepen krivične odgovornosti sadržan u obliku vinosti učinioca.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 243/86, od 14.1.1987. godine)

Član 13. KZ SFRJ u vezi sa članom 181. Stav. 1. KZ SRBiH

Okolnost da je učinilac donio odluku da uprava motornim vozilom nakon upotrebe alkohola koji nije doveo do njegove neuračunljivosti iako prije upotrebe alkohola nije znao da će upravljati vozilom, ne isključuje mogućnost da se njegov subjektivni odnos prema ugrožavanju saobraćaja ocijeni kao eventualni umišljaj, pod uslovom da je grubo ili bezobzirno kršio saobraćajne propisa.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 827/86 od 13.3.1987. godine)

Član 169. Stav 1. u vezi sa članom 227. Stav 2. KZ SRBiH

Pogrebno društvo je građansko prvano lice, jer ciljeve zbog kojih su se građani udružili u to društvo ne ostvaruje sredstvima u društvenoj svojini, pa u slučaju kada blagajnih toga društva u namjeri da sebi ili drugom pribave protivpravnu imovinsku korist prisvoji povjereni mu novac čini krivično djelo utaje iz člana 152. stav 3. KZ SRBiH, a ne pronevjere iz člana 227. Stav 2. KZ SRBiH.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 932/86 od 13.1.1987. godine)

Član 158. KZ SRBiH

Ostvarena su obilježja krivičnog djela prevare z člana 158. Stav 1. KZ SRBiH, kada učinilac u obrazac – izjavu o broju članova domaćinstva i njihovim prihodima, u rubrici “prihodi bračnog druga od samostalne djelatnosti” upiše da njegov bračni drug ne ostvaruje prihode, iako zna da ih ostvaruje iz osnova ugovora o djelu sa mjesnom zajednicom u obavljanju računovodstvenih poslova za tu zajednicu, i tu izjavu preda ovlašćenom radniku samoupravne interesne zajednice za dječiju zaštitu radi ostvarenja prava na dječiji dodatak, pa mu samoupravna interesna zajednica na osnovu te izjave isplati 20.000 dinara više od onog

iznosa koji bi mu bio isplećen da je u izjavi unio podatke o prihodima supruge, jer je tim radnjama (lažno prikazivanje činjenica) samoupravne interesne zajednice dovedena u zabludu usljed čega je na štetu društvene svojine izvršila uvećanu isplatu dječijeg dodatka.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 857/85 od 20.11.1986. godine)

Član 118. Stav 1. KZ SRBiH

Šteta kao obilježje krivičnog djela nesavjesnog poslovanja u privredi iz člana 118. Stav 1. KZ SRBiH, može se sastojati samo u umanjenju društvenih sredstava društveno – pravnog lica (obična šteta) ali ne i u sprečavanju njihovog povećanja (izostala dobit)

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 587/86 od 3.3.1987. godine)

Član 129. Stav 3. KZ SRBiH

Krivično djelo nedozvoljene trgovine iz člana 129. Stav 3. KZ SRBiH, čija se radnja sastoji u neovlašćenoj kupovini robe ili predmeta čiji je promet ograničen ili zabranjen, dovršeno je u času kada je učinilac predao novac prodavcu kao cijenu robe (u konkretnom slučaju duhana), pa je za postojanje ovog krivičnog djela bez značaja to, što učinilac nije preuzeo robu (duhan) od prodavca.

(Vrhovni sud BiH, broj Kvl-p. 117/86 od 30.1.1987. godine)

Zakon o krivičnom postupku

Član 131. Stav 1. ZKP

Interes za razmatranje i prepisivanje pojedinih krivičnih spisa u smislu člana 131. Stav 1. Zakona o krivičnom postupku mogu imati u toku postupka ili po završenom postupku stranke i drugi učesnici u postupku, a takav interes mogu imati i lica van krivičnog postupka. Prema tome, opravdan interes ima i branilac osuđenog lica, u drugom krivičnom predmetu, koji je u zahtjevu naveo da tek po upoznavanju sa sadržinom spisa u kome je zatražio da mu se odobri razmatranje i prepisivanje, može ocijeniti da li su ispunjeni uslovi za podnošenje zahtjeva za ponavljanje krivičnog postupka, dovršenog pravosnažnom presudom u predmetu u kome je on bio branilac.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 1049/86 od 9.1.1987. godine)

Član 364. Stav 1. Tačka 11. ZKP u vezi sa članom 163. Stav 3. KZ SRBiH

Izreka presudom kojom je optuženi oglašen krivim zbog krivičnog djela ugovaranja nesrazmjerne imovinske koristi iz stava 3. Člana 163. KZ SRBiH, koji je prema opisu radnje učinioca iskorištavanjem teškog imovnog stanja, teških stambenih prilika, nedovoljnog iskustva i lakomislenosti oštećenog lica, mora u opisu sadržavati činjenice i okolnosti koje čine sva ova obilježja djela, jer u protivnom izreka ostaje nerazumljiva i time bi bila učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 364. Stav 1. Tačka 11. ZKP.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 598/86 od 18.2.1987. godine)

Član 364. Stav 2. U vezi sa članom 333. Stav 2. ZKP

Čitanje zapisnika o ranijem saslušanju svjedoka bez saglasnost stranaka može predstavljati bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 364. ZKP, samo ako se iskaz svjedoka odnosi na odlučne činjenice.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 478/86, od 29.1.1987. godine)

Član 364. Stav 1. Tačka 11. ZKP

Učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 364. Stav 1. Tačka 11. ZKP, ako ni u opisu djela u izreci presude ni u obrazloženju presude nisu označeni saobraćajni propisi koje je učinilac prekršio izvršenjem krivičnog djela protiv bezbjednosti javnost saobraćaja.

(Vrhovni sud BiH, broj Kž. 812/86 od 26.2.1987. godine)

Član 474. ZKP

Po žalbi na rješenje sudije za maloljetnike o određivanju pritvora prema maloljetniku odlučujuće vijeće za maloljetnike prvostepenog suda, a ne vijeće višeg suda.

U vijeću za maloljetnike prvostepenog suda ne može učestvovati sudija za maloljetnike čije se rješenje pobija.

(Vrhovni sud BiH, broj Kžm 2/87 od 12.3.1987. godine, spis Višeg suda u Tuzli broj Km. 4/87)

Član 476. Stv 1. ZKP

O neslaganju sudije za maloljetnike I javnog tužioca u pogledu zahtjeva za dopunu pripremnog postupka, (član 76. Stav 1. ZKP) odlučuje vijeće za maloljetnike prvostepenog suda a ne vijeće višeg suda)

U vijeću za maloljetnike prvostepenog suda ne može učestvovati sudija za maloljetnike koji se protivio privjedlogu javnog tužioca.

(Vrhovni sud BiH, br. Kr.46/87 od 26. Marta 1987.g., spis Višeg suda u Mostaru br. Km. 1/87)

Privredni prestupi**Član 49. Stav 1. Tačka 6. I stav 3. Zakona o obezbjeđivanju plaćanja između korisnika društvenih sredstava**

Direktor osnovne organizacije udruženog rada koja je poslove plaćanja prenijela na radnu zajednicu zajedničkih službi može biti odgovoran za neblagovremeno izmirenje obaveze prema povjeriocu, ako u vrijeme njihovog dospijeca na računu osnovne organizacije nije bilo raspoloživih sredstava I ako se radi o znatnom iznosu neizmirenih obavaza.

(Vrhovni sud BiH, broj Pkž. 769/85 od 22.4.1986. godine)

Član 49. Stav 1. Tačka 6. I stav 3. Zakona o obezbjeđivanju plaćanja između korisnika društvenih sredstava.

Organizacija udruženog rada I njeno odgovorno lice odgovorni su za povredu propisa učinjenu neblagovremenim izmirenjem obaveza prema sovjim povjericima, neovisno od toga što prije dospijeca tih obaveza inopartner nije izmirio svoje obaveze prema okrivljenom pravnom licu.

(Vrhovni sud BiH, broj Pkž. 810/85 od 22.1.1986. godine)

Član 650. stav 1. Tačka 7. I stav 2. Zakona o udruženom radu

Organizacija udruženog rada I njeno odgovorno lice čine privredni prestup iz člana 650. Stav 1. Tačka 7. I stav 2. Zakona o udruženom radu, ako počnu da obavljaju djelatnost prije nego što su registrovani, bez obzira na okolnost što propustom radne zajednice zajedničkih poslova radne organizacije (u okviru koje posluje okrivljeno pravno lice) registracija nije izvršena kod

nadležnog suda.

(Vrhovni sud BiH, broj Pkž. 304/86 od 6.11.1986. godine)

Član 364. Stav 1. Tačka 11. Zakona o krivičnom postupku u vezi sa članom 60. Zakona o privrednim prestupima.

Prvostepeni sud je dužan da u obrazloženju presude navede razloge iz kojih se može zaključiti u čemu se sastoji protivpravno ponašanje okrivljenog odgovornog lica prilikom povrede propisa o privrednom ili finansijskom poslovanju, jer u protivnom čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 364. Stav 1. Tačka 11. Zakona o krivičnom postupku. Koja odredba se primjenjuje u ovom postupku na osnovu člana 60. Zakona o privrednim prestupima.

(Vrhovni sud BiH, broj Pkž. 487/86 od 14.1.1987. godine)

Član 14. Zakona o privrednim prestupima.

Okolnost da je šef računovodstva pri izvršenju privrednog prestupa postupao po nalogu inokosnog poslovnog organa ne predstavlja osnov za primjenu odredaba iz člana 14. Zakona o privrednim prestupima, kojom je regulisano kada se postoji odgovornost odgovornog lica za izvršeni privredni prestup, pošto sa svoje strane nije preduzeo zakonom ili samoupravnim opštim aktom predviđene radnje u cilju sprečavanja izvršenja privrednog prestupa.

(Vrhovni sud BiH, broj Pkž. 563/86 od 9.3.1987. godine)

Član 12. Zakona o privrednim prestupima

Kada se radi o primjeni interventnog zakona kojim se ograničavaju određeni izdaci, kao što je slučaj sa zakonom o privremenoj zabrani raspolaganja dijelom društvenih sredstava za kupovinu dizel govira I motornog benzina šef računovodstva je odgovoran za učinjenu povredu propisa, jer je u okviru svojih poslova odnosno radnih zadataka dužan da prati utrošak sredstava za određene svrhe I da o tome blagovremeno izvještava nadležne organe u organizaciji, u cilju svođenja izdataka u zakonom utvrđene okvire.

Prekršaji (sudska zaštita)

Član 245. Zakona o prekršajima

Kažnjeni koji u vrijeme izvršenje prekršaja I u toku prekršajnog postupka nije imao svojstvo vozača po zanimanju, već je to svojstvo stekao poslije donošenja drugostepenog rješenja o prekršaju, ne stiče time pravo da izjavi zahtjev za sudsku zaštitu zbog toga što mu je izrečena zaštitna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom.

(Vrhovni sud BiH, broj Pvl. 263/86 od 24.3.1987. godine)

GRADANSKO PRAVO – OPŠTI DIO

1.

Član 9. Zakona o prometu nepokretnosti

Član 45. Stav 2. Zakona o obligacionim odnosima

Usmeni ugovor o prodaji nepokretnosti po zakonu o prometu nepokretnosti SRBiH se ne može konvalidirati ni ispunjenjem obaveze (izuzetak je ugovor o prenosu nepokretnosti između društveno – pravnih lica) , pa usmeno obećanje prodavca da će zaključiti pismeni

ugovor, koje je bilo osujećeno njegovom smrću, ne obavezuje nasljednike, jer se I za predugovor traži ista forma kao I za glavni ugovor.

Iz obrazloženja:

Prema odlučnim činjeničnim utvrđenjima iz prvostepene presude, koje je u svemu prihvatio I drugostepeni sud, tužilac je dana 2.8.1982. godine, dakle nakon 4.1.1979. godine kada je stupio na snagu Zakon o prometu nepokretnosti ("Službeni list SRBiH", broj 38/78), zaključio sa prednikom tužene usmeni ugovor o kupoprodaji nekretnina navedenih u izreci prvostepene presude. Nakon smrti prodavaoca, tužena, koja je na osnovu rješenja o nasljeđivanju upisana kao zemljišno knjižna suvlasnica na tim nekretninama sa dijeloma iz tužbenog zahtjeva, odbila je da sa tužiocem zaključi pismeni ugovor o kupoprodaji svojih suvlasničkih dijelova iako je usmeni ugovor za života prodavca bio u cjelosti izvršen.

Obzirom na te činjenice, nižestepeni sudovi su I pored utvrđenja da je usmeni ugovor o kupoprodaji bio u cijelosti izvršen voljnom prednika tužene postupili suprotno prinudnom propisu iz člana 9. Zakona o prometu nepokretnosti kada su svojim presudama priznali pravnu valjanost takvom ugovoru I na osnovu tog ugovora naložili uknjižbu prava vlasništva u korist tužioca kao kupca, na šta zahtjev za zaštitu zakonitosti opravdano ukazuje.

Naime, citiranom odredbom člana 9. Stav 2. Do 4. Zakona o prometu nepokretnosti, koji je bio na snazi u vrijeme zaključenja ugovora o kupoprodaji između tužioca I prednika tužene, propisuje pismenu formu I ovjeru potpisa ugovarača kao konstitutivni element svakog ugovora na osnovu koga se prenosi pravo svojine, te se nakon 4.1.1979. godine (kada je taj zakon stupio na snagu) nedostatak pismene forme ne može konvalidirati ni obostranim ispunjenjem svih obaveza koje iz takvog ugovora proizilaze, niti na bilo koji drugi način, što znači da je usmeni ugovor na koji se tužilac poziva kao osnov sticanja prava vlasništva apsolutno ništav, zbog čega su nižestepeni sudovi pogrešno primijenili citirane odredbe materijalnog prava kada su usvojili tužbeni zahtjev. Dobrovoljnim ispunjenjem označuje se samo pismeni ugovor kome nedostaje ovjera potpisa (član 9. Stav 4. ZPN).

Ni okolnost što je prednik tužene – prodavaoc eventualno bio spriječen skorom i iznenadnom smrću da zaključi pismeni ugovor sa tužiocem I pod pretpostavkom da je to bio čvrsto obećao tužiocu, kao što tužilac tvrdi u odgovoru na zahtjev za zaštitu zakonitosti, ne opravdava zaključak nižestepenih sudova o osnovanosti tužbenog zahtjeva, jer bi se takva izjava volje prodavaoca u najpovoljnijoj interpretaciji za tužioca kao kupca imala smatrati predugovorom, pa kako je izričitom odredbom člana 45. Stav 2. Zakona o obligacionim odnosima predviđeno da propisi o formi glavnog ugovora važe I za predugovor, usmeno obećanje prodavaoca dato tužiocu da će sa njim naknadno zaključiti I pravno valjan pismeni ugovor o kupoprodaji nekretnina vezivao ni umrlog prodavca.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 33/86 od 21.11.1986. godine)

2.

Član 46. Stav 2, član 47. I član 105. Zakona o obligacionim odnosima

Naknadna odredba ugovora o kreditu da će se anuiteti otplaćivati zavisno od likvidnosti dužnika ne proizvodi pravni učinak jer je takva činidba neodređena.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 407/86 od 18.2.1987. godine)

3.

Član 198. Zakona o osnovama bankarskog I kreditnog sistema

Član 67. Stav 2. Zakona o obligacionim odnosima

Pismena forma ugovora o kreditu zaključenog između banke I korisnika kredita ima konstitutivan značaj. Zato ne proizvodi pravni učinak usmeni sporazum ugovarača o produženju roka isplate duga.

Iz obrazloženja:

Prigovor dospjelosti tražbine pravilno je raspravljane od strane prvostepenog suda. Prema odredbi člana 35. Zakona o osnovama kreditnog I bankarskog sistema ("Službeni list SFRJ", broj 2/77, 59/82 I 9/84) propisano je da bankarska organizacija zaključuje sa korisnikom kredita ugovor o kreditu u pismenom obliku. Ugovorom o kreditu utvrđuju se uslovi davanja, korišćenja I vraćanja kredita, kao I druge I prava I obaveze ugovornih strana. Potpuno identičnu odredbu sadrži I član 198. Sada važećeg zakona o osnovama bankarskog I kreditnog sistema ("Službeni list SFRJ", broj 70/85). Prema tome, da su parnične stranke pistigle sporazum o eventualnom odgađanju roka dospjelosti on bi morao biti sačinjen u pismenoj formi, da bi prizveo učinak, jer je zakonom propisana pismena forma za ovaj ugovor, u kojoj mogu uslijediti I njegove enetualne izmjene (čl. 67 st. 2 ZOO).

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 407/86 od 18.2.1987. godine)

4)

Član 54. St.1. I 2. Zakona o oblgacionim odnosima

Članovi 410, st. 1 I 2. , 44. I 415. Zakona o udruženom radu

Ne proizvodi pravno dejstvo ugovor koji je organizacija udruženog rada zaključila van okvira svoje osnovne I sporedne djelatnosti.

Iz obrazloženja:

U ponovnom postupku potrebno je provjeriti I navod tuženog da je tužilac samo posredovao u kupoprodaji pilića između njega I prodavna radna organizacija RO "Veterinarije", upitom kod ove radne organizacije o sadržini poslovnih odnosa između nje I tužioca. Prvostepeni sud treba da utvrdi da li je tužilac bioovlašćen da se u okviru svoje osnovne ili sporedne djelatnosti bavi ovakvim poslovima, tako što će uzeti uvid u registoravni predmet poslovanja tužioca, te polazeći od odredbe članova 410. Stav 1. I 2, 411. i 415. Zakona o udruženom radu, ocijeniti da li je ugovor između parničnih stranaka zaključen u okviru pravne sposobnosti tužioca ili van tog okvira, u kom slučaju ne bi proizvodio pravno dejstvo (čl. 54. St. 1 I 2. Zakona o oblgacionim odnosima).

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 299/86 od 27.11.1986. godine)

5)

Član 103. Stav 1. I 104. Stav 1. U vezi sa članom 24. Zakona o oblgacionim odnosima

Član 191. Stav 1. Porodičnog zakona

Član 51. Osnovnog zakona o starateljstvu

Ništav je ugovor kojim šticećenica poklanja staraocu svoje nekretnine bez odobrenja nadležnog organa starateljstva, pa je osnovan zahtjev poklonodavca da se briše prenos prava vlasništva u

zemljišnoj knjizi I uspostavi ranije zemljišno – knjižno stanje.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 342/86 od 24.10.1986.godine)

6)

Član 211. Stav 2 Ustava SFRJ

Član 221. Stav 2. Ustava SRBiH

Oslobođenje od obaveze plaćanja poreza na prihode "Od tombole I drugih igara na sreću", propisano odlukom skupštine grada ili opštine, nema, niti može imati, povratnu snagu, jer se po ustavu samo zakonom može odrediti da pojedine njegove odredbe, ako to zahtjeva opšti interes, imaju povratno dještvo.

Iz obrazloženja:

Obaveza tužioca na plaćanje opštinskog poreza na promet proizvoda I usluga proizilazi iz odredbe člana 2. Odluke o posebnom općinskom porezu na promet proizvoda I usluga u prometu I tarifnom broju 8. Tarife objavljene uz tu odluku ("Službene novine" grada Sarajeva, br. 16/82 – prečišćeni tekst).

Tužilac smatra da ne podliježe obavezi plaćanja posebnog opštinskog poreza na promet proizvoda I usluga u prometu jer je dopunom tarifnog broja 8 riječima: "I sportska društva u gradu" sadržanom u članu 2. odluke o dopuni odluke o posebnom opštinskom porezu na promet proizvoda I usluga u prometu, objavljenoj u "Službenim novinama grada Sarajeva", broj 9/83, oslobođenje od plaćanja poreza na prihode od tombole I drugih igara na sreću protegnuto I na sportska društva u gradu.

Opravdano, međutim, prvostepeni sud smatra da ovo oslobođenje propisano odredbom člana 2. Odluke Skupštine grada na sjednici od 26.4.1983. godine, koja je stupila na snagu tek 4.5.1983. godine, ne djeluje retroaktivno, tako da se tužilac ne može pozivati na ovu dopunu odluke, kada se radi o njegovoj obavezi plaćanja posebnog opštinskog poreza na promet na prihod od tombole ostvaren u 1982.g. Samo zakonski propisi mogu retroaktivno djelovati, kada je to izričito zakonom propisano, kakoproizilazi iz odredaba čl. 211. Stav 2. Ustava SFRJ i člana 221. Stav 2. Ustava SRBiH.

(Vrhovni sud BiH, br. Pž. 414/86 od 25.12.1986. godine)

7)

Član 376. I 377. Zakona o obligacionim odnosima

Zahtjev za naknadu trajne štete (koja nastaje sukcesivno) zastarjeva, ukoliko su propušteni rokovi zastare potraživanja, samo u slučaju zakon propisuje da se može tražiti I naknada buduće štete (kao u slučaju iz člana 194. I 195. ZOO). U slučaju kada se nemože tražiti naknada buduće štete potraživanje zastarijeva samo za one iznose koji su dopsjeli van rokova zastare potraživanja.

Iz obrazloženja:

Neosnovani su žalbeni navodi tuženom da je saglasno načelnom stavu broj 3/81 usvojenom na XII zajedničkoj sjedinici saveznog suda, republičkih I pokrajinskih vrhovnih sudova, I Vrhovnog vojnog suda, maja mjeseca 1981. Godine, zastarjelo potraživanje tužiteljice i u dijelu u kojem je usvojen tužbeni zahtjev. Pomenuti stav odnosi se samo na potraživanje za koje je zakonom propisana mogućnost utuživanja naknade buduće štete u rentnom obliku (npr. Iz člana 194. I 195 Zakona o obligacionim odnosima), ili u kapitaliziranom iznosu. Po propisima o invalidskom I penzijskom osiguranju SR BiH nije, međutim, predviđena mogućnost utuživanja naknade buduće štete u rentnom obliku ili kapitaliziranom iznosu.

Imajući u vidu da je šteta počela da nastaje 1.6.1978. godine (prije stupanja na snagu ZOO), to se zastarjelosti potraživanja ima cijeniti po odredbama zakona o zastarjelosti potraživanja, pa je saglasno odredbi člana 19. Stav 1. Tog zakona, zastarjelo samo ono potraživanje za koje

tužba nije podnesena u zastarnom roku od tri godine od saznanja za štetu I učinioca štete.
(*Vrhovni sud BiH, broj Pž. 130/86 od 25.9.1986.godine*)

AUTORSKO I PRONALAZAČKO PRAVO

8)

Član 58. Zakona o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja I znakova razlikovanja

Odredbama člana 58. Zakona o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja I znakova razlikovanja nije dato ovlaštenje podnosiocu prijave za priznanje patenta da zahtjeva da se drugom licu zabrani da pronalazak javno koristi I da zahtjeva naknadu štete. Ovo pravo se stiče tek priznanjem I registrovanjem patenta.

Iz obrazloženja:

Odredbom člana 50. Stav 1. Zakona o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja I znakova razlikovanja ("Službeni list SFRJ", broj 34/81), propisano je da se prava iz člana 44. Ovog zakona (članom 44. Propisano je da nosilac patenta ima, pored ostalih prava, I pravo da koristi I da drugim licima ne dozvoli korištenje u proizvodnji zaštićenog pronalaska, kao I pravo na naknadu) stiču priznavanjem patenta I upisom priznatog prava u odgovarajući registar, a važe od dana podnošenja uredne prijave za priznanje tog prava. Odredbom člana 117. Istog zakona propisano je da nosilac patenta ima pravo da tužbom zahtjeva prestanak daljeg vršenja radnje kojom se čini povreda njegovog prava, kao I naknadu štete.

Polazeći od utvrđenih pravno relevantnih činjenica da su prijava za zaštitu pronalaska koju je tužilac podnio saveznom zavodu za patente dana 23.1.1980. godine nalazi u fazi ispitivanja nosivosti odnosno podobnosti za patentnu zaštitu, ovaj sud nalazi da su nižestepeni sudovi pravilno primijenili navedene zakonske odredbe kada su zaključili da tužiocu, obzirom da nije nosilac patenta (patent nije priznat I upisan u odgovarajući registar) ne pripada pravo na patentnu zaštitu – pravo da tužbom zahtjeva da se donese odluka kojom će se drugom zabraniti da taj pronalazak koristi I da mu naknadi štetu. Pri tome je durgostepeni sud pravilno ocijenio neosnovanim navode žalbe da iz odredbe člana 58. Citiranog zakona slijedi da niko nesmije javno koristiti tuđi prijavljeni pronalazak u fazi ispitivanja, jer suprotno navodima iz žalbe I revizije, do primjene navedene zakonske odredbe dolazi samo u situaciji kada je patent priznat, podnosilac patenta ostvaruje ovim zakonom priznata prava.

Kako pravo na zaštitu pronalaska, po priznanju patenta, djeluje od dana podnošenja prijave, odredbom člana 58 pomenutog zakona, samo je naglašeno da ni podnošenje prijave, povodom koje je kasnije doneseno rješenje o priznanju prava na patent, ne može uticati na pravo trećeg lica da bez ikakvih obaveza koristi I nadalje pronalazak koji je prije podnošenja prijave za priznanje patenta, koristio u SFRJ savjesno I nejavno, odnosno pripremio sve što je potrebno za njegovo korištenje.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 147/86 od 28.11.1986. godine)

9)

Član 267. Zakona o izvršnom postupku

Čl. 22. I 41. Zakona o zaštiti I korištenju kulturno-istorijskog I prirodnog naslijeđa

Postoje razlozi za određivanje privremene mjere kojom se suizdavaču zabranjuje prodaja u inostranstvu drugog fototipskog izdanja knjige koja pripada kulturno-istorijskom naslijeđu kada to čini protivno ugovoru sa ustanovom (muzejom) koja čuva original I sa drugm izdavačem koji je po ugovoru jedini ovlašten da proadje primjerke fototipskog izdanja u inostranstvu.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju prvostepeni sud je s razlogom konstovao da su se ispunili uslovi za izdavanje privremene mjere, samo što se kroz razloge pobijanog rješenja pogrešno poziva na odredbu člana 97. Zaona o autorskom pravu, umjesto na odredbu člana 267. Zakona o izvršnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 20/78). Ovo stoga, jer su tužiocu u cilju obezbjeđenja njihovog prava, koja su slijedila iz naprijed citiranog ugovora od 28.1.1983. godine, učinili vjerovatnim da su ta njihova prava povrijeđena, kao i da postoji opasnost da će tuženi njihovo ostvarenje osujetiti ili znatno otežati. Odatle dalje slijedi da je prvostepeni sud pravilno primijenio zakon, kada je na način opisan u izreci pobijanog rješenja, na prijedlog tužiocu odredio privremenu mjeru, iako su tačni navodi žalioaca da se u konkretnom slučaju odluka suda nikakko nije mogla zasnivati na odredbama Zakona o autorskom pravu ("Službeni list SFRJ", broj 29/78), niti privremena mjera izdati pozivom na odredbu člana 97. Tog zakona).

Naime, treba imati u vidu da "Hagada" (Haggadah), prema definiciji Enciklopedije Jugoslavije (izdanje Jugoslovenskog enciklopedijskog zavoda u Zagrebu), predstavlja "jevrejsku odrednu knjigu (kodeks) koja sadržava biblijske priče, molitve i psalme vezane za praznik Pasah (pashu), posvećen oslobođenju Jevreja od egipatskog ropstva". Na istom mjestu za "sarajevsku Hagadu" je rečeno da "predstavlja, zasada, najstariji i najraskošniji primjer ove vrste kodeksa, da je to djelo španske iluminatorske umjetnosti zrelog XIV vijeka". Prema tome, "Sarajevska Hagada", jer se radi o zaista staroj i rijetkoj knjizi, predstavlja, u smislu člana 1. Stav 2. Alineja 10. Zakona o zaštiti i korištenju kulturno - historijskog i prirodnog nasljeđa ("Službeni list SR BiH", broj 3/78), objekat kulturno - historijskog nasljeđa. Zaštita i korištenje objekata kulturno - historijskog nasljeđa propisana je odredbama člana 11. Do 44. Citiranog zakona, a odredbom člana 22. stav 1. Navedenog zakona, posebn je naglašeno da se pod zaštitom objekata kulturno - historijskog nasljeđa smatra - "čuvanje, obilježavanje, održavanje i omogućavanje racionalnog korištenja objekata kulturno - historijskog nasljeđa", dok je odredbom člana 41. Istog zakona propisano da se pomenuti objekti, koji su pokretni, mogu između ostalog koristiti i u turističko - propagandne svrhe. Odredbom člana 45. Istog zakona, u vezi sa odredbom člana 3. Zakona o Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine ("Službeni list SR BiH", broj 20/77) i odredbama Zakona o o muzejskoj djelatnosti ("Službeni list SR BiH", broj 6/76), propisano je da Zemaljski muzej u odnosu na "Sarajevsku Hagadu" ima status imaoaca zaštićenog objekta, kao i da u okviru svoje djelatnosti "stručnoobrađuje, održava, sređuje, zaštićuje, čuva i izlaže muzejski materijal i građu".

Stoga ne stoji žalbeni prigovor da i- tužiocu kao imaoцу zaštićenog objekta kulturno - historijskog nasljeđa - ne pripada bilo kakva zaštita zbog provrede prava, kao što se neosnovano prikazuje u žalbi.

Kako s druge strane, prema odredbi člana XVI ugovora zaključenog dana 28.1.1983. godine, proizilazi da su stranke utanačile da će se "prodaja inostranstvu obavljati preko izvoznog odjeljenja Svjetlosti", slijedi da su tužiocu učinili vjerovatnim da je tuženi postupajući protivno navedenom ugovoru i pravima i-tužioaca, kao imaoцу zaštićenog objekta kulturno - historijskog nasljeđa, time što je neovlašteno prisvojio "filmove od uređenih slajdova", i dao ih u Štampariju "Ljudska prava" u Ljubljani da se izradi još jedno izdanje "Sarajevske Hagade", bez znanja i odobrenja Zemaljskog muzeja u Sarajevu i II-tužioaca, kao suizdavača, povrijedio pravo tužilaca, štampanjem 5.000 primjeraka "sarajevske Hagade". Na taj način tužiocu su također učinili vjerovatnim da će se ostvarenje njihovih prava osujetiti ili znatno otežati.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 66/86 od 10.11.1986. godine)

10.**Član 267. Zakona o izvršnom postupku****Čl. 2, 5. I 8. Zakona o suzbijanju nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma****Član 1. Zakona o estradnoj djelatnosti**

Kako estradna djelatnost ne spada u krug privrednih djelatnosti samostalni estradni radnik, ili grupa individualnih radnika, ne čini djelo nelojalne utakmice radnjama opisanim u članu 8. Zakona o suzbijanju nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma.

Iz obrazloženja:

Prema odredbi člana 267. Zakona o izvršnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 20/78) – radi obezbjeđenja novčanog potraživanja može se odrediti privremena mjera ako je povjerilac učinio vjerovatnim postojanje potraživanja I opasnost da će se inače ostvarivanje potraživanja osujetiti ili znatno otežati, kao I kada povjerilac učini vjerovatnim da je privremena mjera potrebna da bi se spriječila upotreba sile ili nastanak nenadoknadive štete.

Iz razloga pobijanog rješenja slijedi da je sud, na osnovu dokumentacije u spisu I to kasete grupe "Nervozni poštar" fotokopije plakata, ugovora koji je tužilac zaključio sa "Jugotonom" dana 15.10.1985. godine, te popisa izvođača grupe, koji je izvršio također "Jugoton", kao I na osnovu popisa koji je "Jugoton" uputio RGP RTV 31.3.1986. godine, zaključio da su tuženi nastupajući kao nova estradna grupa pod nazivom "Nervozni poštar" počinili "više djela nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma" ("Službeni list SFRJ", broj 24/74). Nadalje, se navodi da su tuženi prvobitno bili članovi grupe "Nervozni poštar" čiji je vođa I autor kompozicije tužilac, kao I da se djelovanje novoformirane grupe tuženih također odvija pod nazivom "Nervozni poštar" I pod tim nazivom zaključuju ugovore sa diskografskim kućama, što sve za tužioca može proizvesti veliku I nenadoknadivu štetu.

Međutim, s obzirom na stanje činjenica I dokaza u spisu prednji zaključak se ukazuje preuranjenim. Prihvatajući, naime, navode iz tužbe da su tuženi nastupajući kao nova estradna grupa pod nazivom "Nervozni poštar" izvršili djelo nelojalne utakmice te na taj način stvorili opasnost nastanka štete na strani tužioca, prvostepeni sud nije imao u vidu činjenicu da fizičko lice može počiniti djelo nelojalne utakmice samo u slučaju ako samostalno obavlja privrednu djelatnost ličnim radom sredstvima u vlasništvu građana, kakko je to ropisano odredbom člana 5. U vezi sa članom 2. Zakona o suzbijanju nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma. Djelatnost kojom se od nazivom "Nervozni poštar", bavi tužilac - nema karakter privredne djelatnosti, nego je to astradna djelatnost, koja je поближе opisana u članu 1. Zakona o estradnoj djelatnosti ("Službeni list SRBiH", broj 25/84), zbog čega se ni radnja, koju sadrži činjenični supstrat tužbe, ne može kvalifikovati kao nelojalna utakmica, uslijed čega nisu ispunjeni uslovi za imovnisnko . pravnu zaštitu u smislu člana 13. Do 23. Zakona o suzbijanju nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma.

Prema tome, iz svega naprijed izloženog slijedi da u konkretnom slučaju nisu ispunjene zakonske pretpostavke za zaštitu tužiočevih prava o kojima je bilo govora u tužbi iz osnova predviđenih u Zakonu o suzbijanju nelojalne utakmice I monopolističkih sporazuma, a nije razmatrano niti pak cijenjeno da li mu takva zaštita pripada po nekom drugom osnovu.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 155/86 od 27.11.1986. godine)

STVARNO PRAVO

Član 14. Stav 2. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima

Član 9. Stav 2. Zakona o prometu nepokretnosti

Član 281. Porodičnog zakona

Ne obavezuje suvlasnike ugovor o prodaji nekretnine preko suvlasničkog dijela prodavca ako ga ostali suvlasnici ne prihvate u obliku koji je zakonom propisan za ugovor I ako ga nije odobrio organ starateljstva za maloljetnog suvlasnika.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 237/86 od 28.11.1986. godine)

12)

Čl. 49, 103, 109. I 460. Zakona o obligacionim odnosima

Član 7. Stav 1. I član 9. Stav 2. Zakona o prometu nepokretnosti SRBIH

Mada ugovor o prodaji tuđe stvari, pa prema tome I tuđeg suvlasničkog dijela obavezuje prodavca, ipak je ništav ugovor o prodaji suvlasničke nekrtnine kojim se prodavac (jedan od suvlasnika) obavezao da će otkloniti postojeću stambenu zgradu I predati kupcu neizgrađenu građevinsku česticu, ako ga nisu odobrili ostali suvlasnici u formi koja se traži za ugovor (I organ starateljstva za maloljetnogsuvlasnika) jer u tom slučaju prodavac ne može prenijeti na kupca ni svoj suvlasnički dio na toj čestiti, u tom slučaju mogu ostali suvlasnici, iako ih ugovor ne obavezuje (što dvoica uglave trećega ne veže), tražiti da se ugovor poništi.

Iz obrazloženja:

Suprotno navodima revizije, navedena nagodba koja po svojoj sadržini predstavlja ugovor o kupoprodaji nekretnina, punovažna je u dijelu koji se odnosi na kupoprodaju suvlasničkog dijela prvotužene u nekretninama označenim kao k.ć. 744, jer je ona svojim suvlasničkim dijelom u ovim nekretninama mogla slobodno raspolagati (član 14. Stav 2. Zakona o osnovnim svojinsko pravnim odnosima), a kupoprodani ugovor u ovom dijelu zadovoljava I formu propisanu odredbom člana 9. Stav 2. Zakona o prometu nepokretnosti (“Službeni list SRBiH”, broj 38/78), jer su prvotužena kao prodavalac, a drugotuženi kao kupac, potpisali zapisnik na kome je zaključena nagodba koja predstavlja kupoprodajni ugovor, kao I sudija pred kojim je nagodba zaključena jer njegov potpis ima značaj ovjere potpisa ugovornik stranaka pred sudom.

Tužiocima nemaju ni pravo preče kupovine suvlasničkog dijela prvotužene na k.ć. 744 k.o. Poljana. U smislu člana 31. I 32. Zakona o prometu nepokretnosti SRBiH svlasnicima pripada pravo preče kupovine samo u slučaju prodaje stambene zgrade, odnosno stana ili poslovne zgrade, odnosno poslovne prostorije.

Nižestepeni sudovi su ocijenili da je nagodba pravno valjana I u idjelu kojim je prvotužena prodala drugotuženom dijelove nekretnina tužilaca sa obrazloženjem da je tužilac F. bio prisutan zaključenju nagodbe, I saglasio se sa kupoprodajom njegovog dijela nekrtnina, tužilac N. da je naknadno saznao za nagodbu I da nije reagovao, da prodajom dijela nekretnina mdlb. M. nije povrijeđen njegov interes, a osim toga, da su pored prodatih nekretnina, tužiocima I prvotužena suvlasnici u još 24 dunuma zemlje, pa da se tužiocima mogu namiriti iz ovih nekretnina. Međutim, eventualno usmeno odobrenje zaključenog kupoprodajnog ugovora od strane tužilaca ne obavezuje jer pismena forma uz ovjeru potpisa propisana Zakonom o prometu nepokretnosti SRBiH za ugovor o kupoprodaji nekretnina važi I za naknadno odobrenje ugovora zaključenog od neovlaštenog lica. Dio nekretnina malodobnog tužioca prvotužena nije mogla otuđiti bez odobrenja organa starateljstva (član 281. Porodičnog zakona SRBiH), jer se, s obzirom da su predmet kupoprodaje nekretnina, a I uklanjanje stambene zgrade, u kojoj malodobni tužilac živi sa majkom, radi o vrijednosnoj imovini mdlb. M. Suprotno ocjeni nižestepenih sudova, ne čini pravno valjanom nagodbu u

ovom dijelu ni okolnost da su tužioci i tužena suvlasnici u drugim nekretninama u obimu koji je veći od njihovih dijelova u prodatim nekretninama.

Nagodba nije pravno valjana u dijelu kojim se prvotuzena obavezala da u određenom roku ukloni kuću sa drugim objektima sa k.č. 745 i zemljište ispod kuće i dvorište, kao plljoprivredno zemljište, preda u posjed drugotuzenom, jer samo u slučaju da su tužioci pismeno odobrili kupoprodaju u pogledu zemljišta na kojem je zgrada izgrađena, a organ starateljstva odobrio prvotuzenoj da raspolaže i ovim dijelom nekretnina mlđb. tužioca, ovaj dio nagodbe bi obavezivao tužioce.

Kako prvotuzena nije u mogućnosti da ispuni obavezu uklanjanja stambene zgrade i drugih objekata sa k.č. 745. K.o. Poljana, ne može nagodba proizvoditi pravno dejstvo ni u dijelu kojim je prvotuzena prodala drugotuzenom svoj suvlasnički dio na zemljištu u sastavu k.č. 745, jer je pravno nemoguće da drugotuzeni postane suvlasnik građevinske parcele, a da ne bude suvlasnik stambene zgrade na toj parceli. U smislu člana 7. Stav 1. Zakona o prometu nepokretnosti SRBiH, samo prenosom prava svojine na zgradi, prenosi se pravo svojine i na zemljištu na kome se zgrada nalazi, kao i na zemljištu koje služi na njenu redovnu upotrebu, i obrnuto.

Nagodba je, prema tome, u dijelu kojim je prvotuzena raspolagala sa zemljištem us astavu k.č. 645, k.o. Poljana, ništava u smislu člana 47. U vezi sa članom 46. Stav 2. Zakona o obligacionim odnosima (predmet obaveze je pravno nemoguć).

(Vrhovni sud BiH, broj rev. 237/86 od 28.11.1986, godine)

13)

Član 24. Zakona o osnovim svojinsko pravnim odnosima

Savjesni graditelj tiče pravo svojine na tuđem građevinskom objektu samo kada je zbog obima i vrijednosti njegovih investicionih ulaganja, raniji objekat izgubio svoj prvobitni identitet i s pravnog gledišta predstavlja novi objekt.

Iz obrazloženja:

Polazeći od okolnosti da su tužioci suvlasnici stambene zgrade (dvorišna zgrada i šupa predstavljaju pripadak stambene zgrade), te da tuženi ove nekretnine koristi bez pravnog osnova, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili odredbu člana 37. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima kada su obavezali tuženog da tužiocu preda u posjed stambenu zgradu, doviršnu zgradu i šupu. Pri tome su pravilno ocijenili irelevantnim navode tuženoga da je na stambenom objektu izvršio radove koji spadaju u tekuće održavanje objekta, izražavajući pravilan stav da savjesni graditelj tiče pravo svojine na tuđem građevinskom objektu samo ako je zbog obima i vrijednosti njegovih investicionih ulaganja, raniji objekt izgubio svoj prvobitni identitet i predstavlja novi objekt.

Okolnost da je otac tuženog, kao jedan od suvlasnika, saglasan da tuženi nastavi korištenje stambene zgrade, ne može spijrečiti ostale suvlasnike da zahtijevaju iseljenje tuženog. O pravu tuženog da nastavi korištenje zgrade mogli su samo saglasno odlučiti svi suvlasnici – član 15. Stav 4. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima – U nedostatku takve saglasnosti, svaki od suvlasnika je ovlašten da preduzima mjere radi zaštite prava svojine na zgradu.

(Vrhovni sud BiH, broj rev. 229/86 od 10.10.1986. godine)

14)

Čl. 10. Stav 1., 11. Stav 4, 17. I 20. Zakona o građevinskom zemljištu u društvenoj svojini

Građevinski objekat podignut uz odobrenje nadležnog organa, na izgrađenom građevinskom zemljištu u društvenoj svojini pripada licu koje na to zemljište ima trajno pravo korišćenja, a graditelj može zahtijevati samo naknadu za uložene troškove građenja.

Iz obrazloženja:

Nižestepene odluke su i u dijelu kojim je tuženi obavezan da tužiteljima preda u posjed mehaničku radionicu, zasnovane na pravilnoj primjeni materijalnog prava. Po Zakonu o građevinskom zemljištu u društvenoj svojini ("Službeni list SRBiH, broj 13/74) koji je bio na snazi u vrijeme kada je djed tuženog dozvolio ocu tuženoga da u njegovom dvorištu izgradi radionicu, trajno pravo korišćenja na izgrađeno građevinsko zemljište u društvenoj svojini moglo se prenijeti na treće lice samo zajedno sa prenosom prava vlasništva postojeći građevinski objekat (član 11. stav 4. i 17.). Po toem zakonu, kao i po sadašnjem Zakonu o građevinskom zemljištu ("Službeni list SRBiH", br. 34/86), bivši vlasnik podružtvljenog građevinskog zemljišta mogao je prenijeti na potomke samo neizgrađeno građevinsko zemljište – privremeno pravo korišćenja i prvenstveno pravo građenja (član 10.stav 1), dok dio izgrađene građevinske parcele bez prenosa prava vlasništva na građevinski objekat se ne može prenijeti ni na najbližeg srodnika i takav ugovor je pravno ništav (član 20. stav 2.)

Obzirom na izloženo, otac tuženog je gradio radionicu na tuđenjm zemljištu na koje nije imao pravo korišćenja – građenja. Kako se građenjem na građevinskom zemljištu u društvenoj svojini bez prava korišćenja (građenja) ne može steći trajno pravo korišćenja, sporna radionica, izgrađena uz odobrenje nadležnog organa, na izgrađenoj građevinskoj parceli na kojoj je trajno pravo korišćenja imao djed tuženoga, a ostavila tužilaca, ne pripada tuženom, već nasljednicima djeda – tužiocima, s tšo otac tuženog i tuženi imaju pravo da od tužilaca zahtijevaju naknadu za uložene troškove građenja.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 229/86 od 10.10.1986. godine)

15.

Sticanje u porodičnoj zajednici - pravila imovinskog prava

Član porodičnog domaćinstva (snaha) koji je zajedno sa domaćinom (djever) kupio nekretnine prije stupanja na snagu zakona o prometu nepokretnosti SRBiH, stekao je pravni naslov za uknjižbu prava suvlasništva, saglasno njihovom internom usmenom sporazumu, iako je pismeni ugovor, u skladu sa shvatanjima sredine, zaključio samo domaćin.

Iz obrazloženja:

Tužiteljica je nakon smrti svog supruga is vekra, ostala da živi u porodičnoj zajednici sa prvotuženim (svojim djeverom) koji je bio kućedomaćin i ta zajednica je trajala sve do 1966. Godine, kada se tužiteljica izdvojila u posebnodomaćinstvo. Iz uzajamno saglasnih iskaza prodavaoca spornih nekretnina – svjedoka A.M. nižestepeni sudovi su utvrdili odlučne sporne činjenice da su tužiteljica i prvotuženi tokom trajanja porodične zajednice zajednički kupili sporne nekretnine, pri čemu su oboje ravnopravno istupali kao saugovarača – kupci kod zaključenja kupoprodajnih ugovora 1940. Godine i 1958. Godine sa prodavcem. Svaki od njih isplatio je prodavcu i odgovarajući dio kupoprodajne cijene. Utvrđeno je i to da su tužiteljica i prvotuženi 1966. Godine vansudskim putem izvršili i fizičku diobu svih nekretnina svog porodičnog domaćinstva, osim nekretnina koje su predmet tužbenog zahtjeva, a koje je prvotuženi darovnim ugovorom poklonio drugotuženom.

Okolnost što je u pismenim ispravama kupoprodajnih ugovora zaključenih 1940. Godine i 1958. Godine samo prvotuženi naveden kao kupac tih nekretnina i kao posjednik u katastru može se protumačiti samo time da su stranke tako postupile poštujući tamošnje shvatanje uloge kućedomaćina, a to je do 1966. Godine, bio prvotuženi koji predstavlja sve članove porodice, kako su zaključili i nižestepeni sudovi.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 369/86 od 21.11.1986. godine)

16.

Član 39. stav 2. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima

Član 189. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima

Nesavjestan posjednik dužan je naknaditi vrijednost ubranih plodova, kao i plodova koje je propustio ubrati, po odbitku troškova proizvodnje, a po cijenama u vrijeme donošenja presude.

IZ obrazloženja:

Tužilac je kao raniji suvlasnik u polovini spornog zemljišta imao pravo da ubira plovinu prihoda sa tog zemljišta sve do oduzimanja zemljišta radi realizacije namjene predviđene regulacionim planom (član 8. stav 1. Zakona o građevinskom zemljištu u društvenoj svojini, ("Službeni list SRBiH", broj 13/74). Tužitelj i njegov brat su naime kupili u naravi određeni dio nekretnina iz zk. Uloška 611 k.o. Koševo, svaki sa dijelom $\frac{1}{2}$ a ne suvlasnički dio od $\frac{3}{64}$ u svim nekrtninama iz navedenog uloška kako su to tuženi u toku prvostepenog postupka u žalbi tvrdili. Tuženi su protupravno postupali kada tužiocu kao sunosiocu prava koritšenja nisu omogućili da koristi sporne nekretnine, pa su nižestepeni sudovi tužene obavezali da tužiocu isplate naknadu u visini vrijednosti ubranih plodova, odnosno plodova koje su tuženi propustili da uberu, umanjene za troškove proizvodnje, a srazmjerno dijelu tužitelja u navedenim nekretninama što iznosi 53. 763 dinara. Tuženi su u periodu od 1973. Godine do 1981. Godine bili nesavjesni posjednici dijela nekretnina, koje je imao pravo da koristi tužilac, pa su dužni, analogno pravnompravilu iz paragrafa 335. Bivšeg OGZ, kome odgovara odredba člana 39. stav 2. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima, da tužiocu naknade vrijednost plodova koje su sa njegovog dijela zemljišta za sebe uzeli, kao i vrijednost plodova koje su propustili da uberu.

Kako je tužilac imao pravo na prirodne plodove, opravdano je naknada određena prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke (analognom primjenom člana 189. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima).

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 58/86 od 28.11.1986. godine)

OBLIGACIONO PRAVO	OBAVEZE IZ UGOVORA
--------------------------	---------------------------

17.

Član 85. stav 1. Opštih uslova za isporuku električne energije

Isporučilac električne energije ovlašten je da od korisnika zahtjeva razliku cijene, ako se utvrdi da nije naplatio cijenu za svu isporučenu električnu energiju, iako je do manje naplate došlo usljed pogrešnog obračuna njegovog radnika.

Iz obrazloženja:

Pravilno prvostepeni sud nalazi da postoji obaveza tuženog da plati neplaćenu razliku u cijeni, koja je saglasno odredbi člana 85. stav 1. Opštih uslova za isporuku električne energije, naknadno utvrđena i obračunata, a za koju nije protekao zastarni rok od tri godine. Činjenica da je zbog propusta tužioca, a ne tuženog, prvobitno došlo do pogrešnog obračuna, ne isključuje pravo isporučioaca električne energije da naknadno obračuna i traži naplatu cijene za stvarno isporučenu količinu električne energije, niti prestaje obaveza korisnika da tu cijenu plati bez obzira na to što nije bilo propusta na njegovog strani prilikom prvobitnog obračuna.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 236/86 od 27.1.1986. godine)

18.**Član 210. Zakona o obligacionim odnosima**

Zakupac je ovlašten da zahtijeva od zakupodavca naknadu za ulaganje kojima je povećao vrijednost zakupljene zgrade, iako se ugovorom o zakupu ovog prava odrekao, ako je zbog eksproprijacije zgrade koju stranke nisu predviđale u času zaključenja ugovora, osuđeno ispunjenje ugovora a zakupodavac dobio veću naknadu za oduzetu zgradu zbog zakupčevih ulaganja.

Iz obrazloženja:

Nižestepeni sudovi su utvrdili da je tužilac kao zakupac, o svom trošku a na osnovu odobrenja nadležnog organa uprave, izvršio adaptaciju poslovne prostorije, šupe i dvorišta, u kojima je obavljao automehaničarsku djelatnost, da je nakon izvršene adaptacije dobio odobrenje nadležnog organa uprave za obavljanje ugostiteljske djelatnosti u tim prostorijama i zatim 10.10.1972. godine zaključio ugovor o zakupu adaptiranih poslovnih prostorija sa Stambenim preduzećem na neodređeno vrijeme, bez prava da zahtijeva naknadu troškova adaptacije (tačka 14. Navedenog ugovora). Pored toga je utvrđeno da je zakupnina ugovorena u visini određenoj za tu vrstu poslovnih prostorija u zoni u kojoj se nalazi adaptirani ugostiteljski objekat tužioca, te da je kratko vrijeme nakon zaključenja ovog ugovora (jedna godina, pet mjeseci i petnaest dana), rješenjem SO od 27.3.1974. godine, izvršen administrativni prenos prava korišćenja na navedenim nekretninama sa tužene u korist Grada . Direkcija za uređenje zemljišta i izgradnju grada, radi dušenja postojećih objekata i uređenja zemljišta u svrhu izgradnje novog naselja, da je u ovom postupku vrijednost adaptiranog objekta procijenjena na 610.339. dinara, i u tom iznosu naknada isplaćena tuženoj opštini, a da je vještačenjem utvrđeno da je adaptiranjem vrijednost navedenih poslovnih prostorija povećana za iznos od 537.456 dinara, koliko je utžilac i uložio u adaptaciju.

Polazeći od okolnosti da je adaptacijom vrijednost poslovnih prostorija koje je tužilac držao u zakupu povećana za iznos od 537.456 dinara, a time i naknada koja je tuženoj isplaćena u postupku administrativnog prenosa prava korišćenja na navedenim nekretninama i činjenice da je ugovor o zakupu rasknut zbog okolnosti čije nastupanje stranke nisu mogle predvidjeti (da će u tako kratkom roku nakon zaključenja ugovora doći do rušenja postojećih objekata i uređenja zemljišta za izgradnju novog naselja), te da je time osuđen cilj ugovora bez krivnje stranaka, ovaj sud nalazi da su nižestepeni sudovi pravilno primijenili materijalno pravo kada su tuženu obavezali da tužiocu isplati naknadu u visini iznosa kojim je povećana vrijednost adaptiranog objekta, a time i naknada koju je tužena primila, jer su se za taj iznos, sredstva tužene povećala bez pravnog osnova na računa tužioca (pravna pravila imovinskog prava, sada izražena u članu 210. Zakona o obligacionim odnosima).

Kod ovakvog stanja stvari bez značaja je razlaganje revizije vezano za prekoračenje odobrenja za adaptaciju, bespravnu dogradnju navedenog objekta i unutrašnje uređenje poslovnog prostora, jer su svi ti radovi doveli do povećanja ukupne vrijednosti adaptiranog objekta, a itme i naknade isplaćene tuženoj u postupku administrativnog prenosaprava korišćenja (ovoproizilazi i iz navoda žalbe tužene na prvostepenu presudu).

U smislu člana 75. Tada važećeg Zakona o eksproprijaciji ("Službeni list SRBiH", broj 35/72), naknada u slučaju administrativnog prenosa prava korišćenja određivala se u iznosu kojim je raniji nosilac prava korišćenja mogao obezbijediti iste ili slične uslove za vršenje djelatnosti kojoj je bila namijenjena nepokretnost, a poslovni objekt je korišten radi izdavanja u zakup licu koje obavlja ugostiteljsku djelatnost, pa je razumljivo da je naknada obuhvatila i vrijednost ulaganja u unutrašnje uređenje objekta.

Neosnovan je i prigovor da se izvedenim radovima na adaptaciji objekta obogatio zakupodavac, a ne tužena, koja je na tim prostorijama imala pravo raspolaganja, jer je naknada za adaptirani objekt isplaćena tuženoj, a ne zakupodavcu Stambenom preduzeću. (Stambeno preduzeće u smislu člana 29. stav 2. Osnovnog zakona o privrednom gazdovanju stambenim zgradama "Službeni list SFRJ", broj 35/65, jedino je bilo ovlašteno za zaključenje ugovora o zakupu poslovnih prostorija u društvenoj svojini.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 131/85. Od 28.11.1986. godine)

19.

Član 265. stav 3. i 39. Zakona o obligacionim odnosima.

Kada su stranke ugovorom o prodaji stana utvrdile da će prodavac ukoliko u ugovorenom roku ne preda kupcu stan biti dužan da naknadi štetu u visini tržišne vrijednosti novog stana iste površine u vrijeme kada je stan trebao predati, kupac ne može zahtijevati naknadu po cijenama novog stana u vrijeme presuđivanja.

Iz obrazloženja:

Kad u postupku utvrđenih odlučnih činjenica da su stranke ugovorile predaju stana (čija površina je 39,08 m²) u roku od 3 godine od dana potpisivanja ugovora, a ako se stan u tom roku ne preda, da će prodavac kupcu naknaditi vrijednost stana po cijeni na tržištu izgradnje novih stanova u Sarajevu, da tužilac nije predao stan u ugovorenom roku, te da je cijena takvog stana po 1 m² po iteku roka predaje 1979. Godine, prema izvještaju "Sarajevostana" iznosila 17.581 dinara, to je u postupku koji je prethodio donošenju pobijane presude potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje, pravilno je primijenjeno materijalno pravo kada je usvojen tužbeni zahtjev u iznosu od 687.065,60 dinara, uz kamatu, a sa viškom tužbenog zahtjeva tužilac odbijen.

Ovo stoga što su stranke članom 4. Ugovora saglasno pravilima imovinskog prava (sada izraženim u odredbi člana 265. stav 3. Zakona o obligacionim odnosima), ugovorile da prodavac kupcu naknadi štetu za slučaj neispunjenja ugovorne obaveze predaje stana. Visina ove štete po sporazumu stranaka utvrđuje se prema tržišnoj cijeni novih stanova u Sarajevu prema vremenu nastanka novčane obaveze na naknadu štete (obaveza je nastala po isteku 3. Godine od potpisivanja ugovora, jer u tom roku tuženi nije predao stan). Visina ove obaveze ne može se mijenjati zbog promjene cijene stana nakon dospijanja novčane obaveze, iz razloga što je po isteku roka od 3 godine od zaključenja ugovora tuženi dugovao samo ugovorenu novčanu naknadu koja je u momentu nastanka bila određiva, a po načelu monetarnog nominalizma, izraženom u odredbi člana 394. ZOO, kada obaveza ima za predmet svotu novca, dužnik je obavezan da isplati ona broj novčanih jedinica na koji ta obaveza glasi, izuzev ako zakon nije drugačije odredio.

Kako se u konkretnom slučaju radi o ugovorenoj visini naknade štete (tržišna vrijednost novog stana u momentu nastanka novčane obaveze na naknadu štete (to tužilac neosnovano smatra da mu pripada pravo na obeštećenje saglasno odredbama člana 262. stav 4, 266. I 269. U vezi sa članom 189. stav 2. ZOO, pa su i njegovi žalbeni navodi koje ističe u tom pravcu neosnovani.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 273/86 od 10.12.1986. godine)

20.

Čl. 146. I 150. Zakona o prostornom uređenju

Obaveza plaćanja troškova uređenja građevinskog zemljišta utvrđuje se ugovorom bilo da je zemljište već uređeno za građenje ili treba da se uredi po ugovoru.

Iz obrazloženja:

Ugovorom zaključenim između stranaka dana 26.6.1979. godine u članu 3. Ugovoreno je da se iznos od 5.071.500 dinara smatra fiksnim i da se ne može mijenjati, a u članu 4. Ugovora se konstatuje da je zemljište na kome će se vršiti izgradnja poslovno – tehničke zgrade NIC-a, opremljeno sa sljedećim objektima i instalacijama za zajedničko i individualno korištenje : asfaltnom saobraćajnicom, pločnikom, vodovodnom mrežom, kanalizacionom mrežom i objektima i instalacijama javne rasvjete.

Prema tome, ugovorom se utvrđuje da je tužilac uredio građevinsko zemljište prije ustupanja tuženom, pa stoga ne stoji prigovor da on nije izvršio svoje obaveze u tom pogledu. Ovakvo ugovaranje je u skladu sa odredbom člana 107. stav 2. Odluke o prostornom uređenju SOBL i njime se utvrđuje naknada za troškove koji je tužilac imao na uređenju zemljišta prije dodjele tuženom, pa nisu povrijeđene odredbe člana 146. Zakona o prostornom uređenju i člana 106. stav 1. Odluke o prostornom uređenju.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 288/86 od 27.11.1986. godine)

21.

Član 146. Zakona o prostornom uređenju.

SFRJ za jugoslovensku narodnu armiju nije oslobođena obaveze plaćanja naknade troškova uređenja građevinskog zemljišta.

Iz obrazloženja:

Predmet tužbenog zahtjeva u ovoj pravnoj stvari odnosi se na potraživanje tužioca iz osnova troškova za uređenje građevinskog zemljišta, a koje se zasniva na zaključenom ugovoru između parničnih stranaka dana 26.6.1979. godine. Tuženi pogrešno smatra da nije dužan platiti troškove uređenja građevinskog zemljišta u visini utvrđenoj ugovorom, s obzirom da je u vrijeme nastanka predmetne obaveze izvodio radove za potrebe JNA i da stoga zaključeni ugovor između parničnih stranaka ne proizvodi pravno dejstvo, jer da je prema saveznim propisima JNA oslobođena plaćanja bilo kakvih naknada i doprinosa za objekte koje ona izgrađuje i finansira. Naime, ugovor koji su parnične stranke zaključile 26.6.1979. godine je u skladu sa zakonskim propisima, a posebno sa odredbama Zakona o prostornom uređenju ("Službeni listi SRBiH", broj 13/74), Odlukom o prostornom uređenju ("Službeni glasnik Skupštine opštine Baja LUka", broj 2/75) i Odlukom o mjerilima i načinu formiranja cijena građevinskog zemljišta ("Službeni glasnik SO Banja Luka", br. 9/77 i 10/81).

Prema ovim propisima ni jedan subjekat nije oslobođen obaveze plaćanja troškova uređenja građevinskog zemljišta. Tuženi isto tako ne može biti oslobođen ove obaveze pa ni u slučaju kada izvodi radove za potrebe JNA, jer takva mogućnost nije predviđena zakonskim propisima. Savezni propisi na koje se poziva tuženi, a koji se odnose na JNA, tiču se plaćanja naknada, poreza i doprinosa prilikom izgradnje objekata, a ne odnose se na obaveznu snošenja troškova uređenja građevinskog zemljišta, pa se stoga žalbeni navodi tuženog ukazuju neosnovanim.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 288/86 od 27.11.1986. godine)

22,

Član 619. Zakona o obligacionim odnosima

Naručilac je ovlašten da raskine ugovor o djelu ako radnici poslenika koji se obavezao da održava kotlovnici naručioca taj posao krajnje aljkavo obavljaju, ne obazirući se na opomene naručioca.

Iz obrazloženja:

Tužilac je u tužbi i u toku postupka tražio da mu tuženi naknadi iznos od 391.661,10 dinara, koji je tužilac isplatio svojim radnicima na ime ličnog dohotka u periodu od aprila do decembra 1982. Godine uvećanog za 25%, jer da su ti radnici radili u toplani tuženog, a da su stranke ugovorile sporazumom od 11.1.1980. godine, da tuženi isplaćene lične dohotke regresira tužiocu uz faktor 1+0,25.

Tužena je osporila tražbinu tužioca, jer da njegovi radnici u spornom periodu nisu radili u toplani tužene, a osim toga da su i za vrijeme dok su radili, neuredno obavljali poslove i naplavili štetu tuženoj, te da je od aprila 1982. Godine tužena ugovor raskinula.

Prvostepeni sud smatra da sporazum stranaka od 11.1.1980. godine predstavlja ugovor o djelu, pa da bi obaveze tužene da isplati ugovorenu naknadu postojale samo u slučaju da je tužilac ispunio obavezu rada njegovih radnika na toplani tužene i da ugovor među strankama nije raskinut, no ocjenom provedenih dokaza utvrđuje da radnici tužioca nisu uredno izvršavali obavezu rada u toplani tužene i da uopšte nisu radili u spornom periodu, pa da je stoga usmeno i raskinut sporazum od 11.1.1980. godine.

Kod utvrđenih činjenica, da radnici tužioca u spornom periodu nisu obavljali radne zadatke u kotlovnici tužene (što i tužilac ne spori), da je dopisom od 4.3.1982. godine tužena stavila do znanja tužiocu da će ugovorenu naknadu isplaćivati samo dok traje grijna sezona (očito misleći na sezonu zima 1981-1982. Godine), da ta sezona traje od maja mjeseca 1982. Godine, da radnici tužioca nisu uredno i u potpunosti obavljali radne zadatke ni u aprilu mjesecu 1982. Godine, zbog čega je tužena opravdano odbila da plaća ugovorenu naknadu od aprila 1982. Godine i usmeno raskinula ugovor (što se vidi iz dopisa tužioca inspekciji rada od 17.5.1982. godine, u kojem se od strane tužioca podrobno objašnjavaju propusti njihovih radnika i navodi da tužena neće da plaća naknadu), to su u postupku potpuno i pravilno utvrđene sve činjenice koje su odlučne za rješenje spora među strankama i na utvrđeno činjenično stanje pravilno je primijenjeno materijalno pravo kada je tužilac odibjen sa tužbenim zahtjevom. Odredbe iz čl. 619. ZOO se ne odnose samo na obavezu izrade stvari nego i na obavezu obavljanja usluge.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 292/86 od 10.12.1986. godine)

23.

Čl.148., 610, 611. i 630 Zakona o obligacionim odnosima

Podizvođaču može dati nalog da odstupi od redosljeda ugovorenih radova, samo izvođač – naručilac radova od proizvođača, a ne investitor – naručilac radova od izvođača.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 241/86 od 27.11.1986. godine)

24.

Čl. 612. i 630. Zakona o obligacionim odnosima

Lice kome je proizvođač pvojerio izvođenje dijela radova na objektu, ne može istaći zahtjev za naplatu potraživanja iz ovog ugovora, neposredno investitoru objekta.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 241/86 od 27.11.1986. godine)

25.

Čl. 749, 765. I 766. Zakona o obligacionim odnosima

Kada se jedna ugovorna stranka obaveže drugoj da će za nju kupiti određenu robu po povoljnoj cijeni, zaključen je ugovor o nalogu pa je u sporu radi naknade štete zbog neispunjenja obaveze odlučno da li je ugovor prestao zbog odustanka nalogodavca ili zbog neosnovanog otkaza nalogoprimcu.

(Vrhovni sud BiH, broj rev. 345/86 od 26.2.1987. godine)

26.

Čl. 804. I 802. Zakona o obligacionim odnosima

Zastupnik ima pravo da ugovorenu naknadu (proviziju) po ugovoru o trgovinskom zastupanju, ako nalogodavac ne traži da je sud snizi na pravičan iznos srazmjerno učinjenoj usluzi.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž.197/86 od 30.10.1986. godine)

27.

Čl. 614. 615. I 617. Zakona o obligacionim odnosima

Poslenik koji je pri izradi glavnog projekta, značajno odstupio od ugovorene obaveze, nema pravona naknadu za izvršeno djelo, pa i kada je naručilac primio projekt, a nije blagovremeno prigovorio nedostacima, ako je za njega takav projekt neupotrebljiv.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 216/86 od 30.10.1986. godine)

OBLIGACIONO PRAVO – OBAVEZE IZ OSNOVA
PROUZROKOVANJA ŠTETE

28.

Čl. 154. I 155. U vezi sa članom 24. Zakona o obligacionim odnosima

Samoupravna interesna zajednica penzijskog i invalidskog osiguranja ima pravo da od štetnika traži regres iznosa plaćenih oštećenom na ime naknade za tjelesno oštećenje pa i onih koji se plaćaju nakon penzionisanja.

Iz obrazloženja:

Tužiocu je dosuđena naknada štete nastale isplatama novčane naknade za tjelesno oštećenje ranijem radniku tuženog – osiguraniku tužioca u periodu od 8.7.1983. godine do 31.12.1984. godine.

Prvostepeni sud je pravilno primijenio materijalno pravo (čl. 154. I 155. U vezi sa članom 24. Zakona o obligacionim odnosima), kada je tuženog obavezao na plaćanje naknade štete tužiocu, jer sticanjem uslova za odlazak u starosnu penziju osiguranika tužioca ne prestaje obaveza tuženog da obešteti tužioca za iznose koji se odnose na isplatu naknade za tjelesno oštećenje, pošto nije prestala uzročna veza između povrede za koju je odgovoran tuženi i nastale štete.

Da nije bilo povrede na radu, tužilac ne bi bio dužan da isplaćuje naknadu za tjelesno oštećenje svom osiguraniku, ni prije njegovog penzionisanja, ni poslije. U SRBiH nema propisa po kome bi se u naknadu štete ove vrste, uračunavali doprinosi za invalidsko osiguranje plaćeni iz bruto ličnog dohotka osiguranika tužioca prije njegove povrede, tako da tužilac ima pravo na naknadu stvarne štete, dakle, na regres punog iznosa isplaćene naknade za tjelesno oštećenje.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 233/86 od 25.9.1986. godine)

29.**Član 44. Zakona o građevinskom zemljištu****Član 155. Zakona o obligacionim odnosima**

Naknada štete za podruštvljeno neizgrađeno građevinsko zemljište koje je opština oduzela bivšem vlasniku van zakonitog postupka, ne može biti veća od naknade koja se utvrđuje u postupku deposediranja.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 311/86 od 19.2.1987., godine)

30.**Čl. 143. stav 1. I 2, 170. stav 1. I 265. stav 1. U vezi sa članom 24. Zakona o obligacionim odnosima****Čl. 6. I 13. Zakona o igrama na sreću i lutriji BiH**

Lutrija BiH dužna je naknaditi štetu u visini izmaklog dobitka, ako usljed krajnje nepažnje njenog radnika, kupon sportske prognoze učesnika u igri nije na vrijeme stigao u sjedište lutrije (trezor).

Iz obrazloženja:

Nesporno je da je tužitelj popunjeni kupon uz uplatu za učešće u sportskoj prognozi, blagovremeno predao radnici tužene u Poslovnoj jedinici, da ova nije kupon blagovremeno dostavila u sjedište tužene u Sarajevu, da je protiv nje pokrenut postupak zbog krivičnog djela zloupotrebe polažaja iz člana 296. stav 3. KZ SRBiH (prema njenim navodima kupon je nekih igrač koji je predao svoj kupon iza tužioca, odnio sa sobom). Isto tako nije sporno da bi tužiteljev dobitak iznosio 1.041.758 dinara.

Polazeći od navedenog činjeničnog stanja nižestepeni sudovi nisu povrijedili materijalno pravo kada su tužbeni zahtjev usvojili. Uplatom iznosa za učešće u igri sportske prognoze od strane tužioca i predajom kupona ovlaštenom radniku tužene, tužilac i tužena su stupili u ugovorni odnos, pa se i pravo tužioca na naknadu štete prosuđuje primjenom odredaba Zakona o obligacionim odnosima, koji regulišu pitanje naknade štete zbog povrede ugovorne

obaveze. S tim u vezi se ograničenje odnosno isključenje ugovorne odgovornosti tužene za štetu prosuđuje po odredbi člana 265. stav 1. U vezi sa članom 24. Navedenog zakona, kojom je propisano da se odgovornost dužnika za namjeru ili krajnju nepažnju ne može unaprijed ugovorom isključiti. Shodno tome ni Pravilima sportske prognoze koja predstavljaju opšte uslove ugovora po pristupu, nije se mogla isključiti odgovornost tužene za namjeru i krajnju nepažnju njenog zastupnika, pa kako je u konkretnom slučaju šteta nastala krajnjom nepažnjom zastupnika tužene (radi se o krajnjoj nepažnji zastupnika tužene i u slučaju da je šteta nastala pod okolnostima koje ona navodi), tužena je, suprotno navodima revizije, odgovorna za štetu.

Obligacioni odnosi koji nastaju organizovanjem igara na sreću uređuju se republičkim, odnosno pokrajinskim zakonom, ali se u smislu člana 24. ZOO i u takvom slučaju primjenjuju odredbe opšteg dijela Zakona o obligacionim odnosima, ukoliko obligacioni odnos nije drukčije uređen republičkim odnosno pokrajinskim zakonom.

Članom 13. Zakona o igrama na sreću i Lutriji Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH", br. 16/73 i 21/77), koji je bio na snazi u vrijeme anstanka spornog odnosa, a kojim je propisan sadržaj pravila igre na sreću, nije bilo dato ovlaštenje Lutriji BiH da svoju odgovornost za štetu isključi i za slučaj namjere ili grube nepažnje njenog zastupnika, pa se primjene odredaba člana 42. Pravila sportske prognoze o isključenju odgovornosti za štetu ako kuponi nisu stigli blagovremeno ili nikako u sjedište organizacije zbog propusta zastupnika, mora ograničiti na slučaj obične nepažnje zastupnika Lutrije, a ne grube nepažnje.

Ništave su, u smislu člana 143. stav 1. ZOO, odredbe opštih uslova koji čine sastavni dio ugovora, čak i kada su ti uslovi odobreni od nadležnog organa, ako su protivne cilju zaključenog ugovora ili dobrim poslovnim običajim, a sud, u smislu člana 143. stav 2. ZOO, može odbiti da primjeni odredbe opštih uslova na osnovu kojih stranka gubi prava iz ugovora, ako su nepravilne ili pretjerano stroge prema stranci koja prilikom zaključenja ugovora prihvata opšte uslove koje je utvrdila druga ugovorna strana.

Polazeći od naprijed navedenih odredaba Zakona o obligacionim odnosima, opravdano je odredbu člana 42. Pravila sportske prognoze restriktivno tumačiti i primijeniti.

Ako bi se, polazeći od odredaba člana 6. Naprijed spomenutog zakona o igrama na sreću i Lutriji BiH, u vezi sa članom 22. Pravila sportske prognoze, smatralo da je ugovor o ovoj igri na sreću zaključen tek ako kupon blagovremeno stigne u sjedište organizacije, tako da tužena ne odgovara za štetu zbog povrede ugovora, u smislu člana 262. stav 2. ZOO, ipak bi u konkretnom slučaju postojala odgovornost tužene, no tada bi se zasnivala na odredbi člana 170. stav 1. U vezi sa članom 24. ZOO. Do propusta da blagovremeno dostavi kupon tužioca u sjedište organizacije došlo je usljed pogreške radnika tužene počinjenog na radu, pa tužena odgovara za štetu i kada nije stupila u ugovorni odnos sa igračem na sreću, a šteta se sastoji od izmaklog dobitka (član 155. ZOO). Republičkim zakonom (naprijed citiranim) za ovakav slučaj nije drugačije propisano, pa nema zapreka, za primjenu člana 170. stav 1. ZOO. I u ovom sporu.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 61/86 od 28.11.1986. godine)

31.

Član 283. Zakona o državnoj upravi

Pogrešna primjena prava, ako se ne može pripisati namjeri ovlaštenog lica, nije nezakoniti ili nepravilan rad radnika organa uprave – kao pretpostavka odgovornosti za štetu društveno – političke zajednice.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 497/86 od 27.1.1987. godine)

32.

Čl. 541. stav 1. Tačka 1. Zakona o krivičnom postupku**Član 283. U vezi sa članom 303. Zakona o državnoj upravi**

U slučaju kada se krivični postupak završi presudom kojom se optužba odbija okrivljeni ima pravo na naknadu štete zbog izgubljene zarade samo za vrijeme za koje je bio zadržan u pritvoru, a ne za cijelo vrijeme vođenja krivičnog postupka, osim u slučaju kada je šteta posljedica nezakonitog ili nepravilnog rada suda.

Iz obrazloženja:

Tužilac, naime, tužbeni zahtjev za naknadu štete zbog izgubljene zarade zasniva na činjenici da se krivični postupak protiv njega završio presudom kojom se optužba odbija zbog toga što je javni tužilac odustao od optužbe. Po tom osnovu tužilac ima pravna naknadu štete zbog izgubljene zarade samo za vrijeme trajanja pritvora (član 545. stav 1. Zakona o krivičnom postupku). Šira odgovornost tužene za štetu prouzrokovanu vođenjem krivičnog postupka postoji pod pretpostavkom iz člana 541. ZKP (neopravdana osuda) ili zbog nezakonitog ili nepravilnog rada suda) član 283. U vezi sa članom 303. Zakona o državnoj upravi, koji je objavljen u "Službenom listu SRBiH", broj 38/78, 13/82, 40/82 i 40/84). Tužilac, međutim, tužbeni zahtjev ne zasniva na činjeničnim pretpostavkama (hipotezama) iz pomenutih zakonskih odredbi.

Utvrđeno je da je tužilac bio u pritvoru u vremenu od 12. Marta do 10. Jula 1981. Godine i da je protiv njega optužba odbijena. Prema tome pripada mu pravo da od tužene zahtijeva samo naknadu štete koju je pretrpio zbog izgubljene zarade u tome vremenskom razdoblju, a ne za sve vrijeme dok se protiv njega vodio krivični postupak, kao što to pogrešno zaključuju nižestepeni sudovi.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 164/86 od 30.juna 1986. Godine)

33.

Čl. 5. I 7. Zakona o uslovima za objavljivanje ličnih spisa, portreta, fotografija, filmova i fonograma**Član 200. Zakona o obligacionim odnosima**

Neoblaštenim objavljivanjem fotografije u turističkom vodiču koja predstavlja tužiteljicu na svadbi u veselom raspoloženju, raširenih ruku kao da pjeva pored harmonikaša, ispred kafane (vidi se firma), predstavlja povredu ličnog prava na vlastitu sliku, jer se ova činjenična situacija ne može podvesti pod odredbe koje dopuštaju objavljivanje fotografije bez pristanka ličnosti, pa oštećena ima pravo na naknadu nematerijalne štete pod pretpostavkom da je uslijede reakcije koju je objavljivanje fotografije izazvalo u njenoj sredini, i s obzirom na njena lična svojstva, pretrpjela intenzivne duševne bolove.

Iz obrazloženja:

IZ razloga nižestepenih presuda slijedi da je tužiteljčin zahtjev da joj se na ime naknade neimovinske štete dosudi iznos od 60.000 dinara zasnovan na nespornoj činjenici da je tuženi za potrebe propagiranja turizma i ugostiteljstva u predolimpijskom razdoblju, u svojoj režiji 1983. Godine, izdao "Turistički vodič" kroz Bosnu i Hercegovinu, u kojem fotografijama i odgovarajućim tekstom propagira pojedine ugostiteljske objekte, pa je tako na strani 37. Pomenute publikacije prezentirao fotografije SUR "Kozja Čuprija", sa gostima koji su sjedili pred tim ugostiteljskim objektom i tužiteljicom, koja je snimljena kako stoji pored harmonikaša. Pri tome je nužno ukazati da je tužiteljica u ovom sporu uporno isticala, a to ponavlja i u reviziji, da je ona snimljena kako igra i pjeva na svadbi jedne prijateljice, da se

radilo u jednom trenutku raspoloženja i opuštanja u njenom užem krugu i da od nje niko nije tražio odobrenje da se taj snimak sa propratnim tekstom objavi. Tvrdi da je nakon objavljivanja fotografije u “Turističkom vodiču” doživljela mnoge neugodnosti i u svojoj sredini bila izvrgnuta podsmijehu i omalovažavanju.

Postupanje prilikom objavljivanja tužiteljčine fotografije prosuđuje se u skladu sa odredbama Zakona o uslovima za objavljivanje ličnih spisa, portreta, fotografija, filmova i fonograma (“Službeni list SRBiH”, broj 33/80), koji u članu 5. Propisuje da se fotografija može objaviti samo sa pristankom lica čiji je lik predstavljen na fotografiji, da se smatra da postoji pristanak, ako je za poziranje ili snimanje primljena nagrada, kao i da se prema odredbi člana 7. Citiranog zakona, bez pristanka lica mogu dozvoljeno objaviti fotografije koje prikazuju neki kraj ili prizor, a kojima su obuhvaćena i pojedina lica.

Na osnovu rezultata izvedenih dokaza nižestepeni sudovi su utvrdili da je vlasnik ugostiteljskog objekta “Kozja Čuprija” naručio od tuženog da na jednoj strani pomenutog “Turističkog vodiča” objavi reportažni reklamni tekst uz naknadu od 25.000 dinara, te zaključili da lik tužiteljice nije dat u prvom planu fotografije, niti je ona prikazana na način kojim bi se povrijedila njena ličnost. Pri tome se kroz razloge drugostepene presude opisuje da je ona “uslikana u stojećem stavu sa raširenim rukama u neposrednoj blizini harmonikaša”. U razlozima drugostepene presude posebno se navodi da je zanimanje pjevačice časno, cijenjeno u našem društvu i da zato nema nikakvog opravdanja tužiteljčin navod da je u pomenutoj fotografiji prikazana kao “kafanska pjevačica” i da je to naškodilo njenoj časti i ugledu.

Osnovano se, međutim, u reviziji ukazuje da u konkretnom slučaju nisu utvrđene bitne činjenice od kojih zavisi primjena materijalnog prava. Naime, iz činjeničnog utvrđenja nižestepeni sudovi slijed da je u pomenutoj publikaciji, koja služi za reklamno – komercijalne svrhe, bez pristanka tužiteljice objavljena fotografija na kojoj je tužiteljica zaista prikazana kako raširenih ruku stoji pored harmonikaša, da se u pozadini vidi ugostiteljski objekat i njegov naziv, kao i da je u pitanju prizor koji bi ukazivao na veselo raspoloženje. U opisanoj situaciji objavljivanje tužiteljčine fotografije bez njenog pristanka u suprotnosti je sa odredbom člana 5. Citiranog zakona i istovremeno predstavlja neovlašteno prikazivanje jedne situacije (prema tužiteljici svadbe njene prijateljice), ulaženjem u inf+timnu sferu ličnosti, bez njenog pristanka. Da bi bili ispunjeni uslovi za dosuđenje pravične novčane naknade bilo je nužno utvrditi da li je zbog objavljivanja pomenute fotografije u “Turističkom vodiču” tužiteljica zaista trpjela intenzivne psihičke patnje da bi joj, u smislu člana 200. Zakona o obligacionim odnosima (“Službeni list SFRJ”, broj 29/78 i 39/85), pripadalo pravona naknadu neimovinske štete, koju u ovom sporu zahtijeva.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 337/86 od 9.10.1986. godine)

OBLIGACIONO PRAVO	ZAKONSKE OBAVEZE
--------------------------	-------------------------

34.

Član 277. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima

Ugovor o uređenju građevinskog zemljišta, koji zaključi društveno – pravno lice sa samoupravnom interesnom zajednicom za uređivanje građevinskog zemljišta, nije ugovor u privredi, pa SIZ-u ne pripada zatezna kamata po stoji iz odluke SIV-a o visini stope zatezne kamate nego po stopi iz člana 277. stav 1. ZOO koja je sada utvrđena sporazumom udruženja banaka.

Iz obrazloženja:

Tužilac je na ročištu od 6.6.1985. godine preinačio tužbeni zahtjev u pogledu kamata na utuženi iznos glavnoce, tako što je tražio da mu se dosude kamate u smislu člana 277. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima počev od 17.4.1982. godine pa nadalje.

Međutim, tužilac nema pravo na zatezne kamate po članu 277. stav 2. ZOO jer on ne obavlja privrednu djelatnost, već mu pripada pravo na zateznu kamatu po članu 277. stav 1. ZOO.

Članom 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ", broj 39/85) koji je stupio na snagu 3.8.1985. godine, izmijenjena je odredba člana 277. stav 1. ZOO, na taj način da se zatezna kamata u slučaju zakašnjenja s ispunjenjem novčane obaveze ne plaćaju više po stopi koja se u mjestu ispunjenja plaća na štedne uloge po viđenju, već po stopi koja se u mjestu ispunjenja plaća na štedne uloge oročene bez utvrđene namjene preko godinu dana.

Visina kamatne stope se određuje Samoupravnim sporazumom banaka Jugoslavije o politici kamatnih stopa.

Kako je tužilac postavio zahtjev za kamate po Odluci SIV-a za navedeni period pos topi od 71%, to mu je valjalo dosuditi kamate po članu 277. stav 1. ZOO od 3.8.1985. godine i to razliku između dosuđene stope od 7,5% do stope koja je u pojedinim periodima do donošenja drugostepene presude primjenjivana, ali ne više od 71% koliko je zahtjev tužioca (član 2. stav 1. ZPP-a).

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 288/86 od 27.11.1986. godine)

35.**Čl. 186. i 1106. Zakona o obligacionim odnosima**

Ako je šteta prouzrokovana prije stupanja na snagu Zakona o obligacionim odnosima zatezna kamata teče od opomene štetniku, odnosno od dana kada mu je dostavljena tužba za naknadu štete, a ne od prouzrokovanja štete.

Iz obrazloženja:

PO pravilima imovinskog prava (§ 1417 bivšeg OGZ) koja su se do stupanja na snagu Zakona o obligacionim odnosima, primjenjivala u smislu člana 4. Zakona o nevažnosti pravnih propisa donesenih prije 6.4.1941. godine i za vrijeme neprijateljske okupacije ("Službeni list FNRJ", br. 86/46 obaveza naknade izvanugovorne štete je dospjevala tek od opomene povjerioca, kojom se izjednačavala tužba.

Odredba člana 186. ZOO ne može se primijeniti u ovom slučaju, jer je obvezni odnos nastao prije stupanja na snagu Zakona o obligacionim odnosima (član 1106 ZOO).

Punomoćnik I tuženog na ročištu nije osporio zahtjev tužioca za plaćanje kamate od 4.8.1978. godine, ali ovaj punomoćnik nije imao ovlaštenja za preduzimanje dispozitivnih parničnih radnji navedenih u članu 96. ZPP-a, pa je I tuženi mogao to priznanje i opozvati, što je i učinio podnošenjem žalbe.

S obzirom na izneseno, a kako u konkretnom slučaju tražbina tužioca potiče iz osnova naknade štete prouzrokovane u saobraćaju, za koju žalilac odgovara po osnovu obaveznog osiguranja od odgovornosti štetnika . njegovog osiguranika, usvojena je žalba i primjenom člana 373.

Tačka 4. ZPP, preinačena prvostepena presuda u dijelu o zateznim kamatama.
(*Vrhovni sud BiH, broj Pž. 49/86 od 30.10.1986. godine*)

36.

Član 277. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima

U slučaju zakašnjenja u plaćanju tražbine po osnovu udruživanja sredstava radi izgradnje elektroenergetskih objekata predviđenog zakonom i samoupravnim sporazumom, dužnik plaća zateznu kamatu po stopi iz člana 277. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima.

(*Vrhovni sud BiH, broj Pž. 300/86 od 27.11.1986. godine*)

37.

Član 277. Zakona o obligacionim odnosima

Povjerilac (privredni subjekt) kome je u izvršnom postupku greškom suda i SDK-a naplaćeno potraživanje od drugog privrednog subjekta, ne duguje zatezne kamate pos topi propisanoj odlukom SIV-a o visini stope zatezne kamate već je dužan da po osnovu člana 214. ZOO vrati stečeno bez osnova i plati zateznu kamatu po stopi iz člana 277. stav 1. ZOO koja je sada utvrđena samoupravnim sporazumom udruženja banaka Jugoslavije.

(*Vrhovni sude BiH, broj rev. 378/86 od 15.1.1987. godine*)

38.

Član 16. stav 2. Tačka 4. I član 3. Zakona o osnovama poslovanja organizacija udruženog rada u oblasti prometa robe u prometu i o sistemu mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstvenog jugoslovenskog tržišta u toj oblasti.

Ugovarač koji je unaprijed platio cijenu iz ugovora u privredi nema pravo na zatezne kamate po stopi iz odluke SIV-a o visini stope zatezne kamate.

IZ obrazloženja:

Pobijanom presudom usvojen je tužbeni zahtjev u visini priznatog dijela tužbenog zahtjeva za koji je kamata obračunata po stopi od 7,5% jer da ta kamata tužiocu pripada po Zakonu o osnovama poslovanja organizacija udruženog rada u oblasti prometa robe i usluga u prometu robe i o sistemu mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstva jugoslovenskog tržišta u toj oblasti ("Službeni list SFRJ", broj 43/76), koji je bio na snazi u vrijeme docnje u isporuci robe, a ne po stopi propisanoj Odlukom o visini stope zatezne kamate, koja se saglasno odredbi člana 277. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima, plaća kad je dužnik u docnji sa ispunjenjem novčane obaveze iz ugovora u privredi, zbog čega da je tužbeni zahtjev neosnovan za obračunatu kamatu po stopi većoj od 7,5%.

Neosnovani su žalbeni navodi tužioca da mu kamata na uplaćeni avans za vrijeme docnje u isporuci robe pripada pos topi propisanoj Odlukom o visini stope zatezne kamate od 35%, jer se zatezna kamata po stopi propisanom Odlukom o visini stope zatezne kamate, saglasno odredbi člana 277. stav 2. ZOO, plaća kad je dužnik u docnji sa ispunjenjem novčane obaveze iz ugovora o privredi.

Kamata na uplaćeni avans za vrijeme trajanja docnje u isporuci robe tužiocu pripada po odredbi člana 16. stav 2. Tačka 4. I stav 3. Zakona o osnovama poslovanja organizacija udruženog rada u oblasti prometa robe i usluga u prometu robe i o sistemu mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstva jugoslovenskog tržišta u toj oblasti ("Službeni list SFRJ", broj 43/76, 23/79 i 54/81).

Do izmene i dopune ovog zakona aprila mjeseca 1984. Godine ("Službeni list SFRJ", broj 29/84), ova kamata plaćala se po stopi na štedne uloge po viđenju, odnosno na deponovana sredstva po viđenju na žiro računu organizacije duruženog rada i nije prelazila stopu od 7,5% godišnje, pa kako je u konkretnom slučaju docnja u isporuci robe trajala do 12.1.1984. godine, na utvrđeno činjenično stanje pravilno je primijenjeno materijalno pravo kada je usvojen tužbeni zahtjev za obračunatu kamatu po stopi od 7,5% (za koju je tuženi priznao tužbeni zahtjev) i kada je tužilac odbijen sa tužbenim zahtjevom za obrčunate kamate po stopi većoj od 7,5%.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 200/86 od 25.9.1986. godine)

P R A V O O S I G U R A N J A

39.

Čl. 51. I 55. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica

Zajednica osiguranja ne odgovara za štetu prouzrokovanu trećem licu na javnom putu neregistrovanim traktorom.

IZ obrazloženja:

Nišestepene odluke su u dijelu kojim je odbijen tužbeni zahtjev protiv tuženog osiguravača zasnovane na pravilnoj primjeni materijalnog prava. Nakon 12.6.1976. godine, kao dana stupanja na snagu Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica ("Službeni list SFRJ", broj 24/76), kojim su izmijenjene odgovarajuće odredbe ranijeg Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju ("Službeni list SFRJ", broj 11/68), zajednica osiguranja imovine i lica ne odgovara za štete prouzrokovane upotrebom neregistrovanih poljoprivrednih traktora, čiji se vlasnik nije osigurao od odgovornosti za štete pričinjene trećim licima bez obzira što je postojala obaveza registracije u smislu odredaba člana 180. U vezi sa članom 10. Tač. 21. 22. I 31. Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima ("Službeni list SFRJ", broj 63/80). Kako se štetni događaj desio nakon stupanja na snagu navedenog zakona, nižestepeni sudovi suppravilno primijenili materijalno pravo kada su tužioca odbili sa tužbenim zahtjevom protiv osiguravača. Naime, prema odredbi člana 55. stav 1. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica, zajednica osiguranja odgovara samo za one štete prouzrokovane motornim vozilom u pokretu čiji se vlasnik nije osigurao od odgovornosti, kada je postojala obaveza ovog vida osiguranja propisana odredbom člana 51. Istog zakna, a prema izričitoj odredbi stava 2. Ovog člana, takva obaveza posotji samo kada je u pitanju već registrovani poljoprivredni traktor, a ne neregistrovani traktor za koji je u smislu odredaba Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima samo postojala obaveza registracije.

Do ovakvog zaključka se mora doći kada se uporedne odredbe člana 15. stav 1. I 16. Ranijeg Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica. Izričitim naglašavanjem da zajednica osiguranja odgovara za štetu samo ako nastane upotrebom registrovanog poljoprivrednog traktora, zakonodavac je htio da ograniči odgovornost zajednice u ovakvom slučaju, pa nema osnova da se, ekstenzivnim tumačenjem ove norme, ipak zasnuje odgovornost zajednice ako do štete dođe upotrebom neregistrovanog poljoprivrednog traktora na javnom putu.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 300/86 od 10.10.1986. godine)

40.

Član 51. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica

Član 45. Tačka 1. Zakona o osiguranju imovine i lica

Zajednica osiguranja nije dužna da po osnovu obaveznog osiguranja od odgovornosti za štete prouzrokovane trećim licima upotrebom motornog vozila, naknadi štetu nastalu oštećenjem

vučnog havarisanog motornog vozila, usljed greške vozača vučnog vozila.

Iz obrazloženja:

Nižestepeni sudovi su pravilni primijenili materijalno pravo kada su zaključili da tužena nije dužna da naknadi štetu prouzrokovanu upotrebom vozila osiguranika tužene vozilu tužioca (prema navodima tužbe, šteta na vozilu tužioca prouzrokovana je prilikom vuče tog vozila u kvaru od strane vozila osiguranika tužene). Prema odredbi člana 51. stav 1. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica ("Službeni list SFRJ", broj 24/76), korisnik odnosno vlasnik motornog vozila dužan je da se osigura od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima, a u smislu odredbe stava 2. Istog člana pod motornim vozilom u smislu ovog zakona, podrazumijeva se vozilo na motorni pogon koje je namijenjeno za prevoz lica i stvari na putevima ili koje služi za vuču priključnih vozila namijenjenim za prevoz lica i stvari na putevima, registrovani poljoprivredni traktor i druga registrovana radna vozila na motorni pogon i motocikli. IZ navedene odredbe slijedi da vučno vozilo zajedno sa priključnim vozilom (priključno vozilo je i vučeno motorno havarisano vozilo koje ne može da se kreće na sopstveni pogon), čine jedinstveno motorno vozilo (kompoziciju motornih vozila) i osiguranjem od odgovornosti za štetu prouzrokovanu trećim licima upotrebom vučnog vozila u smislu odredbi člana 51. stav 1. Navedenog zakona, obuhvaćena je i odgovornost za štetu koju trećim licima prouzrokuje priključno vozilo, kako je regulisano i odredbom člana 1. stav 5. Uslova za osiguranje korisnika odnosno sopstvenika motornih vozila od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima.

Kako se iz navedenih razloga u opisanoj situaciji vlasnik priključnog vozila u pogledu obaveznog osiguranja od odgovornosti za štete prouzrokovane trećim licima upotrebom vozila u kompoziciji, to se ni on, kao ni vlasnik vučnog vozila, ne smatraju trećim licem u međusobnim odnosima, shodno odredbi člana 45. Tačka 1. Zakona o osiguranju imovine i lica ("Službeni list SFRJ", broj 21/77), pa kada u kompoziciji vučno – priključno vozilo, usljed upotrebe vučnog vozila, dođe do štete na jednom od tih vozila, kao u konkretnom slučaju, ne postoji odgovornost ZOIL-a, kako to pravilno ocjenjuju nižestepeni sudovi.

Havarisano motorno vozilo koje ne može da se kreće na sopstveni pogon, pa ga vuče drugo motorno vozilo, predstavlja stvar primljenu na prevoz, a obaveznim osiguranjem korisnika, odnosno sopstvenika motornih vozila od odgovornosti za štete pričinjene trećim licima nije obuhvaćena odgovornost za štete na stvarima primljenim na prevoz (član 51. stav 1. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica i član 4. stav 1. Tačka 6. Uslova za osiguranje korisnika odnosno sopstvenika motornih vozila od odgovornosti za štete pričinjene trećim licima), pa je tužbeni zahtjev neosnovan i iz ovog razloga.

(Vrhovni sud BiH, broj rev. 302/86 od 10.10.1986. godine)

41.

Član 20. stav 1. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju

Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju nije uslovljavao, kao sadašnji zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i lica (član 56), odgovornost za štetu zajednice osiguranja prouzrokovane nepoznatim ili neosiguranim vozilom stranom licu, principom reciprociteta.

Iz obrazloženja:

Nije osnovan ni prigovor žalioca da je takav zaključak pobijane presude zasnovan na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, odnosno da je osnovanost tužbenog zahtjeva trebalo prosuđivati prema odredbi člana 57. Sada važećeg zakona o osnovama sistema osiguranja

imovine i lica ("Službeni list SFRJ", broj 24/76), a ne po odredbama ranijeg Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju ("Službeni list SFRJ", broj 11/68) na kojima je zasnovana odluka prvostepenog suda o obavezi tuženog na naknadu štete.

Prema nespornom utvrđenju pobijane presude štetni događaj se desio dana 19.8.1968. godine, a Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i lica je stupio na snagu dana 12.6. 1976. Godine, pa je prema tome pravilno postupio prvostepeni sud kada je odgovornost tuženog za štetu koju je tužilac na opisani način pretrpio, zasnovala na odredbi člana 20. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju koji je bio na snazi u vrijeme prouzrokovanja te štete.

Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju nije sadržavao propis iz člana 56. Sadašnjeg zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica, koji pod uslovom reciprociteta priznaje pravo na naknadu štete prouzrokovane stranim državljanima od strane nepoznatog i neosiguranog vozila, nego su naprotiv bez izuzetka da li se radi o oštećenom domaćem ili stranom licu propisivale obavezu domaće osiguravajuće organizacije čije je sjedište najbliže mjestu nastanka štete da tom licu naknadi štetu prouzrokovanu od nepoznatog ovozila, kakvu je i tužilac pretrpio.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 122/86 od 12.12.1986. godine)

42.

Član 4. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju

Član 19. Pravila za kombinovano osiguranje motornih vozila ZOIL-a Sarajevo 1969. Godine

Po pravilima osiguranja od odgovornosti, koja su sastavni dio ugovora, osiguravač ima pravo regresa iznosa koji je platio na ime naknade štete u slučaju da je osiguranik prouzrokovao štetu u pijanom stanju (preko 1,5 promila alkohola u krvi).

Iz obrazloženja:

Prema činjeničnim utvrđenjima iz nižestepenih presuda tužilac je, po osnovu ugovora o osiguranju korisnika, odnosno sopstvenika motornih vozila od odgovornosti za štete pričinjene trećim licima, zaključenog sa tuženim kao vlasnikom vozila reg.br. BL 242-75 prema odredbi člana 15. stav 1. Tada važećeg Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju ("Službeni list SFRJ", broj 11/68), isplatio zahtijevani iznos od 210.288,80 dinara porodici poginulog.

Prema dlajim utvrđenjima nižestepenih presuda tuženi je izazivao saobraćajni udes smrt tako što, upravljajući svojim automobilom sa koncentracijom alkohola u krvi od 0,62 promila, nije prilagodio vožnju uslovima vremena i saobraćaja na klizavom kolovozu i pri smanjenoj vidljivosti, pa je zbog toga prilikom preticanja drugog teretnog vozila prešao sasvim na svoju desnu stranu kolovoza i prednjim desnim dijelom svog automobila udario u zadnji dio bicikla koji se kretao u istom pravcu, zbog čega je pravosnažnom presudom broj K. 395/74 od 29.1.1975. godine oglašen krivim i osuđen za krivično djelo iz člana 273. stav 5. U vezi sa članom 271. stav 3. KZ.

Polazeći od tako utvrđenog činjeničnog stanja, koje među strankama nije bilo ni sporno, nižestepeni sudovi su postupili u skladu sa odredbom člana 4. Navedenog Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju važećeg u vrijeme prouzrokovanja štete kada su o obavezi tuženog na regres isplaćenog iznosa presuđivali prema uslovima iz odredbe člana 19. Tačka 5. Tužiočevih Pravila za kombinovano osiguranje motornih vozila od 31.12.1969. godine sa izmjenama i dopunama od 29.12.1970. godine, odnosno prema uslovima Glave VI tih Pravila pokojima je zaključen ugovor stranaka o osiguranju od odgovornosti za štetu

prouzrokovane trećim licima, a ne prema uslovima iz člana 5. stav 1. Tačka 17. Tih pravila za šta se zalaže revizija.

Naime, prema citiranoj odredbi iz člana 4. Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, uzjamani odnosi između osiguranika i osiguravača nastali povodom obaveznog osiguranja od odgovornosti za štete prouzrokovane trećim licima iz upotrebe motornog vozila regulišu se ugovorom u skladu sa odredbama tadašnjeg Osnovnog zakona o osiguranju i osiguravajućim organizacijama ("Službeni list SFRJ"; br. 7/67, 27/67 i 20/69), što znači da se i pravo tužioca kao osiguravačana regres isplaćenog iznosa naknade štete porodici poginulog ima prosuđivati prema odredbama tuženikovih Pravila za kombinovano osiguranje motornih vozila koja su u vrijeme zaključenja ugovora stranaka o osiguranju tuženog o odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima važila za tu vrstu osiguranja, a to su i prema članu 1. Uvodnih odredaba tih Pravila, odredbe člana 18. do 22. Glave VI tih pravila koje se odnose na "osiguranje od odgovornosti vlasnika, korisnika i držalaca motornih vozila", jer te odredbe odgovaraju sadržini ugovora stranaka čiji su sastavni dio, a ne i odredbe člana 5. Citiranog Pravila za čiju se primjenu tužilac zalaže jer se one odnose na "kasko" osiguranje iz glave II – "osiguranja vozila".

Prema odredbi člana 19. Tačka 5. Navedenog Pravila koja je mjerodavna za odnos stranaka, isključeni su iz osiguranja odštetni zahtjevi iz saobraćajnih nezgoda prouzrokovanih pri upravljanju vozilom od strane pijanog osiguranika, a prema egzaktnim mjerilima tek koncentracija alkohola u krvi preko 1,5 promila predstavlja pijano stanje, pa kako je kod tuženog u momentu udesa utvrđena znatna manja koncentracija alkohola u krvi od 0,62 koja (do jednog promila) poistim mjerilima predstavlja lakšu pripitost, nižestepeni sudovi su pravilno primijenili citirane odredbe materijalnog prava kada su u svojim presudama zaključili da vožnja tuženog u alkoholisanom stanju ovakvog stepena kakav je utvrđen, na koju se tužilac pozivao u prilog osnovanosti tužbenog zahtjeva, prema sadržini ugovora stranaka, nije razlog da se on obaveže na regres isplaćenog iznosa.

Polazeći od ovakvog utvrđenja nižestepenih sudova o stepenu alkoholisanosti tuženog u momentu saobraćajne nezgode i o sadržini ugovora kakav su zaključile stranke, bespredmetno je bilo utvrđivanje činjenica i o postojanju uzročne veze između djelovanja alkohola na tuženog i njegovog postupanja pri prouzrokovanju štete, pa je suvišno i polemisanje revizije sa pravilnošću tog dijela nižestepenih presuda.

(Vrhovni sud BiH, br. Rev. 133/86 od 10.2.1987. godine)

NAPOMENA:

Po sadašnjim pravilima osiguravač ima pravo regresa ako je osiguranik upravljao vozilom pod dejstvom alkohola sa više od 0,5 promila alkohola u krvi.

43)

Čl. 376 stav 1. I 380 stav 6. Zakona o obligacionim odnosima

Zastarjelost potraživanja naknade isplaćene po osnovu kasko osiguranja (regresno potraživanje) počinje da teče od momenta kada je zaštetu i štetnika saznao osiguranik iz kasko osiguranja, a ne osiguravač, koji isplatom naknade štete ulazi u prava osiguranika.

(Vrhovni sud BiH, br. Pž. 210/86 od 30.10.1986. godine)

MJENIČNO PRAVO**44)****Član 277. Zakona o obligacionim odnosima**

Mjениčni dužnik nije dužan platiti zatezne kamate zbog docnje u plaćanju glavnog duga iz osnovnog posla, ako nije u neposrednom dužničko – povjerilačkom odnosu iz tog posla, sa mjениčnim povjericem.

Iz obrazloženja:

Tražbinu tužioca čine obračunate zatezne kamate zbog docnje u plaćanju tražbina tužioca po fakturama 4210542 i 4210337, za koje je tužena kao trasant dala mjenice kao sredstvo obezbjeđenja plaćanja.

Tužena je osporila tražbinu tužioca zbog nedostatka pasivne legitimacije, jer da sa tužiocem nije u ugovornom odnosu i da je mjenice dala u svrhu obezbjeđenja plaćanja tražbina tužioca prema APRO “Komerc” OOUR “Distributivni centar” sa kojim je tužilac bio u poslovnom odnosu i kome je tužilac isporučio robu.

Pobijanom presudom usvojen je tužbeni zahtjev, jer da je tužena predajom mjenice preuzela obavezu plaćanja glavnog duga u iznosu od 1.075,500 dinara, pa da je u obavezi platiti i zatezne kamate zbog docnje u plaćanju glavnog duga.

Pogrešno prvostepeni sud nalazi da je mjениčni dužnik dužan platiti i zatezne kamate zbog docnje u plaćanju glavnog duga iz osnovnog posla, ako nije u neposrednom dužničko – povjerilačkom odnosu iz tog posla, sa povjericem, jer se predajom mjenice, dužnik iz mjenice obavezuje platiti samo iznos naznačen u mjenici i mjениčnu kamatu koja se u konkretnom slučaju tužbom ne traži.

(Vrhovni sud BiH, Pž. 380/86 od 10.12.1986. godine)

45)**Član 325. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima****Član 12. Zakona o obezbjeđenju plaćanja između korisnika društvenih sredstava****Članovi 1, 3. stav 1. I 12. Zakona o čeku**

Zajmodavac nije u povjerilačkoj docnji, iako nije naplatio tražbinu realizacijom čeka koji mu je u momentu zaključenja ugovora kao sredstvo obezbjeđenja plaćanja dao zajmoprimac, ako je ugovoreni rok vraćanja zajma duži od roka u kome se ček mogao podnijeti na isplatu.

Iz obrazloženja:

Tražbina tužioca dospjela je po isteku ugovorenog roka od 30 dana za vraćanje glavnog duga, uz ugovorenu kamatu, pa je tuženi pao u docnju, a za vrijeme docnje povjericu pripadaju zatezne kamate saglasno odredbi čl. 277. ZOO.

Neosnovan je prigovor tuženog da je tužilac tražbinu morao naplatiti realizacijom čeka koji je tuženi predao tužiocu prilikom zaključenja ugovora, jer po odredbama člana 12. Zakona o obezbjeđenju plaćanja između korisnika društvenih sredstava i čl. 12 Zakona o čeku, ček se mora podnijeti na isplatu u roku od 15 dana od dana izdavanja, a tražbina tužioca dospjela je tek po isteku roka od 30. Dana, od dana izdavanja čeka, pa tužilac nije ni mogao ček podnijeti

na isplatu u momentu dospjeća tražbine, niti se ček poslije proteka roka od 15 dana uopšte može podnijeti na isplatu. Ako ček nije imao naznačeno vrijeme njegovog izdavanja (kao bitni sastojak čeka – član 1. Zakona o čeku), onda on po odredbi člana 3. stav 1. Zakona o čeku, nije ni vrijedio kao ček.

Prema gornjem, neosnovani su žalbeni navodi tuženog da je njegova docnja nastala krivnjom tužioca.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 254/86 od 6.11.1986. godine)

STAMBENO PRAVO

46)

Član 11. I 31. Zakona o stambenim odnosima

Lice kome je dodijeljen stan na korištenje, steklo je stanarsko pravo iako nije uselilo u stan, ukoliko se u stan uselio član njegovog porodičnog domaćinstva, pa je to lice legitimisano da, pod propisanim zakonskim pretpostavkama, traži iseljenje člana porodičnog domaćinstva.

Iz obrzaloženja:

IZ obrazloženja prvostepene i drugostepene presude slijedi da je zahtjev tužiteljice da se tuženi iseli iz predmetnog stana odbijen zbog toga što su nižestepeni sudovi zaključili da tužiteljica nije stekla stanarsko pravo, jer se nije uselila u stan.

Među strankama nije sporno da je tuženi sin tužiteljice, da su stranke u ranijem stanu (baraci) živjele u kućnoj zajednici i da je takva situacija postojala i u vrijeme kada je rješenjem od 31.3.1983. godine sporni stan dodijeljen tužiteljici. Ako bi se i prihvatilo daljnje činjenično utvrđenje, na koje se nižestepeni sudovi pozivaju u svojim presudama, da je u sporni stan uselio samo tuženi, ovo bi moglo upućivati na zaključak da je tuženi u sporni stan uselio u svojstvu člana tužiteljčinog porodičnog domaćinstva i da je time tužiteljica stekla stanarsko pravo, u smislu člana 11. Prečišćenog teksta Zakona o stambenim odnosima ("Službeni list SRBIH" br. 14/84).

S druge pak strane, okolnost što je tužiteljica, kao što to prihvataju nižestepeni sudovi, zbog boravka u selu A. odsustvovala iz stana, bio bi samo razlog zbog kojeg bi joj otaz ugovora o korištenju stana, u smislu člana 47. Citiranog zakona, mogao dati davalac stana na korištenje, dok se tuženi, kao korisnik spornog stana, na opisanu okolnost nije mogao sa uspjehom pozivati.

Prema tome, iz naprijed opisanog slijedi da se zahtjev tužiteljice nije mogao odbiti što tužiteljica nije stekla status nosioca stanarskog prava, kao što to pogrešno zaključuju nižestepeni sudovi.

Osim toga, treba imati u vidu da je tužiteljica u tužbi navela da tuženi "ima riješen stambeni problem kod svoje punice", a da je njoj stan potreban obzirom da živi sa starom i nemoćnom majkom. U opisanoj situaciji, u smislu člana 109. Zakona o parničnom postupku, od tužiteljice je trebalo zatražiti da se u svemu tome detaljnije izjasni i po potrebi nadopuni tužbu, u cilju utvrđenja da li je zahtjev tužiteljice da se tuženom naloži iseljenje iz stana utemeljen na razlozima koje ima u vidu odredba člana 31. stav 2. Citiranog zakona i u kojem pravcu odlučne činjenice u postupku pred nižestepenim sudovima nisu utvrđivane.

(Vrhovni sud BiH, br. Rev. 340/86 od 9.10.1986. godine)

47)

Članovi 11, 15.s tav 2., 24. I 26. Zakona o stambenim odnosima

Smatra se da je supruga lica kome je davalac dodijelio stan na korišćenje, stekla stanarsko pravo ako je u dodijeljenom stanu otpočela da s mužem stanuje, a iza njegove iznenadne smrti, zaključila ugovor o korištenju stana.

Iz obrazloženja:

U postupku koji je prethodio donošenju pobijanje odluke utvrđeno je da je prvotuženi predmetni stan dobio od Prve gimnazije, da je odlukom zbora radnika ove gimnazije od 8.1.1981.- godine odobreno da se stanarsko pravo prenese na sina prvotuženog, a muža tužiteljice, da je muž tužiteljice umro 23.1.1981. godine, a da je tužiteljica sa SIZ-om stanovanja grada zaključila ugovor o korištenju stana dana 30.4.1982. godine, na ime svog muža (ista je na ugovoru potpisana kao ugovorna stranka).

Takođe je utvrđeno da je isključivo muž tužiteljice sa tužiteljicom od 1976. Godine koristio predmetni stan(prvotuženi je izgradio pordičnu stambenu zgradu u kojoj stanuje sa članovima svog porodičnog domaćinstva).

Polazeći od navedenog činjeničnog stanja za koje je revizijski sud vezan u smislu člana 385. stav 3. ZPP, ovaj sud nalazi da su nižestepeni sudovi pravilno primijenili materijalno pravo kada su tužbeni zahtjev usvojili. Davalac stana na korištenje je odlukom od 8.1.1981. godine odobrio da se stanarsko pravo prenese na supruga tužiteljice, s kojim je tužiteljica bila u zajedničkom domaćinstvu (muž tužiteljice je donošenjem navedene odluke stekao titulus za zaključenje ugovora o korištenju stana). Muž tužiteljice je umro prije nego što je zaključio ugovor o korištenju stana, a tužiteljica je sa SIZ-om za stanovanje grada iza njegove smrti zaključila ugovor o korištenju stana na njegovo ime. Polazeći od specifične situacije kakva je konkretna (muž tužiteljice i ona stanuju već u stanu, u času kada njen muž dobija odluku o dodjeli stana, a samo smrt ga sprečava da zaključi ugovor o korištenju stana, na osnovu koga bi i tužiteljica postala sunosilac stanarskog prava (član 15. stav 2. Zakona o stambenim odnosima SRBiH, član 19. stav 2. Prečišćenog teksta), te poslije njegove smrti tužiteljica zaključuje ugovor o korištenju stana na osnovu odluke o dodjeli stana mužu, no ona ga lično potpisuje za nosioca stanarskog prava, mora se zaključiti da je tužiteljica postala nosilac stanarskog prava ovog stana, u smislu člana 10. U vezi sa članovima 20. I 23. ZSO – član 11. U vezi sa članovima 24. I 26. Prečišćenog teksta.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 16/86 od 15.9.1986. godine)

48)

Član 19. stav 2. I 31. Zakona o stambenim odnosima**Član 109 Zakona o obligacionim odnosima**

Nakon što je u ranijoj parnici poništen ugovor o zamjeni stanova bračni drug ugovorne stranke, kao sunosilac stanarskog prava, može tražiti iseljenje iz tog stana drugog ugovarača i poništenje ugovora što ga je ovaj zaključio sa SIZ-om stanovanja.

Iz obrazloženja:

Prema odredbi člana 26. stav 1. Zakona o stambenim odnosima (“Službeni list SRBiH”, broj 14/84 – prečišćeni tekst) ugovor o korištenju stana zaključuje se na osnovu pravosnažnog akta o dodjeli stana, a takav akt supstituira i ugovor o zamjeni stana (član 32. Zakona o stambenim odnosima).

Kako je ugovor o zamjeni stanova, koji je zaključen dana 22.2.1983. godine između tuženih poništen u ranijoj parnici, to je pravilan zaključak nižestepnih presuda da su apsolutno ništavi i ugovori o korištenju zamijenjenih stanova koje su ovi, na osnovu ugovora o zamjeni stanova, zaključili sa tuženom SIZ stanovanja i uređenja građevinskog zemljišta.

Prema odredbama člana 103. I 107. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima apsolutno ništav ugovor još od časa kada je zaključen ne proizvodi pravno dejstvo, te se ne može konvalidirati ni pod pretpostavkom da zabrana, ili koji drugi uzrok ništavosti, naknadno prestane. Zbog toga je pogrešno pravno shvatanje izraženo u reviziji da bi okolnost ako I- tuženi u vanparničnom postupku koji se vodi pod brojem R- 101/83 bude određen za nosioca stanarskog prava na dvosobnom stanu (na kome je i tužiteljica za sada sunosioc tog prava) mogla uticati na drugačije presuđenje o tužbenom zahtjevu, odnosno da bi takav ishod vanparničnog postupka mogao konvalidirati ugovore koji se pobijaju tužbom iz ove parnice.

Pošto su navedeni ugovori ništavi po samom zakonu, a na ništavost se može pozivati svako zainteresovano lice i na taj nedostatak je obavezan paziti i sam sud po službenoj dužnosti (član 109. Zakona o obligacionim odnosima), to su nižestepeni sudovi iz svih izloženih razloga pravilno primijenili citirane odredbe materijalnog prava kada su, usvajajući tužbeni zahtjev, ništavost i konstatovali.

Nižestepeni sudovi nisu na štetu revidenta pogrešno primijenili odredbe materijalnog prava ni time što su naložili drugotuženom da se iseli iz dvosobnog stana, obzirom na neospornu činjenicu (a ta činjenica je utvrđena i ranijom pravosnažnom presudom broj P. 806/83 od 6.7.1983. godine) da je tužiteljica sunosilac stanarskog prava na osnovu odredbe člana 19. Stava 2. Zakona o stambenim odnosima, pa joj je zbog toga po odredbi člana 31. Istog zakona pripadalo pravo da tužbom kod suda zahtijeva iseljenje svakog lica koje se bez njene dozvole uselilo u stan.

S tim u vezi potrebno je napomenuti da tuženi J.I. i H.O. imaju procesni položaj jedinstvenih suparničara u smislu odredbe člana 201. Zakona o parničnom postupku, jer se zbog prirode pravnog odnosa koji je predmet razmatranja spor može riješiti na jednak način prema oboici, pa se stoga dejstvo preduzete parnične radnje podnošenja revizije od strane prvotuženog proteže i na drugotuženog, zbog čega je ovaj sud ispitao i pravilnost onog dijela nižestepnih presuda koji se odnosi na drugotuženog.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 330/86 od 16.10.1986. godine)

49)

Član 32. Zakona o stambenim odnosima

Član 107. Zakona o obligacionim odnosima

Ugovor o zamjeni stanova, koji je poništen po zahtjevu bračnog druga ugovorne stranke, ne može se konvalidirati u slučaju kada se u vanparničnom postupku nakon razvoda braka pravomoćno riješi da ugovarač postaje jedini nosilac stanarskog prava, jer u načelu apsolutno ništav ugovor i kad nije poništen pravosnažnom presudom, ne može se konvalidirati ako naknadno otpadne razlog ništavosti.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 330/86 od 16.10.1986. godine)

50)

Član 47. Zakona o stambenim odnosima

U slučaju kada bračni drug, koji je povodom razvoda braka, u sudskom postupku proglašen nosiocem stanarskog prava, ne zaključi ugovor o korištenju stana, tužba za otkaz ugovora o korištenju stana zbog nekorištenja podnosi se protiv nominalnog (dosadašnjeg) nosioca

stanarskog prava, a tužba za ispražnjenje stana protiv lica koje je proglašeno nosiocem stanarskog prava.

Iz obrazloženja:

U postupku pred nižestepenim sudovima je utvrđeno da je tužena rješenjem Opštinskog suda u BL br. R. 333/80 od 25.5.1980. godine određena za nosioca stanarskog prava na spornom stanu, nakon razvoda braka sa mužem, koji je do tada imao svojstvo nosioca stanarskog prava na istom stanu.

Kako poslije donošenja sudske odluke o određivanju tužene za nosioca stanarskog prava, između nje i nadležne interesne zajednice stanovanja nije zaključen novi ugovor o korištenju stana, nominalno je njen bivši suprug je i dalje imao svojstvo nosioca stanarskog prava, pa kada je u izreci prvostepene presude navedeno da se usvaja otkaz ugovora o korištenju kojeg je J.M. zaključio sa davaocem stana na korištenje preko nadležne interesne zajednice stanovanja, a da je tužena dužna predati stan, takvo presuđenje je upodobljeno faktičkoj situaciji, zbog čega se ne bi mogao prihvatiti prigovor iz revizije da je sa tim u vezi došlo do pogrešne primjene materijalnog prava.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 688/86 od 12.2.1987. godine)

51)

Član 5.s tav 1. Zakona o stambenim odnosima

Član 77. stav 3. Zakona o parničnom postupku

Radna zajednica državnog organa (suda), davalac stana na korištenje, a ne društveno politička zajednica, ima položaj stranke u parnici radi otkaza ugovora o korištenju stana.

IZ obrazloženja:

Parnična radnja kojom je u toku postupka pred prvostepenim sudom umjesto prvobitno označenog Opštinskog suda u BL kao tužioca, kasnije navedeno da je tužilac opština BL za opštinski sud BL, mogla se prihvatiti kao ispravka i uređenje tužbe, a ne subjektivno preinačavanje tužbe kako se to pogrešno ističe u reviziji, pa okolnost što u toj radnji na zvaničan način nije obaviještena tužena, ne bi bio razlog koji bi uticao na pravilnost presude kojom je usvojen otkaz ugovora o korištenju stana. Međutim, sud kao državni organ ne može biti davalac stana na korištenje. To svojstvo, u smislu člana 5. stav 1. Zakona o stambenim odnosima, može imati samo radna zajednica. U postupku pred nižestepenim sudovima nije raspravljeno, pa prema tome ni kao činjenica utvrđeno, da li je u konkretnom slučaju davalac stana na korištenje Radna zajednica Opštinskog suda u BL, što bi se moglo pretpostaviti kod činjenice da je Opštinski sud u BL označen kao davalac stana na korištenje, Naravno, ovo je samo moguća pretpostavka, mada postoji i mogućnost da je opština BL nosilac prava raspolganja spornim stanom, pa da je izvršavajući obavezu rješavanja stambenih potreba sudija Opštinskog suda u BL, sporni stan izravno dala na korištenje JM kao tadašnjem sudiji, u kom slučaju bi se označavanje Opštinskog suda u BL u ugovoru o korištenju stana kao davaoca stana moglo tretirati kao gruba greška u pisanju.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 688/86 od 2.2.1987. godine)

52)

Član 78. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima

Član 441. Zakona o parničnom postupku

Posjed stana vrši se i nakon iseljenja, zadržavanjem ključeva i pokretnih stvari u stanu, pa i takav posjednik uživa posjedovnu zaštitu prema posrednom posjedniku – davaocu stana na korištenje.

Iz obrazloženja:

Na osnovu utvrđenja da su tužitelj i njegova supruga raskinuli radni odnos u C. i odselili u BL, da su u BL izgradili dvosoban stan koji još nije dovršen, ali ga koriste, te da su u predmetnom stanu ostavili stvari i stan zaključali, nižestepeni sudovi su zaključili da tužitelj zbog nekorištenja stana za potrebe stanovanja nije bio u posjedu prava korištenja stana, pa da mu shodno tome ne pripada posjedovna zaštita.

Opravdano se u zahjtevu navodi da su nižestepeni sudovi, upuštajući se u ocjenu da li je tužitelj koristio stan na način propisan odredbama zakona o stambenim odnosima, prekoračili ovlaštenja koja imaju u parnicama zbog smetanja posjeda (Član 441. ZPP). Odredbom člana 78. Zakona o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima (“Službeni list SFRJ”, broj 6/80) propisano je da sud pruža zaštitu prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, pri čemu nije od uticaja pravona posjed, pravni osnov posjeda i savjesnost posjeda, a odredbom člana 70. stav 1. Istog zakona, propisano je da posjed stvari ima svako lice koje neposredno vrši faktičku vlast na stvari. U konkretnom slučaju tužitelj je bio u posljednjem mirnom posjedu predmetno stana (posjed je manifestovao držanjem stvari u stanu i ključeva od stana), pa ako su tuženi provalili zaključana vrata, izmijenili brave, te u stan uselili drugo i treće tuženi i smjestitli tužiteljeve stvari samo u jednu prostoriju, protupravno su povrijedili posjed stana tužitelja, suprotno ocjeni nižestepenih sudova, te se stiču uslovi za pružanje posjedovne zaštite tužitelju u smislu odredbe člana 78 navedenog zakona.

Tužilac je, naime, useljenjem po osnovu ugovora o korištenju stana, postao neposredni posjednik samog stana, kao stvari, a ne prava korištenja stana, dok je prvotuženi, kao davalac stana na korištenje, posredni posjednik stana, u smislu člana 70. stav 2. ZOSPO, no neposredni posjednik ima pravo na posjedovnu zaštitu i prema posrednom posjedniku, ako ga ovaj nasilno lišava posjeda stvari.

Ukoliko je tužilac, sa članovima porodičnog domaćinstva, prestao da stan koristi za potrebe stanovanja duže od 6 mjeseci, mogao mu se dati otkaz ugovora o korištenju stana, u smislu člana 47. Zakona o stambenim odnosima, (“Službeni list SRBiH2, broj 14/84 – prečišćeni tekst), te bi bio lišen posjeda stana u postupku izvršenja pravosnažne sudske odluke.

Posjed stana bez ovakvog postupka tužilac bi izgubio samo da je prestao da vrši faktičku vlast na stanu, u smislu člana 74. stav 1. ZOSPO, no iz činjenice da je zadržao ključeve od stana, i ostavio stvari u stanu, mora se zaključiti da je tužilac ostao posjednik stana.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 37/86 od 28.11.1986. godine)

NASLJEDNO PRAVO

53.

Član 2. Zakona o nasljeđivanju

Pravila imovinskog prava iz paragrafa 948 i 949 OGZ

Na testamentarne nasljednike prelazi imovinsko pravo ostavioca da zahtjeva opoziv poklona zbog neblagodarnosti, ako dokažu da je testament punovažan i da je sačinjen nakon ugovora o daru, te da je ostavilac i ugovorom o daru i testamentom raspolagao istim stvarima.

Iz obrazloženja;

Tužbu za raskid (opoziv) darovnog ugovora podnijela je Đ.O. 29.4.1967., godine, a umrla je u toku postupka. Postupak je prekinut do okončanja ostavinskog postupka iza umrle Đ.O., a 18.4.1977. godine H.S. i H.S. su predložili nastavak postupka, navodeći da je presudom okružnog suda T. broj P. 1763/74 od 25.8.1976. godine, utvrđeno da je punovažan testament kojim je Đ.O., svu svoju imovinu njima ostavila. Obzirom da je navedena presuda, kojom je B.N. (sada tužena) odbijena sa zahtjevom da se utvrdi da nije punovažan testament od 25.10.1972. godine, ukinuta i postupak prekinut do pravomoćnosti okončanja postupka po tužbi radi raskida darovnog ugovora, iz razloga što je Đ.O. testamentom raspolagala nekretninama koje su predmet darovnog ugovora, prvostepeni sud je radi ocjene stranačke legitimacije H.S. i H.S. sam odlučivao o punovažnosti testameta kao prethodnom pitanju i na osnovu utvrđenja da je na testamentu potpis Đ.O. (radi se o pismenom testamentu pred svjedocima), zaključio da je testament punovažan i da shodno tome, H.S. i H.S. kao testamentarni nasljednici, imaju stranačku legitimaciju.

Navedeni zaključak prvostepenog suda je preuranjen.

B.N. je podnijela tužbu radi osporavanja testameta sačinjenog 25.10.1972. godine, navodeći da se ne radi o testamentu Đ.O., da je pismeno pisano na dvije mašine i da se radi o papiru koji je rezan, te da je iskorišten potpis Đ.O. na bjanko papiru. Prvostepeni sud, kako to slijedi iz izloženog, o punovažnosti testameta, kao o prethodnom pitanju od koga zavisi stranačka legitimacija H.S. i S. nije odlučivao uzimajući u obzir razloge zbog kojh je tužena B.N. pobijala testament, nego samo ocjenom postojanja potpisa Đ.O. na pismenu koje je označeno kao testament.

Na nasljednike, pod uslovom da se utvrdi punovažnost testameta, prelazi pravo na opoziv poklona (jednostrani raskid ugovora o daru) kao imovinsko pravo ostaviteljice neophodno za realizaciju testameta. Ovo pogotovo u situaciji kada je poklonodavac Đ.O. za života ustala tužbom za opoziv poklona i kod tog zahtjeva ostala do smrti. Nasljednici mogu samo u svoje ime ostati kod zahtjeva za raskid ugovora o daru iz razloga na kojima se tužba zasniva.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 179/86 od 18.12.1986. godine)

54)

Član 51. stav 3. I 60. Zakona o nasljeđivanju SFRJ

Sada član 49. stav 3. I 58. Zakona o nasljeđivanju SRBiH

Poklon srazmjerno male vrijednosti učinjen "Za obilazak djeteta na dan krštenja" se ne uračunava u nasljedni dio.

(vrhovni sud BiH, broj Gž. 135/86. Od 12. Decembra 1986. Godine).

PORODIČNO PRAVO

55.

član 106. stav 1. Porodičnog zakona

Preuranjena je tužba radi utvrđivanja očinstva dok se pravomoćnom presudom ne ospori očinstvo bračnog druga majke djeteta.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 81/86 od 27.11.1986. godine)

56)

Čl. 124. I 129. Porodičnog zakona

Lice koje sebe smatra vanbračnim ocem djeteta rođenog u braku nije ovlašteno da osporava očinstvo bračnom durgu majke djeteta, iako isotm tužbom traži da se utvrdi da je on otac djeteta, pod ovim pretpostavkama može se osporavati samo priznato vanbračno očinstvo (član 129. PZ).

Iz obrazloženja;

Prvostepeni sud je odbacujući tužbu kao nedozvoljenu i po ocjeni ovog drugostepenog suda pravilno primijenio odredbe člana 124. I 129. Porodičnog zakona, jer po tim odredbama tužilac nije lice koje je ovlašteno da osporava očinstvo djeteta koje je tužena rodila u zakonitom braku, odnosno da zahtijeva da se obori zakonska pretpostaka propisana odredbom člana 106. Porodičnog zakona, po kojoj se ocem djeteta smatra muž majke.

Naime, prema citiranim propisima Porodičnog zakona tužbu za osporavanje očinstva su ovlašteni da podnesku samo muž majke djeteta koje je rodila njegova žena tokom trajanja braka ili prije isteka 300. Dana po prestanku braka, majka djeteta i dijete. Treće lice koje sebe smatra ocem djeteta rođenog van braka ovlašteno je da osporava očinstvo samo licu koje je vanbračno dijete priznato za svoje, ako istovremeno traži da se utvrdi njegovo očinstvo (član 129. stav 1. PZ).

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 143/86 od 5.12.1986. godine)

57)

Član 218. Zakona o obligacionim odnosima**Čl. 258., 264. I 267. Porodičnog zakona**

Okolnost što su sestre ustupile braku svoje suvlasničke dijelove u jednoj parceli na ime naknade za izdržavanje roditelja i podizanja nadgrobnog spomenika ne daje pravo njegovom bračnom drugu, koji mu je u tome pomogao, da traži suvlasnički dio u odnosnoj nekretnini poosnovu zajedničkog sticanja u bračnoj zajednici, već bi imao pravo da traži novčanu naknadu srazmjerno svome doprinosu po osnovu iz člana 258. PZ i 218. ZOO.

Iz obrazloženja:

Međutim, iz činjenice što su tuženikove sestre dvoje dijelove u parceli "Studenac" poklonile tuženom u znak pažnje što se starao o njihovim roditeljima i što im je podigao nedgrobne spomenike, ne slijedi zaključak d aje na taj način konstituisana zajednička svojina stranaka na navedenoj psarceli ni u odnosu na dijelove koji su pripadali PM i K. Nije to ni bio pravipoklon nego svojevrsan dvostrano teretni pravni posao koji se sastoji u tome da su ovim putem sestre naknadile tuženom (svome bratu) troškove koje je on imao oko izdržavanja roditelja, odnosno oko podizanja nadgrobnihi spomenika, jer je time izvršavao i njihove obaveze, pa ako je tužiteljica saučestvovala sa tuženim u izvršavanju pomenutih tuđih obaveza, ne može se sve ovo upodobiti sa situacijom koju ima u vidu član 264. stav 2. Porodičnog zakona, dakle, ne može se prihvatiti ispravnom odluka nižestepenihi sudova da je parcela "Studenac" ni u preostaloj polovici, stečena radom u bračnoj zajednici. Za ovakav zaključak je bez značaja činjenica što je tužiteljica eventualno pomagala tuženom u vezi sa izvršavanjem njegove obaveze izdržavanja roditelja. Ako se tužiteljica angažovala na izvršavanju obaveze tuženog, odnosno ako je s tim u vezi učinjen neki izdatak iz posebne imovine tužiteljice, ili pak iz njihove zajedničke imovine, tužiteljica bi za taj izdatak ili za rad imala pravo tražiti novčanu naknadu od tuženog (član 258. PZ i član 218. ZOO).

(Vrhovni sud BiH, broj rev. 407/86 od 12.2.1987. godine)

58)

Član 230 Porodičnog zakona

Tuženog kome je izrečena privremena mjera plaćanja zakonskog izdržavanja, ne oslobađa te obaveze okolnost što je prekinuo radni odnos radi sticanja obrazovanja u drugoj struci.

Iz obrazloženja:

Prema odredbama člana 230. stav 2. U vezi sa članom 82. Porodičnog zakona oba roditelja su dužna da izdržavaju svoju malodobnu djecu i u izvršavanju te obaveze moraju da iskoriste sve svoje mogućnosti, što se ima shvatiti tako da tuženi kao vjerovatni otac, već samim tim što je zdrav, mlad i sposoban za rad ne može takvu svoju obavezu u cjelosti prevaliti na majku mlđb. Tužioca, nego i sam mora da snosi bar manji dio obaveze izdržavanja mlđb. Tužioca, a na osnovu opštepoznatih činjenica o visini troškova života je očigledno da će plaćanjem relativno niskog iznosa tuženikovog doprinosa od 5.000 dinara mjesečno, glavni dio tereta oko izdržavanja mlđb. Tužioca ipak pasti na njegovu majku jer dosuđen iznos neće moći obezbijediti ni manji dio osnovnih životnih potreba. Stoga je u takvoj situaciji prvostepeni sud pravilno interpretirao i primjenio citirane materijalnopravne propise kada je u pobijanom rješenju zaključio da se tuženi ne može osloboditi obaveze da za izdržavanje mlđb. Tužioca plaća bar navedeni relativno skroman iznos pa maka u tu svrhu ulagao i posebno angažovanje u radu, koje mu ti propisi nalažu.

S tim u vezi prvostepeni sud je pravilno ocijenio značaj, takođe nespornih činjenica, da je tuženi diplomirani ekonomist i da je u toj struci imao stalno zaposlenje, od kojeg je svakako mogao obezbijediti svoj dio doprinosa za izdržavanje mlđb. Tužioca, pa kako je prekinuo radni odnos (prema vlastitom priznanju) da bi se upisao na studije likovne akademije u Italiji, takvom svojom odlukom, i po ocjeni ovog drugostepenog suda, nije smio ugroziti pravo na izdržavanje mlđb. Tužioca, zbog čega činjenica što je pod takvim okolnostima stekao status studenta i ostao bez ranijih materijalnih sredstava, iz aspekta citirane odredbe člana 230. stav 2. Porodičnog zakona, nije takvog značaja da bi se tuženi mogao osloboditi plaćanja dosuđenog iznosa od 5.000 dinara mjesečno.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 68/86 od 10.11.1986. godine)

59)

Član 241. Porodičnog zakona

Smatra se da bi obaveza plaćanja doprinosa supružanskog izdržavanja predstavljala očitu nepravdu za supruga koji, praštajući supruzi što je nakon prekida bračne zajednice živjela neko vrijeme u vanbračnoj zajednici s drugim muškarcem, pozvao je da nastave bračnu zajednicu, a ona je taj prijedlog odbila, ako bračna zajednica nije prekinuta isključivo njegovom krivicom.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 373/86 od 15.1.1987. godine)

NADLEŽNOST

60)

Član 41. stav 1. Tačka 1-c Zakona o redovnim sudovima

U sporu između organizacije udruženog rada i fizičkog lica, imaoca ugostiteljske radnje, nadležan je da sudi osnovni, a ne viši sud, bez obzira na vrijednost predmeta spora.

Iz obrazloženja:

Prema odredbi člana 41. stav 1. Tačka 1. Podtačke f) Zakona o redovnim sudovima ("Službeni list SRBiH", broj 14/80 i 10/83), okružni sudovi su nadležni da sude u sporovima u kojima su obje stranke društveno – političke zajednice, organizacije udruženog rada, samoupravne interesne zajednice i druge samoupravne organizacije i zajednice, kao i kad u tim sporovima pored ovih lica učestvuju kao suparničari iz člana 196. stav 1. Tačka 1. Zakona o parničnom postupku i druga fizička lica ili pravna lica, ako se radi o sporu iz nadležnosti vijeća.

U konkretnom slučaju tužitelj je organizacija udruženog rada, a tuženi fizički lice, pa kako se ne radi o sporu između subjekata koje ima u vidu navedena zakonska odredba, to za suđenje u ovom sporu nije nadležan okružni sud, bez obzira na vrijednost predmeta spora, nego usmislu odredbe člana 41. stav 1. Tačka 1. Podtačka c) Zakona o redovnim sudovima SR BiH, osnovni sud.

(Vrhovni sud BiH, broj R. 311/86 od 18.12.1986. godine)

PARNIČNI POSTUPAK
61)**Član 67. I 68. Zakona o parničnom postupku**

Opravdana sumnja u nepristrasnost sudije koji učestvuje u suđenju je razlog za izuzeće a ne za delegaciju suda koja bi se mogla tražiti tek ako bi bile izuzete sve sudije nadležnog suda.

Iz obrazloženja:

Podnesak tuženog od 16.9.1986. godine sadrži prijedlog da se za postupanje u ovom predmetu odredi drugi stvarno nadležan sud. U prijedlogu se ističe stanje činjenica koje tuženi smatraju relevantnim za presuđenje nastalnog spora i s tim u vezi ukazuje na materijalno – pravne i procesno - pravne prigovore koje su u dosadašnjem toku postupka isticali tuženi, pa kako prvostepeni opštinski sud pred kojima teče parnica, s obzirom na karakter tih prigovora, nepotrebno oteže sa donošenjem meritorne odluke, u tome nalazi opravdanje za sumnju u objektivnost i nepristrasnost suđenja tog suda.

Iz odredbe člana 68. ZPP slijedi da najviši sud u republici, na prijedlo stranke ili suda, može odrediti da u određenom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud, ali samo u dva određena slučaja. Prvo, kada je, zbog prirode predmeta spora i dokaza koje treba provesti u parnici, očigledno da će delegirati sud lakše provesti postupak, što se u konkretnom slučaju, ni po navodima iz prijedloga tuženog ne može prihvatiti, niti proističe iz stanja podataka u spisu, pa prema tome razlozi cjelishodnosti se ne mogu uzeti kao osnov za delegaciju suda u ovom predmetu.

Drugi osnov po kome se može delegirati drugi sud je u zakonu izražen riječima "ako za to posotje drugi važni razlozi". Izvjesno je da se pod ovaj osnov ne može podvesti sama za sebe sumnja tuženog u nepristrasnost suda.

Opravdana sumnja u nepristrasnost sudije koji učestvuje u suđenju je razlog za njegovo izuzeće (član 71. Tačka 6. ZPP) što se ostvaruje na način i po postupku predviđenom u čl. 73. I 74. ZPP . Sumnja u nepristrasnost može se protegnuti i na sve sudije određenog suda, ali se i tada rješenje iznalazi kroz pravila o izuzeću, a u krajnjem slučaju ako nadležni sud zbog

izuzeća svih sudija ne može da postupa u određenom predmetu, tada delegaciju drugog suda, u smislu člana 67. ZPP. Određuje neposredno viši sud.

(Vrhovni sud BiH, broj R. 314/86 od 9.1.1987. godine)

62)

Član 68. Zakona o parničnom postupku

Ne može se prihvatiti prijedlog za određivanje drugog stvarno nadležnog suda da u predmetu postupka, kada seznasiva na tvrđenju da dugo traje sudski postupak zbog nepoštovanja odredaba parničnog postupka i sumnje u nepristrasnost suđenja.

(Vrhovni sud BiH, broj R. 341, 342, 343, 344, 345, i 346/86)

63)

Član 70. Zakona o parničnom postupku

Faktura, kao i druga isprava, koju je potpisala samo jedna ugovorna stranka iako sadrži klauzulu o prorogaciji ne nadomješta sporazum o mjesnoj nadležnosti.

Iz obrzaloženja:

Međutim, u konkretnom slučaju odredba člana 70. Zakona o parničnom postupku, ne dolazi do primjene, jer uz tužbu nije priložen pismeni sporazum o ugovornoj mjesnoj nadležnosti drugog suda potpisan poovlaštenim licima obje stranke, pa se u takvoj situaciji ima smatrati da mjesna nadležnost nije ugovorena (član 70. stav 3. i 4. ZPP). Pri tome je bez značaja okolnost na koju se poziva Opštinski sud u T., da je iz računa vidljivo da postoji ugovorena mjesna nadležnost, jer sporazum o mjesnoj nadležnosti ne može zamijeniti druga vrsta isprave, pa ni faktura koja sadrži klauzulu o ugovorenoj mjesnoj nadležnosti, akoju je izdala samo jedna od stranaka.

Kako u konkretnom slučaju takav sporazum uz tužbu nije priložen, ocjena mjesne nadležnosti suda vrši se prema prebivalištu tuženog, pa kako se prebivalište tuženog nalazi na području Opštinskog suda T., opravdano Opštinski sud I u S. nalazi da je taj sud mjesno nadležan za suđenje u naprijed navedenoj pravnoj stvari (Član 47. stav 1. Zakona o parničnom postupku).

(Vrhovni sud BiH, broj R. 215/86 od 19.11.1986. godine)

Član 86. U vezi sa članom 96. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima

64)

Tranom sudskom odlukom u imovinskim sporovima smatra se odluka nadležnog organa odnosne države na osnovu koje se može tražiti izvršenje pred sudom u SFRJ, a ne i rješenje o izvršenju stranog suda.

(Vrhovni sud BiH, Borj Gž. 93/86 od 17.11.1986. godine)

65)

Član 86. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima

Za ocjenu postojanja isključive nadležnosti suda SFRJ, kao zapreke za priznanjave strane sudske odluke, mjerodavan je momenat donošenja strane odluke.

Iz obrazloženja:

Protupredlagateljica je imala položaj tužene stranke uparnici ra razvod braka vođenoj pred stranim sudom, a protivni se priznanju odluke stranog suda donesene u toj parnici. U takvoj situaciji nema uslova za priznanje strane odluke, iz razloga navedenih u članu 89. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ" broj 43/82)

Nesporno je, naime, da je protupredlagateljica državljanin SFRJ, pa je u tom momentu postojala isključiva nadležnost suda SFRJ za suđenje u brakorazvodnoj parnici, u smislu člana 61. stav 2. Pomenutog zakona.

Za ocjenu postojanja isključive nadležnosti suda SFRJ mjerodavan je momenat donošenja strane odluke, jer se shodno odredbi člana 16. Zakona o parničnom postupku, na međunarodnu nadležnost pazi u toku cijelog postupka pred sudovima u SFRJ, a isti kriterij se mora primijeniti i kod ocjene nadležnosti stranog suda.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 146/86 od 6. Marta 1987. Godine)

Iz obrazloženja:

Žalilac ne osporava utvrđenje prvostepenog suda da su protupredlagateljica i mlđb. Dijete državljanin SFRJ, što proizilazi i iz isprave u spisu. Žaliteljica i dijete prebivali u SFRJ u vrijeme donošenja odluke stranog suda dana 16.2.1984. godine, što je vidljivo i iz obrazloženja strane odluke, te okolnosti da je protupredlagateljica podnijela tužbu za razvod braka jugoslovenskom sudu dana 15.2.1984. godine.

Kod ovakvih okolnosti nema sulova za priznanje strane odluke, jer postoji zapreka predviđena odredbom člana 89. stav 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ", broj 43/82), pošto je u smislu odredbe člana 66. stav 2. Istog zakona propisana isključiva nadležnost suda SFRJ u sporovima o čuvanju, podizanju i vaspitanju djece koja su pod roditeljskim staranjem, ako su tuženi i dijete državljanin SFRJ i ako oboje imaju prebivalište u SFRJ (u postupku pred stranim sudom predlagateljica je imala položaj tužene stranke).

Za ocjenu postojanja isključive nadležnosti suda SFRJ mjerodava je momenat donošenja strane odluke, jer se shodno odredbi člana 16. Zakona o parničnom postupku, na međunarodnu nadležnost pazi u toku cijelog postupka pred sudovima u SFRJ, tako da ne dolazi do perperuationis jurisdictionis, a istikriterij se mora primijeniti i kod ocjene nadležnosti stranog suda.

(Vrhovni sud BiH, br. Gž. 147/86 od 6.3.1987. godine)

66)

Članovi 154. stav 1. I 158. stav 1. Zakona o parničnom postupku

Tuženom pripada pravo na naknadu parničnih troškova i kada je do gašenja utužene tražbine došlo usljed izmene propisa u toku parnice.

Iz obrzaloženja:

Prema podacima u spisu proizilazi da je punomoćnik tužioca, na zapisniku o glavnoj raspravi, izjavio da povlači tužbu, jer je tuženi u međuvremenu izmirio dug. Tuženi se nije protivio povlačenju tužbe, ali se nije ni izjasnio kada je ovo potraživanje izmireno.

Iz izjava stranaka u žalbi i odgovoru na žalbu vidljivo je da tuženi nije izmirio dug nakon podnošenja tužbe, pa u smislu člana 158. stav 1. Zakona o parničnom postupku, tuženom pripada pravo na naknadu troškova parničnog postupka, za koje je postavio opredijeljen zahtjev.

Tužilac, naime, priznaje da poslije podnošenja tužbe nisu uslijedile nikakve uplate od strane tuženog, a ako je do gašenja tražbine tužioca došlo uslijed izmjene propisa u toku parnice (u smislu člana 198. stav 2. Zakona o deviznom poslovanju (“Službeni list SFRJ”, broj 66/85), ta situacija pogađa isključivo tužioca (u ovakvoj procesnoj situaciji ne može se raspravljati o osnovanosti tužbenog zahtjeva u momentu podnošenja tužbe.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 168/86 i Pž. 169/86 od 7.8.1986. godine)

67)

Član 197. Zakona o parničnom postupku

Kada sud u slučaju supsidijarnog (eventualnog) suparničarstva, istovremeno odluči o zahtjevu prema oba tužena tako što zahtjev odbije prema prvom , a uvaži prema drugom tuženom , takva presuda se, povodom žalbe drugotuženog, mora razmatrati kao cjelina, jer to nalaže povezanost i uslovljenost zahtjeva o kojima se odlučuje i tužiočev materijalno – pravni interese, zbog koga je ovja institut i ustanovljen.

Ukidanjem presude u odnosu na drugotuženog, ponovo nastaje tužiočev interes za raspravljanje o eventualnoj obavezi prvotuženog, pa treba ukinuti presudu i u dijelu koji se odnosi na prvotuženog, iako tužilac nije izjavio žalbu.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 243/86 od 27.11.1986. godine)

68)

Čl. 217. stav 2. I 354. stav 1. Zakona o parničnom postupku

Nema bitne povrede odredaba parničnog postupka ako je sud po prijedlogu stranke nastavio postupak prije proteka roka od tri mjeseca od dana kada je nastupilo mirovanje postupka ako to nije uticalo na donošenje zakonite i pravilne presude.

(Vrhovni sud BiH br. Gž. 169/86 od 2.2.1987. godine)

69)

Član 217. stav 3. Zakona o parničnom postupku

Rok od 6 mjeseci u kome parnična stranka može predložiti da se postupak nastavi teče od mirovanja postupka, a ne od dostavljanja rješenja o mirovanju postupka.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 40/86 od 28.11.1986. godine)

70)

Član 251 Porodičnog zakona

Član 354. stav 2. Tačka 13 Zakona o parničnom postupku

Postoji apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka kada presuda, u parnici radi zakonskog izdržavanja ne sadrži razloge o imovinskim mogućnostima i jednog i drugog roditelja i potrebama djeteta, ili ako nije ocijenjen doprinos roditelja kome je dijete povjereno na zaštitu i vaspitanje: njegov rad i briga koju ulaže u vaspitanje i podizanje djeteta.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 201/86 od 6.2.1987. godine)

71)

Član 332. stav 1. Tačka 4. Zakona o parničnom postupku

Ne proizvodi nikakve pravne učine podnesak tuženoga kojim osporava tužbeni zahtjev, ako nije stigao nadležnom sudu prije početka ročišta na kome je donijeta presuda zbog izostanka pa i u slučaju da je nadležnom sudu upućen preporučenom pošiljkom prije ročišta.

(Vrhovni sud BiH broj Rev. 372/86 od 15.1.1987. godine)

72)

Članovi 350. I 351. stav 1. I 3. Zakona o parničnom postupku

Ne može se odbaciti žalba na presudu zato što nije obrazložena, ako je takva žalba potpisana i iz nje se vidi koja se presuda pobija.

Ovakvu žalbu prvostepeni sud dostavlja drugostepenom sudu, ne pozivajući žalioca da naknadno dostavi obrazloženje.

Iz obrazloženja:

Protiv rješenja broj P. 42/82 od 4.4.1986. godine, (ovim rješenjem je odbačena žalba tuženog protiv presude od 5.5.1983. godine, kao neblagovremena) koje je primio 9.6.1986. godine, tuženi je najavio žalbu podneskom od 16.6.1986. godine. Pošto se iz navedenog podneska, koji ima karakter žalbe, može utvrditi koja se odluka pobija, a sadrži i potpis tuženog, radi se o žalbi koju ima u vidu odredba člana 351. stav 3. ZPP, a ne iz stava 1. Pa je prvostepeni sud pogrešno postupio kada je zbog nedostavljanja obrazloženja žalbu odbacio kao nepotpunu (stav 2. Član 351. ZPP). Stoga je, primjenom odredbom člana 380. Tačka 3. ZPP, žalba protiv rješenja od 31.7.1986. godine uvažena i ovo rješenje ukinuto.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 193/86 od 18.12.1986. godine)

73)

Član 3. Zakona o rješavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima**Član 365. stav 2. Zakona o parničnom postupku**

Nema pogrešne primjene prava ako se sud u postupku priznanja strane sudske odluke pozvao na odredbe zakona umjesto na međunarodni ugovor, ukoliko je donio odluku u skladu sa odnosnim međunarodnim ugovorom.

(vrhovni sud BiH br. Gž. 88/86 od 28.11.1986. godine i Gž. 166/86 od 21.1.1987. godine)

74)

Član 79. I 354. stav 2. Tačka 10. Zakona o parničnom postupku

Stranka u parničnom postupku nije pravilno zastupana ako je nakon sticanja poslovne sposobnosti zastupa roditelj bez punomoći.

(Vrhovni sud BiH broj Rev., 279/86 od 26.9.1986. godine)

75)

Član 231. Porodičnog zakona

Parnica radi zakonskog izdržavanja se nemože produžiti prije nego što tužilac pošto je stekao poslovnu sposobnost, izjavi da nastavlja postupak i navede razloge za tužbeni zahtjev.

(Vrhovni sud BiH, broj Rev. 279/86 od 26.9.1986. godine)

76)

Član 423. stav 1. Tačka 2. Zakona o parničnom postupku

Rok od 30 dana za podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka zbog toga što stranci nije bila data mogućnost da raspravlja pred sudom (nije joj dostavljen poziv za glavnu raspravu) teče od dana kada joj je u tom postupku dostavljena odluka, a ne od dana kada je prekosprednika saznala da je donijeta presuda.

IZ obrazloženja:

Prema stanju spisa, tuženi je predložio da se dozvoli ponavljanje postupka pravosnažno okončanom u ovoj parnici presudom broj P. 3473/69 od 21.12.1970. godine iz razloga predviđenog u članu 421.tačka 2. Zakona o parničnom postupku, navodeći da mu u toku postupka koji je prethodio donošenju pravosnažne presude nije uručen ni jedan od poziva za glavnu raspravu, koja je zbog toga provedena u njegovoj odsutnosti, kao i da nikada nije primio ni pismeniotpravak navedene presude.

Polazeći od takve sadržine prijedloga za ponavljanje postupka prvostepeni sud je morao razmatrati blagovremenost prema odredbi iz člana 423. stav 1. Tačka 2. Zakona o parničnom postupku, po kojoj se rok od 30 dana za podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka iz razloga predviđenog u članu 421. Tačka 2. Istog zakona računa od dana kada je presuda bila dostavljena stranci, a ne od posrednog saznanja stranke za to da je presuda donijeta i za sadržinu presude kao što prvostepeni sud pogrešno svata.

(Vrhovni sud BiH, broj Gž. 133/86 od 5.12.1986. godine)

77)

Član 499. stav 2. Zakona o parničnom postupku

Prijedlogom tužioca da se ročište održi u odsustvu njegova punomoćnika, ne otklanja se zakonska fikcija povlačenja tužbe, jer se rasprava ne može održati u odsustvu zastupnika obiju stranaka.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 336/86 od 27.1.1987. godine)

IZVRŠNI POSTUPAK

78)

Čl. 2. 48. I 59. Zakona o izvršnom postupku

Dužnik nema pravo da traži povraćaj kamate koju je naplatio povjerilac u izvršnom postupku na temelju pravosnažnog rješenja o izvršenju iako mu je presudom bila dosuđena samo glavnica duga, bez kamate.

Iz obraloženja:

Nesporno je da tužilac kao dužnik u izvršnom postupku koji je proveden kod opštinskog suda u Z., nije protiv rješenja o određivanju izvršenja izjavio prigovor u smislu člana 8. stav 2. I 48. Zakona o izvršenom postupku, pa je izvršenje provedeno od strane službe društvenog knjigovodstva. Rješenje na osnovu koga je tuženi naplatio navedene iznose kamata je pravosnažno. Ono predstavlja pravni osnov po kome je tuženi naplatio navedeni iznos, pa je stoga neosnovan žalbeni prigovor da se tuženi na taj način neosnovano obogatio na njegovu

štetu. Pravilno je prvostepeni sud našao da u ovom konkretnom slučaju nisu ispunjeni uslovi iz člana 59. St. 1, 2. 3. i 4 zakona o izvršnom postupku, propisani za protivizvršenje.

Tačno je da izvršna isprava mora biti identična sa odlukom kojom se određuje izvršenje. Međutim, ako se ona razlikuje od rješenja kojim se određuje izvršenje, dužnik ima mogućnosti da u smislu član 8 i 48. Zakona o izvršnom postupku izjavi prigovor. Propust tužioca da izjavi prigovor protiv rješenja kojim se određuje izvršenje, ima za posljedicu da takvo rješenje predstavlja punovažan osnov za naplatu tražbine.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 396/86 od 18.2.1987. godine)

79)

Član 63. stav 2. Zakona o izvršnom postupku

U slučaju kada je pokrenut postupak za izmjenu regulacionog plana, ali nije izvjesno kada će se okončati i da li će se izmijeniti oblik i površina građevinske parcele koju je dužnik, po izvršnoj raspravi, dužan predati u posjed, ne postoje razlozi za odlaganje izvršenja po odredbi člana 63. stav 2. ZIP-a.

Iz obrazloženja:

Usvajajući dužnikov prijedlog da se predmetni izvršni postupak odloži prvostepeni sud je našao da su se u konkretnom slučaju ispunili zakonski uslovi iz člana 63. Zakona o izvršnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 20/78), jer da je dužnik učinio vjerovatnim da bi sprovođenjem izvršenja pretrpio znatniju štetu, budući još nije donesen regulacioni plan kojim će se utvrditi zemljište koje služi redovnoj upotrebi dužnikovog objekta. Prilikom odbijanja žalbe povjerioca drugostepeni sud je prihvatajući stav prvostepenog suda u razlozima svog rješenja istakao da povjerilac odlaganjem izvršenja neće pretrpiti znatniju štetu.

Nasuprot naprijed izloženom stavu nižestepeni sudovi, u zahtjevu za zaštitu zakonitosti se s razlogom ukazuje da se opisano stajalište ne može prihvatiti. Naime, odredbom člana 63. Stava 1. Zakona o izvršnom postupku propisano je da će izvršni sud na prijedlog dužnika, u potpunosti ili djelimično, odgoditi izvršenje ako dužnik učini vjerovatnim da bi provođenjem izvršenja pretrpio znatniju štetu u slučajevima takstativno pobrojanim, u tački 1. Do 9. U stavu drugom iste zakonske odredbe propisano je da sud može na prijedlog dužnika, odgoditi izvršenje i u drugim slučajevima u kojima za to postoje osobito opravdani razlozi. Kako u Zakonu o izvršnom postupku ne postoji zakonska odredba kojom bi bio definiran pojam vjerovatnosti, treba poći od pretpostavke da je za postojanje vjerovatnosti dovoljan stepen izvjesnosti o istinitosti nekog tvrđenja, odnosno postojanja određenih činjenica, a da li i u konkretnom slučaju postoje navedeni uslovi, stvar je ocjene suda.

U zahtjevu za zaštitu zakonitosti se također ispravno ukazuje da iz člana 63. stav 1. Tačka 1. Do 9. Zakona o izvršnom postupku slijedi da se pod pretpostavkom da dužnik učini vjerovatnim da bi sprovođenjem izvršenja pretrpio znatnu štetu, u opisanim slučajevima – ima uzeti da su u pitanju situacije kada se u pravilu potpuno ili djelimično odlaže izvršenje, dok je u stavu drugom iste zakonske odredbe propisan izuzetak od tog pravila. Zato se opisani izuzetak sadržan u odredbi člana 63. stav 2. Zakona o izvršnom postupku – treba primjenjivati restriktivno, jer bi se u protivnom taj izuzetak pretvorio u pravilo i na taj način u praksi otežavalo ili osujećivalo izvršenje pravosnažnih sudskih odluka. Osim toga, u svakom konkretnom slučaju treba sa posebnom pažnjom ocijeniti da li postoje "naročito opravdani razlozi" zbog kojih izvršenje treba odložiti. U konkretnom slučaju se kao razlog odlaganja izvršenja u rješenjima nižestepeni sudovi navodi da "još nije donesen regulacioni plan kojim će se utvrditi zemljište koje služi redovnoj upotrebi dužnikovog objekta", pa je

zato izvršni postupak odložen do okončanja postupka za izmjenu idejnog rješenja regulacionog plana "Lauš" odnosno do donošenja regulacionog plana "Lauš" koji postupak je u toku, ali je završetak sasvim neizvjestan. S obzirom na prirodu i karakter regulacionih planova i uobičajenu praksu njihovog donošenja, štoje opštepoznata činjenica, nije moguće, naime, s pouzdanjem predvidjeti kada će se postupak donošenja ili izmjene regulacionih planova okončati. Zato odlaganje izvršenja iz opisanog razloga nikako nije u skladu sa sadržajem i smislom člana 63. Zakona o izvršnom postupku, na koji upućuje i odredba člana 66. stav 4. Citiranog zakona.

Pri tome treba imati u vidu da, mada Zakon o izvršnom postupku nije određeno precizirao u čemu bi se sastojali učinci odlaganja izvršenja, zbog velike sličnosti odlaganja izvršenja, sa prekidom postupka do kojeg dokazi odlukom suda, s obzirom na odredbu člana 14. Zakona o izvršnom postupku (prema kojoj se u postupku izvršenja i obezbjeđenja shodno shodno primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku ako ovim ili drugim saveznim zakonom nije drugačije određeno), na odgađanje izvršenja trebalo bi na odgovarajući način primijeniti odredbe o prekidu parničnog postupka (čl. 211. Do 215. Zakona o parničnom postupku), što kao dodatni argument posredno ukazuje da u konkretnom slučaju nisu postojali naročito opravdani razlozi za odlaganje izvršenja.

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 31/86 od 24.10.1986. godine)

80)

Član 63. stav 2. Zakona o izvršnom postupku

Član 438-445. Zakona o parničnom postupku

Okolnost što je nosilac stanarskog prava podnio tužbu za utvrđenje da povjerilac u izvršnom postupku nema stanarsko pravo nije opravdan razlog za odgodu izvršenja useljenjem u stan na temelju pravomoćnog rješenja o smetanju posjeda, jer bi time petitorna parnica, koja po pravilu dugo traje, osujetila svrhu brze i efikasne zaštite posjeda (član 438-445 ZPP)

(Vrhovni sud BiH, broj Gvl. 42/86 od 15.1.1987. godine)

UPRAVNO – RAČUNSKI SPOR

81)

Član 5. stav 4. I član 6. Zakona o utvrđenju i raspoređivanju ukupnog prihoda i dohotka

Članovi 27. stav 3. I 29. stav 2. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica

U ukupni prihod zajednice osiguranja imovine i lica utvrđen završnim računom, računava se premija osiguranja naplaćena u periodu na koji se završni račun odnosi, sem u dijelu tehničke premije koji se prenosi u narednu poslovnu godinu.

Iz obrazloženja:

Prvostepenim rješenjem Filijale SDK donesenim povodom kontrole završnog računa poslovne jedinice tužiteljice za 1982. Godinu, naložena su određena knjiženja bliže navedena u izreci tog rješenja, sa ciljem da se ukupni prihod umanju tako što će se cio iznos premija osiguranja uplaćenih u toku 1982. Godine obračunati kao prihod ostvaren u toj godini samo u obimu koji odgovara dijelu kalendarske 1982. Godine pokrivenom uplaćenom premijom, a ne samo tehnička premija, kako je učinila poslovna jedinica tužiteljice. Tužena se složila sa stavom Filijale SDK, a oba rješenja se pozivaju na odredbe člana 6. U vezi sa članom 5 stav 4. Zakona o utvrđivanju i raspoređivanju ukupnog prihoda i dohotka ("Službeni list SFRJ", broj 63/80), koji se primjenjivao kod obračuna ukupnog prihoda u 1982. Godini (u smislu

člana 5. stav 4. Pomenutog zakona, u ukupan prihod uračunavaju se unaprijed primljeni iznosi u dijelu koji se odnosi na obračunski period za koji se utvrđuje ukupan prihod).

Ovaj stav nije prihvatljiv.

U smislu člana 27. stav 3. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica ("Službeni list SFRJ", broj 24/76), premija osiguranja sadrži tehničku premiju, sredstva za fondove preventive, sredstva koja radna zajednica unosi u svoj ukupan prihod i sredstva za nabavku sredstava rada kojima upravlja zajednica osiguranja, a samo se, u smislu člana 29. Stava 2. Ovog zakona, dio tehničke premije koji se odnosi na vrijeme trajanja osiguranja u narednoj godini (samo ovaj dio zakon naziva prenosnom premijom) i dio za isplatu nastalih, a neizmirenih obaveza po osnovu osiguranja u tekućoj godini(rezervisane štete) prenosi u narednu poslovnu godinu. Ovo je i razumljivo jer se, u smislu člana 29. stav 1. Navedenog zakona, samo iz sredstava tehničke premije podmiruju štete i ugovoreni iznosi po osnovu osiguranja i premije saosiguranja i reosiguranja.

Pravilno shvaćene citirane odredbe Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica upućuju na zaključak da je samo tehnička premija, kojom se obezbjeđuje izvršavanje obaveze zajednice osiguranja koje potiču iz njene osnovne djelatnosti, unaprijed primljeni iznos koji se odnosi i na period duži od obračunskog, pa se samo taj dio premije osiguranja raspoređuje na način predviđen u članu 5. stav 4. Zakona o utvrđivanju i raspoređivanju ukupnog prihoda i dohotka.

Ostali dijelovi premije osiguranja, namijenjeni drugoj svrsi, raspoređuju se u okviru poslovne godine u kojoj je premija osiguranja naplaćena, da bi se odmah mogli koristiti shodno namjeni (npr. Da bi zajednica osiguranja mogla odmah pristupiti nabavci neophodnih sredstava za rad ili preduzeti mjere preventive i slično).

Pravilno je prema tome, prvostepeni sud poništio pobijano rješenje i dao instrukcije da se u ponovnom postupku utvrdi da li su naplaćene premije osiguranja u 1982. Godini pravilno raspoređene, na način predviđen u članu 27. stav 3. I 28. stav 2. Zakona o osnovama sistema osiguranja imovine i lica (uvidom u samoupravni sporazum zaključen između zajednice osiguranja i njene radne zajednice u pogledu sredstava koje radna zajednica unosi u svoj ukupan prihod i u odluku skupštine zajednice osiguranja u odnosu na fond preventive).

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 152/85 od 25.12.1986. godine)

82.

Član 13. Zakona o oprezivanju proizvoda i usluga u prometu.

Prodavac je u pravilu obveznik osnovnog poreza na promet proizvoda, pa kada propusti da prilikom prodaje robe krajnjem potrošaču obračuna ovaj porez i naplati ga kroz prodajnu cijenu, dužan je platiti porez iz svog ukupnog prihoda.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud opravdano odbija tužbu kojom se zahtijeva poništavanje drugostepenog rješenja, jer je, u smislu Napomenepod tačkom 8/ uz Tarifni broj 2. Tarife osnovnog poreza na promet koja je sastavni dio Zakona o oprezivanju proizvoda i usluga u prometu, u tekstu objavljenom u "Službenom listu SFRJ", broj 23/82, prodavac ekstra- lakog i lakog – specijalnog ulja za loženje, mogao obračunavati osnovni porez na promet po niženoj stopi samo kada je vršio prodaju ulja građanima i to isključivo za zagrijavanje stanova i stambenih prostorija ili kada je u istom cilju, vršio prodaju ovih vrsta lož-ulja kućnim savjetima na osnovu njihovih pismenih porudžbina. Prvostepeni organ Službe društvenog knjigovodstva

pravilno je utvrdio da je tužilac prodaju navedenih vrsta ulja u prvih devet mjeseci 1983. Godine, vršio kupcima KRO "Grijanje" Jajce, SIZ za komunalne poslove Bosanski Novi i SIZ za stambenu djelatnost Bosanski Petrovac, a takvi kuipci ne spadaju u lica navedena u tački 8/ Tarife osnovnog poreza na promet, pa nije od značaja što su prilikom kupovine dali izjavu da lož – ulje kupuju isključivo radi zagrijavanja stanova i stambenih prostorija (prvostepeni sud nije ni našao utvrđenim da je kupac SIZ stanovanja Banja luka, kako mu to imputira žalba, a ni tužilac ne tvrdi da su kupci specijalnih vrsta lož – ulja u navedenom vremenskom periodu nastupali kao punomoćnici kućnih savjeta, dakle, nabavljali lož-ulje u ime i za račun ovih).

Prvostepeni sud je zaista načinio omašku kada je naveo da je tužiteljica prodavala lož-ulje na pumpnim stanicama iako je vršila prodaju naprijed navedenim kupcima iz skladišta, no ova omaška nema uticaja na zakonitost suđenja, jer kupci ne spadaju u kategoriju velikih potrošača iz napomene uz tarifni broj 2/ pod tačkom 2-2/ Tarife osnovnog poreza na promet. Pod velikim potražacima u smislu ove napomene, koji su neposredni poreski obveznici, podrazumijevaju se organizacije udruženog rada iz oblasti saobraćaja i jedinice i ustanove Jugoslovenske narodne armije.

Pogrešan je stav žalitelja da prodavac nije poreski obveznik te da ne može biti obavezan da na teret ukupnog prihoda isplati razliku poreza na promet sa kaznenim kamatama, jer je, u smislu člana 13. Zakona o oporezivanju proizvoda i usluga u prometu, prodavac poreski obveznik, pa je tužilac dužan da porez koji je propustio da obračuna i naplati od kupca kroz cijenu, plati iz svog ukupnog prihoda.

(Vrhovni sud BiH, Pž. 80/86. Od 25.12. 1986. Godine).

83.

Čl. 3. I 4. Zakona o službi društvenog knjigovodstva

Član 5. stav 3. Zakona o udruženjima građana

Čl. 9. I 10. Zakona o fizičkoj kulturi

Služba društvenog knjigovodstva kontroliše ispunjavanje obaveze prema društvenoj zajednici svih korisnika društvenih sredstava, među koje spadaju i sportska društva kao društvene organizacije.

PO ranijem zakonu o udruženjima građana, SDK-a je kontrolisala finansijsko i materijalno poslovanje i udruženja građana, osim u pogledu raspolaganja sredstvima pribavljenim od članskih usloga i drugih doprinosa članova udruženja.

Iz obrazloženja:

Tužilac je u smislu čl. 9. I 10. Zakona o fizičkoj kulturi ("Službeni list SRBiH", broj 3/77 – prečišćeni tekst), društvena organizacija, a u smislu člana 13. Istog zakona, može sticati sredstva, ali kao društvena i koristiti ih za ostvarivanje svojih ciljeva i njima raspolagati saglasno zakonu i svom statutu. Finansijsko poslovanje, posebno radi kontrole ispunjavanja obaveza prema društvenoj zajednici, društvenih organizacija koje raspoložu društvenih sredstvima, vrše nadležni organi Službe društvenog knjigovodstva, kako proizilazi iz člana 4. Zakona o Službi društvenog knjigovodstva ("Službeni list SFRJ"; broj 2/77), koji je bio na snazi u toku 1982. Godine, pa su prvostepeni i drugostepeni organ Službe društvenog knjigovodstva bili ovlašteni da u konkretnom slučaju odluče o obavezi plaćanja posebnog opštinskog poreza na promet iz sredstava tužioca.

Okolnost da je tužilac 1976. Godine evidentiran u registru koji vodi Republički sekretarijat za unutrašnje poslove Sarajevo, ne može dovesti u pitanje zaključak da je tužilac društveno-pravno lice - društvena organizacija, jer su se do stupanja na snagu Zakona o društvenim

organizacijama i udruženjima građana ("Službeni list SRBiH", broj 5/85) i društvene organizacije evidentirale u registru koji je za udruženje građana vodio Republički sekretarijat za unutrašnje poslove Sarajevo, ali je, u smislu člana 5. stav 3. Zakona o udruženju građana ("Službeni list SRBiH", broj 35/71), koji je bio na snazi u toku 1982. Godine, kontrolu finasijskog i materijalnog poslovanja udruženja građana vršila Služba društvenog knjigovodstva, osim u pogledu sredstava koja su poticala od članskih usluga i drugih doprinosa članova udruženja.

(Vrhovni sud BiH, broj Pž. 413/86 od 25.12.1986. godine)

NEMATERIJALNA ŠTETA

ZAKLJUČCI

SAVJETOVANJA SAVEZNOG SUDA, VRHOVNIH SUDOVA REPUBLIKA I AUTONOMNIH POKRAJINA I VRHOVNOG VOJNOG SUDA OD 15. I 16. OKTOBRA 1986. GODINE U LJUBLJANI

(Konačnu redakciju zaključaka usvojilo je Građansko – privredno odjeljenje Vrhovnog suda BiH na sjednici od 6. Marta 1987. Godine)

Savjetovanje je bilo u celini namenjeno razmatranju pojedinih pitanja o nematerijalnoj šteti i o naknadi te štete, koja su se otvorila i pokazala u jugoslovenskoj sudskoj praksi od stupanja na snagu Zakona o obligacionim odnosima (ZOO), to jest od 1. Oktobra 1978. Godine dalje. Zbog obilnosti materije savetovanje se ograničilo samo na one probleme koje je istakla dosadašnja sudska praksa, a nije razmatrala i brojna druga moguća pitanja koja su se dođuše javljala u dosadašnjoj sudskoj praksi, ali ih dosadašnja praksa još nije raščistila, dalje pitanja koja bi se još mogla pojaviti u budućnosti, kao ni pitanja koja je u navedenom razdoblju postavila pravna teorija.

Upravo zbog celovitosti razmatranja navedenih pitanja prihvaćeni zaključci sa obrazloženjem predstavljaju zaključnu celinu, što je došlo do izražaja u konačnoj redakciji prihvaćenih zaključaka odnosno problema, koje je savetovanje razmatralo: prihvaćeni zaključci sa obrazloženjima nisu formulisani samostalno, nezavisno jedan od drugog, nego teku jedan za drugim u pojedinim zaokruženim poglavljima. Takav pristup u redakciji nalaže i dogovarajuću primenu zaključaka u daljnoj sudskoj praksi.

U ovom materijalu su zbog preglednosti obuhvaćeni i načelni stavovi odnosno zaključci, prihvaćeni na ranijim zajedničkim sednicama odnosno savetovanjima Saveznog suda, vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda, koji se posredno ili neposredno odnose na problematiku nematerijalne štete.

I- OPŠTA PITANJA O NEMATERIJALNOJ ŠTETI

1) Pravno priznate odnosno pravno nepriznate nematerijalne štete

Z a k l j u č a k b r. 1.

- (1) Po nematerijalnom štetom u smislu Zakona o obligacionim odnosima podrazumijevaju se fizička bol, psihički bol i strah. Stoga se oštećenom zbog povrede (nematerijalnih) prava ličnosti novčana naknada može dosuditi samo kad su se posledice te povrede manifestovale u jednom od vidova nematerijalne štete.

(2) I kada je neki od vidova nematerijalne štete nastao, oštećenom se novčana naknada može dosuditi samo kada jačina i trajanje bolova i straha ili druge okolnosti slučaja to opravdavaju, da bi se kod oštećenog uspostavila narušena psihička ravnoteža.

(1) osnovno je pitanje da li naknada za nematerijalnu štetu pripada već za samu povredu lične sfere (npr. Prouzrkovanje naruženosti) – radi se o tzv. Primarnoj šteti- ili takva naknada pripada samo, kada je takva povreda prouzrokovala štetu (npr. Psihičko oštećenje zbog naruženosti) – radi se o tzv. Sekundarnoj šteti. Dosadašnja sudska praksa čvrsto stoji na stanovištu da posotji odgovornost za nematerijalnu štetu samo onda, kada štetni događaj prouzrokuje štetu, nije dovoljna samo povreda inače pravno zaštićenog nematerijalnog dobra. Npr. Nije nastupila pravno – relevantna nematerijalna šteta za pretrpljene duševne bolove zbog umanjnja životne aktivnosti, ako je povređeni u štetnom događaju bio tako teško telesno povređen da sve od tada, zbog uništenih moždanih centara nije svestan svog stanja, ne oseća patnje ni bolove (VS SR Slovenije, II Ips. 215/84 od 4.12.1980. godine, Poročilo VS SRS – 1080/II, str. 27). U tom je slučaju bilo utvrđeno da se ovo stanje, koje znači samo održavanje povređenog u golom životu sredstvima stručne medecinske pomoći, neće izmeniti do smrti, dakle da nema ni predvidljive mogućnosti da bi povređeni mogao naknadu po ovom osnovu, koja predstavlja samo oblik substitucije zadovoljenja za umanjnje životne aktivnosti, ikada uživati i na taj si način olakšati svoj položaj.

Delimično drugačiji stav od navedenog zastupa deo pravne teorije, koji drži da se kaošteta ne smatraju samo bolovi i strah koji su posledica povrede, nego već i sama povreda prava ličnosti može predstavljati štetu i bez utvrđivanja postojanja bolova (opširno o tome Cigoj, Komentar ZOR, I. Knjiga, Str 565).

(2) U skladu sa ovim stavom je zato i razumljivo da se naknada za nematerijalnu štetu ne može priznati samo zbog činjenice gubitka, povrede itd. Nekog organa, dela čovekovog tela, nego za nematerijalnu štetu koja je oštećeniku nastala zbog gubitka takvog organa.

Polazeći od navedenog, naime, od obima štete koju oštećeni trpi, a ne od gole činjenice povrede čovekovog organizma, moguć je i odgovor na pitanje da li utiče na visinu naknade za pretrpljene fizičke bolove, pored intenziteta i trajanja tih bolova i okolnost o kakvoj vrsti povrede i o kojem delu tela se radi.

Smatramo naime, da sama vrsta povrede ilid eo tela koji je povređen, obzirom na ranije navedeno, ne mogu tucatina visinu naknade. Na visinu naknade utiče samo visina štete (npr. Veća oštećenost zbog povrede životno važnog organa, zbog povrede osetljivijih delova tela oštećenog itd.).

(3) Rasprava je u vezi ovog problema otvorila i pitanje da li se novčana naknada može dosuditi oštećenom za pretrpljene fizičke bolove i onda, kada su bili prouzrokovani lakom telesnom povredom, ako su bili jačeg intenziteta i ako su trajali duže vreme. U skladu sa prihvaćenim stavom savetovanje je bilo jedinstveno da neznatna šteta ne daje pravo na naknadu i da kod toga težina odnosno kvalifikacija povrede nije okolnost od koje bi zavisilo pitanje prava na naknadu, već je to samo obim nekog od priznatih vidova nematerijalnih šteta. Za to je razumljivo da sama okolnost da se radi o lakoj telesnoj povredi, sama po sebi, još ne isključuje pravona naknadu, jer je i u takovm slučaju moguće da su fizički bolovi bili jačeg intenziteta i da su trajali duže vreme.

(4) U prihvaćenom zaključku vidimo i odgovor na pitanje da li je prilikom odlučivanja o visini naknade za nematerijalnu štetu od značaja okolnost da je oštećeni duševni bolesnik ili soba zaostala u razvoju.

Stepen duševne bolesti odnosno zaostalosti u razvoju bit će po našem mišljenju odlučujući za odgovor na pitanje, kakvu odnosu koliku štetu ovo lice trpi zbog štetnog događaja i kolika satisfakcija (zadovoljenje) odgovara takvoj šteti.

- (5) Smatramo da već iz dosada navedenog proizilazi i odgovor na pitanje da li ZOO određuje pravno priznate nematerijalne štete taksativno ili samo primerice. Nije nam doduše poznato da bi se jugoslovenska sudska praksa do sada o ovom pitanju izričito izjasnila, ali iz objavljenih odluka, naročito onih koje razmatraju pitanja, kada je neka šteta pravno priznata, a kada nije, po našem mišljenju jasno proizilazi stav da je pravno priznata samo ona nematerijalna šteta, koju zakon (ZOO ili drugi zakon), priznaje kao takvu.

Naknadu za nematerijalnu štetu je zato moguće priznati samo za onu nematerijalnu štetu, koju kao takvu priznaje i zakon, a ne za bilo koju nematerijalnu štetu. Nematerijalne štete su za to u zakonu nabrojane taksativno, a ne primerice.

Takva konstatacija naravno ne onemogućava da sudska praksa okvire određenih pravno priznatih nematerijalnih šteta na odgovarajući način upotpunjava i daje im bogatiji sadržaj. Tako npr. šteta koja se ispoljava u različitim nelagodnostima u toku lečenja nije neka nova nematerijalna šteta, koju ZOO ne poznaje, već se ta šteta može razmatrati i uzeti u obzir ali u obliku štete, koja se ispoljava u fizičkim bolovima ili pak u obliku štete, koja se ispoljava kao duševni bolovi zbog trajnog umanjenja aktivnosti (vidi u nastavku).

- (6) Prema navedenom pregled oblika nematerijalne štete, za koje se može priznati novčana naknada jeste sledeći:

a) po odredbama ZOO:

- 1) pretrpljeni i budući fizički bolovi (član 200. stav 1. I 203)
- 2) pretrpljeni i budući strah (član 200. stav 1. I 203.)
- 3) pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog umanjenja životnih aktivnosti (član 200. stav 1. I 203)
- 4) pretrpljeni budući duševni bolovi zbog naruženosti (član 200 stav 1. I 203)
- 5) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog povrede ugleda i časti (član 200 stav 1. I 203)
- 6) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog povrede slobode (član 200 stav 1. I 203)
- 7) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog povrede prava ličnosti (član 20. stav 1., I 203)
- 8) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog smrti bliskog lica (član 200. stav 1., 201, i 201)
- 9) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog naročito teško invaliditeta bliskog lica (član 201. I 203)
- 10) Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog krivičnog dela protiv spolnog integriteta, dostojanstva ličnosti ili morala (član 202. I 203 u vezi sa odgovarajućom odredbom republičkog odnosno pokrajinskog KZ).

b) Po drugim zakonima:

- 1) zakon o krivičnom postupku (čl. 541- 544, "Službeni list SFRJ", broj 26/86, prečišćeni tekst)
- 2) zakon o privrednim prestupima (čl.145. i 146. "Službeni list SFRJ", broj 10/86, prečišćeni tekst)
- 3) odgovarajuće odredbe republičkog odnosno pokrajinskog zakona o prekršajima (za Sr Sloveniju čl. 245, "Uradni list SRS", broj 25/83 i 42/85)
- 4) Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i monopolističkih sporazuma (čl. 16., "Službeni list SFRJ", broj 24/74 i 72/86)

- 5) Zakon o autorskom pravu (čl. 28. I 95., "Službeni list SFRJ", br. 19/78, 34/78 i 24/87)
- 6) Zakon o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja i znakova razlikovanja (čl. 11., 127. I 128., "Službeni list SFRJ", br. 34/81).

(2) Da li je moguće za istu nematerijalnu štetu izreći kumulativno više sankcija

Z a k l j u č a k br. 2.

Kad je oštećeni zbog povrede prava ličnosti (ugleda, časti, slobode i drugih prava ličnosti) trpeo duševne bolove sud mu, pored snakcija iz čl. 199. Zakona o obligacionim odnosima, može dosuditi i pravičnu naknadu kad zbog okolnosti slučaja samo na taj način može dati oštećenom punu satisfakciju u skladu sa ciljem kome naknada nematerijalne štete služi.

- 1) Osnovna karakteristika nematerijalne štete jeste ta da ju već pojmovno u pravilu nije moguće reparirati uspostavljanjem ranijeg stanja. Zato novčana naknada za nematerijalnu štetu po prirodi nije reparacija već obzirom na prirodu stvari samo satisfakcija (zadovoljenje). Druge moguće sankcije za nematerijalnu štetu (koje su ipak izuzetne, kao što je npr. Objavljivanje presude na osnovu zakona o autorskom pravu, čl. 96.tačka 1. "Službeni list SFRJ", broj 19/78, objavljivanje ispravke po odgovarajućim republičkim zakonima o javnom informisanju, odnosno po članu 199. ZOO, zabrana budućih radnji, kojima se povređuje integritet ljudske ličnosti, ličnog i porodičnog života ili drugih prava ličnosti po članu 157. ZOO) ovde ne razmatramo detaljnije.
- 2) Osnovno je pitanje koje se postavlja u vezi toga da li pojedina sankcija isključuje druge moguće sankcije u vezi iste nematerijalne štete (npr. Objavljivanje presude isključuje zahtev za novčanu naknadu).

Judikatura je o tom pitanju skromna. Tako npr. Iz odluke Vrhovnog suda BiH (Gž. 161/84 od 27.9.1984. godine "Bilten VS BiH, 1984/4, str. 14) proizlazi stav da se doduše obe sankcije (objavljivanje ispravke i novčana naknada) u načelu ne isključuju ali da u konkretnom slučaju novčana naknada nije na mestu, zato jer već prva sankcija (objavljivanje ispravke) predstavlja za autora dovoljnu sankciju. I iz odluke Vrhovnog suda Srbije (Rev. 94/82, sudska praksa 1982/10, str. 50) proizlazi da se ojedine sankcije mogu kumulirati te da se međusobno ne isključuju.

Teorija u vezi naznačenih pitanja nije jedinstvena. Tako neki smatraju da mere po članu 199. ZOO isključuju mogućnost dosuđenja novčane naknade (npr. M. Toroman u komentaru ZOO, redakcija B. Blagojević, I. Svezak, str. 536), a neki durgi autori kumulaciju dopuštaju (npr. Vizner, komentar ZOO II. Knjiga, str. 913; dr. Stojanović u komentaru ZOO, redakcija Perović – Stojanović, str. 598.). Drafinžgar (žalitelj časti inširjenje neresničnih trditev o drugem, 198. Členu ZOR, pravnik 1984/1-2, str. 8), smatra da mere po članu 199. ZOO imaju prednost pred novčanom naknadom, jer se radi o sličnim merama kao kod uspostavljanja ranijeg stanja u slučajevima materijalne štete.

- 3) U raspravi je bilonalašeno da treba polaziti od pitanja da li je sankcijama iz 199. Člana ZOO već ostvarena satisfakcija oštećenom. Ako okolnosti slučaja ukazuju da nije, onda oštećeni ima pravo i na novčanu naknadu uskladu sa odredbom člana 200. ZOO. Kumulacija sankcija je dakle dopuštena (Zakon je ne isključuje), kada okolnosti slučaja to dozvoljavaju što znači i to da u svakom slučaju treba ocenjivati da li okolnosti slučaja zaista zahtevaju kumulaciju, to je (savetovanje je naglasilo), da treba prihvaćeni zaključak odgovarajuće usko tumačiti.

4) Pravo na naknadu za tzv. Indirektne štete

- 1) Nematerijalna šteta se po ZOO razlikuje i po izvoru duševnih bolova koje neko trpi. Ako je izvor u njemu samom (npr. Duševni bolovi zbog umanjnja vlastitih životnih aktivnosti), radi se o šteti vlastitog izvora, a ako je izvor duševnih bolova u nekom drugom licu (npr. Duševni bolovi zbog posebno teškog invaliditeta bliskog lica, onda se radi o šteti vanjskog izvora.

U vezi toga postavlja se pitanje u kakvom obimu je pravno relevantna ona šteta, koja je vanjskog izvora, (npr. Strah roditelja za sudbinu svog deteta, koje može biti ali možda i nije povređeno u štetnom događaju).

O ovom pitanju je već prihvaćen stav savetovanja Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 14. i 15.9.1983. godine ("Bilten Saveznog suda", broj 19, str. 6).

Osnovani i intenzivni strah roditelja za sudbinu svog deteta nije pravno priznata nematerijalna šteta (član 200. stav 1. ZOO).

- 2) Rasprava je ukazala i na pitanje da li je već prihvaćeni citirani stav preuzak odnosno da li pravo na novčanu naknadu za duševne bolove rouzrokovane povredom ličnih prava drugog pripada oštećenom samo u zakonom određenim slučajevima, kao i koji su ti slučajevi. Za to bi bilo potrebno pitanje indirektnih šteta razmatrati kompleksno i to na zajedničkoj sednici saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda.

3) Nematerijalna šteta koja je nastala i buduća šteta

Z a k l j u č a k -3

- (1) Nematerijalna šteta koja se u određenom obliku trajno ili trajnije ispoljava predstavlja jednu štetu pa sud određuje jedan iznos naknade uzimajući u obzir trajanje te štete do donošenja presude i njeno trajanje u budućnosti.
- (2) Naknadu za buduću nematerijalnu štetu sud može dosuditi, u smislu člana 203 ZOO, i kad se štetne posledice u psihi oštećenog još nisu ispoljile ako je izvesno da će te posledice nastati u budućnosti.

- 1) Sudska praksa je do stupanja na snagu ZOO prošlu, pretrpljenu nematerijalnu štetu dovoljno jasno razlikovala od buduće još ne pretrpljene štete. Tako je npr. Za pretrpljene fizičke bolove priznavala posebnu naknadu, pa ako su ti bolovi bili trajne prirode takvu je naknadu priznavala za sve pretrpljene fizičke bolove od štetnog događaja do završetka lečenja, a ako bi ti fizički bolovi trebali trajati i dalje (buduća šteta) ona ih je u pretežnoj većini slučajeva razmatrala u okviru naknade za trajno umanjeње životne aktivnosti.

Ovakov polazište imalo je za posledicu to da su oštećenici zahtevali za fizičke bolove dve naknade – posebno za pretrpljene fizičke bolove i posebno za buduće (obično u okviru naknade za trajno umanjeње životne aktivnosti). Na takvu situaciju smo nailazili i kod nekih drugih oblika nematerijalnih šteta.

ZOO je odnos između prošle i buduće štete bez sumnje postavio na druge osnove. Tako npr. Nema više zakonskog osnova za "podelu" naknade za fizičke bolove na one već pretrpljene i na one za koje se osnovano pretpostavlja da će ih ošeećeni trpeti i ubuduće, nema dakle više osnova za tzv. Zidanje zahteva za naknadu za isti oblik štete.

Odlučujući trenutak za ocenu koja je šteta prošla, a koja je buduća bez sumnje je dan donošenja presude prvostepenog suda. Za svu onu štetu, koju je oštećeni pretrpeo do završetka glavne rasprave pred prvostepenim sudom, naknada je dospela do tog trenutka (član 326. stav 1. ZPP), pa ju stoga razmatramo kao prošlu štetu, a naknadu za moguću daljnju štetu sud može donositi uz uslove iz člana 203. ZOO. U ovoj odredbi ima osnova za dosuđivanje naknade za buduće, do završetka glavnog pretresa još nedospele, nematerijalne štete (da li se radi po članu 204 ZOO u provm redu o procesno pravnoj ili pak o materijalnopravnoj normi ovde ne razmatramo).

- 2) Član 203. ZOO definiira buduću štetu kao štetu “ako je po redovnom toku izvesno da će ona trajati i u budućnosti”.

Pravno relevantna je dakle samo ona za koju “je po redovnom toku izvesno” da će u budućnosti postojati. Ali ova izvesnost se ne odnosi samona nastupanje, odnosno postojanje te štete u budućnosti, već i na njen obim.

Buduća nematerijalna šteta se može pojaviti samo u neprekinutom nastavljanju već postojeće štete, (kontinuirana buduća nematerijalna šteta), ili je kod odlučivanja pred prvostepenim sudom još nema (i još je nije ni bilo), a po redovnom toku je izvesno da će nastupiti (samostalna buduća šteta).

- 3) U raspravi su bile izražene dileme (Vrhovni sud Hrvatske) da li se na osnovu člana 203. ZOO pored naknade za tzv. Kontinuiranu buduću štetu, dakle onu koja se ispoljava u neprekinutom nastavljanju već postojeće štete (stav 2. Prihvaćenog zaključka) naknada može priznati i za takvu štetu, koja kod odlučivanja pred prvostepenim sudom još ne postoji, a po redovnom toku stvari je izvesno da će nastupiti (tzv. Samostalna buduća šteta). U vezi toga biloje izraženo mišljenje da formulacija člana 203. ZOO ne daje osnova za dosuđivanje takve naknade. I početak toga roka zastarelosti u slučaju kontinuirane i samostalne buduće štete nije istovremen. Rasprava ipak nije prihvatila ovu dilemu, a posebno je upozorila na već dosadašnju sudsku praksu koja je priznavala naknadu za tzv. Samostalnu buduću štetu (diskutanti su upozoravali na dosuđivanje naknade detetu za umrlog roditelja u času kada dete te štete još nije svesno, a izvesno je da će biti svesno u budućnosti). Savetovanje je zbog navedenog prihvatilo citirani zaključak uz rezervnu Vrhovnog suda Hrvatske da se predloženi zaključak ne odnosi na samostalnu buduću štetu. (stav 2. Prihvaćenog zaključka).
- 4) Po ZOO za to trajanje nekog vida nematerijalne štete nije merilo za njenu klasifikaciju. Za to i nema više osnova za razlikovanje fizičkih bolova po razdobljima, npr. Fizički bolovi u toku lečenja, fizički bolovi kao trajna posledica. Sve fizičke bolove, one u toku lečenja kao i one buduće, za to treba razmatrati u okviru onog vida štete – “fizički bolovi”, koja ima pravni osnov u članu 200 . stav 1. I članu 203 ZOO.

U praksi se međutim postavlja pitanje, kada fizički bolovi kao jedan od vidova štete prelaze u trajno umanjenje životne aktivnosti, dakle u drugi vid štete. Preciznije razgraničenje obe štete nije moguće (ponekad će biti potrebna i pomoć veštaka). Tako je npr. Sud već odlučio (Obzirom na konkretne okolnosti slučaja) da se trajne glavobolje uzimaju u obzir kod naknade za trajno umanjenje životne aktivnosti, a ne u naknadi za fizičke bolove (Vrhovni sud SR Slovenije, II Ips. 208/80 od 4.12.1980., neobj.).

II- POJEDINI VIDOVI NEMATERIJALNIH ŠTETA

1) Fizički bolovi

Z a k l j u č a k br. 4.

- (1) Nelagodnosti u toku lečenja (npr. kraća nesvestica, hospitalizacija, vezanost za krevet razne vrste imobilizacija i fiksacija, rentgensko snimanje, operacije, infuzije, transfuzije, injekcije, previjanje rana, odstranjivanje šavova, upotreba invalidskih kolica, bolovanje, posećivanje ambulante, fizioterapija itd.) koje trpi oštećeni, razmatraju se u okviru naknade za fizičke bolove.
 - (2) Da li i pod kojim uslovima može pojedina od navedenih nelagodnosti prerasti u kakav drugi samostalni vid nematerijalne štete (npr. Duševni bolovi zbog umanjenja životne aktivnosti) treba ocijenjivati uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja.
- 1) Sudska praksa je pre stupanja na snagu ZOO svrstavala u fizičke bolove i tzv. "nelagodnosti u toku lečenja". Ovaj pojam obuhvata niz najrazličitijih poteškoća koje su povezane sa oštećenikovim lečenjem i koje mogu dostići veoma visok stepen neprijatnosti odnosno intenziteta. Zato se kod ove vrste štete može stvarno raditi o nematerijalnoj šteti. Pitanje je pak u koji od važećih vidova štete po ZOO treba istu uvrstiti, da li u fizičke bolove ili u duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti ili u duševne bolove zbog povrede prava ličnosti.

Svako od mogućih uvrštenja ima svoju težinu. Tako se nelagodnosti često prepliću sa fizičkim bolovima, što bi ukazivalo na to da taj vid štete uvrstimo u fizičke bolove. Uvrštenje u duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti bi nalagale psihičke tegobe, koje prouzrokuju nelagodnosti u toku lečenja; takođe ne bi bilo zapreke da ih uvrstimo u duševne bolove zbog povrede ličnosti, dakle zbog povrede prava na nepovredivost duševnog integriteta čoveka. Uprkos svim navedenim razlozima za dvoumljenje, međutim, nema značajnih razloga za izmenu dosadašnje sudske prakse, dakle da i nelagodnosti zbog lečenja razmatramo u vidu naknade za fizičke bolove.

- 2) Sličan problem ovome, koji se javlja kod uvrštenja nelagodnosti u toku lečenja, pojavljuje se i kod uvrštenja nematerijalne štete zbog nesvestice. Kratkotrajna besvesna stanja možemo bez sumnje uvrstiti u nelagodnosti u toku lečenja, dakle u fizičke bolove. Tako je već bilo odlučeno da je u okviru naknade za fizičke bolove bilo uzeto u obzir da je tužiteljica nekoliko dana bila u nesvesti. Ovde se međutim ne radi o "dugotrajnoj nesvestici" kao posebnom obliku štete, kada je povređeni istrgnut iz životne okoline za duže vreme (npr. Za mesec ili više).

Šteta zbog dugotrajne nesvesti bi se stoga mogla razmatrati u okviru naknade za trajno umanjenje životne aktivnosti.

Strah

Z a k l j u č a k br. 5.

Pravična novčana naknada može se dosuditi za strah koji je bio intenzivan i dužeg trajanja. Ako je intenzivan strah kratko trajao naknada se može dosuditi ako je u dužem vremenskom periodu narušena psihička ravnoteža oštećenog.

Strah spada među najneprijatnije čovekove doživljaje. Izaziva ga u pravilu predodžba o neposrednoj ugrožavajućoj opasnosti. U intenzitetu doživljavanja straha postoji čitava skala

osećanja, od zabrinutosti i bojazni do jakih efekata, kao što su “smrtni strah”, “užas” (prepast), i slično. Izformulacije člana 200. ZOO koji daje pravo na novčanu naknadu za strah proizlazi, da mora biti strah intenzivan i trajan do takvog stepena da kod čoveka izazove takve učinke, koji odgovaraju stanju psihičke traume, određenog duševnog potresa ili šoka u kome se povređeni nađe zbog štetnog događaja (primarni strah) kao i kasnije zbog osnovane zabrinutosti zbog mogućih smrtnih odnosno teških posledica povrede (sekundarni strah). Zato prema navedenom običan strah, zabrinutost, neizvesnost za budućnost i zbog posledica pretrpljene povrede, koji prestaju ubrzo nakon svog pojavljivanja, ne predstavljaju takav strah, koji bi opravdavao dosuđivanje naknade.

Pa ipak su u praksi prilikom odlučivanja o ovoj naknadi kriteriji sudova u vezi potrebne intenzivnosti straha vrlo neujednačeni. Dok neki sudovi priznaju naknadu samo za pretrpljeni strah jakog intenziteta, koji je ostavio trajne posledice, drugi sudovi priznaju naknadu za ovaj oblik štete kako za starh jakog intenziteta tako i za strah srednjeg intenziteta uz uslov da je duže trajao, bez obzira na to što nije ostavio trajne posledice.

U raspravi je bilo u prvom redu naglašeno da u ZOO nema osnova za stav koji se povremeno javljao u dosadašnjoj sudskoj praksi da naime oštećenom pripada pravo na naknadu za strah samo onda, kada bi strah ostavio trajne posledice u psihi oštećenog. Naglasak je zato na intenzitetu straha; naknada pripada ako je takav intenzivni strah doduše bio intenzivan ali kratkotrajan, a kod oštećenog je ipak u dužem vremenskom narušio psihičku ravnotežu.

Ovaj stav važi kako za tzv. Primarni strah tako i za tzv. Sekundarni strah.

3) Duševne bolesti zbog umanjenja životne aktivnosti

Z a k l j u č a k br. 6.

- (1) Umanjenje životne aktivnosti, kao posebni osnov za naknadu štete zbog duševnih bolova obuhvata sva ograničenja u životnih aktivnostima oštećenog koje je ostvarivao ili bi ih po redovnom toku stvari u budućnosti izvesno ostvarivao. Pod ograničenjem se podrazumeva i vršenje aktivnosti uz povećane napore ili pod posebnim uslovima.
 - (2) Ovaj vid štete je u pravilu trajnog karaktera, ali novčana naknada se može dosuditi i kad je umenjenje životne aktivnosti privremeno, ako je jačeg intenziteta i dužeg trajanja ili ako to posebne okolnosti opravdavaju.
- 1) Ovaj oblik štete obuhvataju duševne patnje oštećenog zbog najrazličitih oštećenja na njegovom psihičkom ili telesnom području. Ova oštećenja mogu između ostalog obuhvatiti i sledeće pravno relevantne slučajeve štete odnosno izvora duševnih bolova: nesposobnost izvora duševnih bolova: nesposobnost za rad, znatno povećanje potreba, povećane fizičke napore, umanjenje ili gubitak mogućnosti za daljnji razvoj i napredovanje, smetnje zbog zdravlja itd. Kada je izvesno da će duševni bolovi trajati i u budućnosti, onda treba naknadu odrediti kako za pretrpljene tako i za izvesne buduće duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti. Naknada za ovaj oblik štete međutim ne pripada samo onda kada je umanjenje životne aktivnosti trajno, već i kada je samo privremeno, uz uslov da je oštećenje značajno, kao što važi i za druge oblike nematerijalne štete.
 - 2) U okviru rasprave u ovom vidu nematerijalne štete bilo je otvoreno i pitanje u kakvoj meri može starost oštećenog uticati na visinu naknade za pojedine vrste nematerijalnih šteta (pored pomenute i zbog naruženosti, smrt roditelja, itd.), a u vezi toga i pitanje kako daleko ide individualnost satisfakcije odnosno naknade, pre svega onda, kada u obzirom na

karakter nematerijalne štete i nije moguće tačno utvrditi (veštaci). U vezi toga postavlja se pitanje da li je potrebno kod odmeravanja tih naknada dati prednost najpre objektivnim kriterijima, objektivnim merilima obima podjeine štete i tek na osnov tog objektivnog merila potražiti one subjektivne okolnosti na strani oštećenog, koje utiču na konačnu visinu naknade.

Imajući u vidu najrazličitije aspekte ovog pitanja (uticaj starosti oštećenog, uloga veštaka kod utvrđivanja obima štete itd.) bilo je ocenjeno da se o navedenim pitanjima ne donosi zaključak nego da se ta pitanja predlože u razmatranje zajedničkoj sednici.

3) Z a k l j u č a k br. 7.

Prekinuto školovanje pored osnova za naknadu nematerijalne štete, može se uzeti u obzir i kao osnov za naknadu štete zbog duševnih bolova u sklopu naknade zbog umanjenja životne aktivnosti, a ne predstavlja poseban samostalan vid nematerijalne štete.

Do stupanja na snagu ZOO sudska praksa je bila sklona da kao štetu za trajno umanjenje životne aktivnosti priznaje štetu, koja se delimično javlja na nematerijalnom, a delimično na materijalnom području. ZOO je oba vida štete oštro razgraničio: naknada za materijalnu štetu zbog telesne povrede ili narušenog zdravlja (član 195.) i naknada za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti (član 200. stav 1.). Ovakvo razgraničenje obiju vrsta štete mora doći do izražaja i u sudskim odlukama, npr: ako se kod tužitelja radi samo o ulaganju većih napora za postizanje u suštini jednakih ekonomskih rezultata na njegovom imanju, ne radi se o materijalnoj šteti, već o nematerijalnoj, koja se izražava u naknadi za trajno umanjenje životne aktivnosti (VS SR Slovenije, II Ips. 9/85 od 14.2.1985. godine, neobj.)

U vezi toga postavlja se i pitanje da li je prekid školovanja materijalna ili nematerijalna ili pak "kompleksna" šteta. Verovatno nema spora o tome da u ZOO nema osnova za soduđivanje naknade štete zbog prekida školovanja kao posebnog oblika štete. Ali takva šteta može imati – zbog štetnog događaja prekinuto ili nedovršeno školovanje – elemente materijalne štete (gubitak odnosno manji lični dohodak) a i elemente nematerijalne štete, koja se u skladu sa dosada već jedinstvenom sudskom praksom uvrštava u duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti.

3) Duševni bolovi zbog naruženosti

Z a k l j u č a k br. 8.

Osnov za priznanje novčane naknade za naruženost nije samo u tome da li i u kojoj meri izmenjena spoljašnost oštećenog izaziva u okolini gađenje, sažaljenje ili na druge negativne reakcije, već se uzmaju u obziri subjektivna merila o uticaju svih elemenata (izmenjena spoljašnost, primetnost, obim itd.) na psihičku ravnotežu oštećenog odnosa na njegovo psihičko stanje u celini. Pri tome se subjektivne osobine oštećenog uzimaju u obzir u razumnoj meri.

Da li postoji nematerijalna šteta u vidu duševnih bolova zbog naruženosti (član 200. stav 1. ZOO) ocenjuje se prema objektivnim i subjektivnim merilima. Naruženost u pravnom smislu naime nije adekvatna medicinskoj, koja time često označava samo takve promene na telu koje predstavljaju unakaženost povređenih. Objektivna merila su izmene spoljašnosti oštećenog, njihova uočljivost odnosno vidljivost, obim i mogućnost pokrivanja, starost i pol oštećenog itd. Osnov za priznanje novčane naknade nije samo u tome da li i u kakvoj meri izmenjeni izgled oštećenog izaziva u okolini gađenje, sažaljenje ili drugačiju negativnu reakciju. Trema

imati u vidu i subjektivna merila. A ova su u uticaju svih elemenata (izmena u spoljašnosti, primetnost, obim itd.) na psihičku ravnotežu povređenog odnosno na njegovo psihičko stanje u celini. Subjektivne osobine oštećenog se pri tome uzimaju u obzir u arazumnoj meri.

I kada postoje oba elementa činjeničnog stanja (objektivni i subjektivni) ovu naknadu ipak nije moguće dosuditi u svakaom slučaju. Naknadu naime treba odmeriti u skladu sa članom 200. St.1. i 2. ZOO. Zato kada bi sud odmerio naknadu i za veoma malunematerijalnu štetu, bilo bi to u suprotnosti sa pomenuoim odredbom.

Inače o naruženosti govorimo samo kada se radi o trajnim izmenama spoljašnosti oštećenog. Tako nema posebne naknade za privremenu naruženost u toku lečenja (ogrebotine na licu, razdrta otvorena rana na nozi), u ovom slučaju se radi o nelagodnostima u toku lečenja i o eventualnoj zabrinutosti (lice) za rezultat lečenja, a ne o naruženosti (VS SR Slovenije, II Ips.115/83 od 14.7.1983. neobj.).

Reakcija okoline na naruženost zato nije jedini uslov za priznanje ovog oblika nematerijalne štete, ali se ta reakcija mora imati u vidu kao dodatna težina odnosno kao dodatni faktor, koji oštećenom nanovi i još veće duševne bolove (VS SR Slovenije, II Ips. 58/81 od 14.5.1981. neobj.)

U okviru naknade za naruženost ne priznaju se samo štete, koje se ispoljavaju na spoljašnjoj izmeni ličnosti oštećenog, nego i one izmene koje su posredno povezane sa spoljašnosti oštećenog, kaonpr. Trajno korišćenje štaka /VS SR Slovenije, II Ips. 352/82 od 24.3.1982., neobj.); vezanost na invalidska kolica za tužitelja kao mladog čoveka čoveka predstavlja težak oblik naruženosti (VS SR Slovenije, II Ips. 206/84 od 11.10.1984. neobj.).

Treba još upozoriti da je zakonski termin za ovaj oblik štete "Naruženost" (pravni pojam), a ne i drugi izrazi koje ponekad nalazimo u sudskim odlukama odnosno mišljenjima veštaka, kao npr.: unakaženost, nakaznost, kozmetički defekt i sl. Naročito se izrazom "kozmetički defekt" više puta želi reći da se radi o manjoj vidljivoj izmeni na telu oštećenog). Ali, ako se radi manjem stepenu naruženosti obzirom na ranije opisana merila, još se uvek radi o naruženosti, a ne o kozmetičkom defektu, ali o takvoj naruženosti koja nalaže odgovarajuću manju naknadu ili pak uopšte ne ispunjava uslove za dosuđivanje naknade.

4) Duševni bolovi zbog smrti bliskog lica

Z a k l j u č a k br. 9.

Pravična novčana naknada zaduševne bolove deteta zbog smrti roditelja predstavlja naknadu kako za bol izazvan samim saznanjem za smrt, tako i za sve kasnije bolove koje dete trpi zbog gubitka roditelja – ljubavi, nege i pažnje koju bi mu roditelj pružao, pa pripada i detetu koje zbog uzrasta nije moglo da oseti bol zbog same smrti roditelja, jer je u pitanju naknada za jedinstveni vid nematerijalne štete.1 U slučaju smrti bliskog lica njegovi bliži: brćani drug, deca i roditelji – imaju pravo na naknadu za svoje duševne bolove. Pravna problematika je kod svih navedenih vrsta oštećenog barem slično, a u nastavku razmatramo samo neke osobitosti.

- 2) U slučaju smrti roditelja sudska praksa je pre stupanja na snagu ZOO poznavala dva osnova za naknadu maloletnoj deci: u svakom slučaju naknadu za gubitak roditelja, a osim toga još naknadu za duševne patnje deteta zbog smrti, ako je dete tada već bilo sposobno shvatiti duševne bolove.

Budući na oblik štete “duševni bolovi zbog smrti bliskog lica i obuhvata patnje oštećenog zbog najrazličitih gubitaka na nematerijalnom području, nastalih zbog smrti roditelja (npr. Duševni bolovi zbog same smrti, kasniji bolovi zbog gubitka pažnje i pomoći roditelja, nastali zbog gubitka njegove moralne podrške, nežnosti, odgoja, saveta itd.), potrebno je sve vrste gubitaka koje dete trpi zbog gubitka roditelja, odnosno koje će trpeti u toku života, uvrstiti u duševne bolove. Ovi predstavljaju dovoljno širok pojam koji obuhvata sve vrste patnji oštećenog.

- 3) Deca po ZOO, bez obzira na starost, imaju pravo na naknadu zbog smrti jednog odnosno oba roditelja. ZOO naime, ne čini razliku s obzirom na uzrast dece. Pretpostavlja da će sva deca i ona koja intelektualno i emocionalno još ne shvataju gubitak roditelja doživeti odnosno doživljavati psihičku traumu posredstvom nagonско – instiktivnih mehanizama i emocija, dakle da duševno pate. Kod svakog deteta gubitak roditelja predstavlja teško emotivno i životno opterećenje, jer izostaje svakodnevna roditeljska ljubav, negova briga, nega i pomoć i iz ovog proizilazi duševna patnja deteta. A čim duševni bolovi postoje detetu e za takvu vrstu štete priznato pravo na naknadu po članu 201.stav 1. ZOO. A ako je izvesno da će postojeće štetne posledice, duševni bolovi, po redovnom toku trajati i u budućnosti sud može na zahtev oštećenog dosuditi i buduću štetu na osnovu člana 203. ZOO (VS SR Slovenije, II Ips. 272/82 od 20.1.1983. neobj.).

Pravo na naknadu za duševne bolove zbog smrti roditelja ne zavisi od okolnosti da li su odraslo dete i njegov roditelj u vreme smrti roditelja zajedno živeli u porodičnog zajednici. Pravo na naknadu kao i njena visina zavise od međusobne emotivne povezanosti deteta i roditelja. Osamostaljenje deteta i njegov život van porodične zajednice roditelja mogu uticati na visinu naknade odnosno i na pravo na naknadu samo u toliko, ukoliko je ova okolnost uticala na umanjenje odnosno uopšte na prestanak njihove međusobne emotivne povezanosti (VS SR Slovenije, II Ips. 255/81 od 26.11.1981. neobj.).

Smatramo da takva naknada pripada, kada su za nju ispunjeni ostali uslovi, i vanbračnom detetu (odnosno vanbračnom roditelju) uz uslov da je statusni odnos bio regulisan na način određen zakonom.

- 4) Dosadašnja sudska praksa je samo izuzetno uključivala braću i sestre oštećenog u krug oštećenika kojima je bilo moguće priznati naknadu. I član 201. stav 2. ZOO uvrštava braću i sestre u krug onih lica koja imaju pravona naknadu kod gubitka brata odnosno sestre, ali uz uslov da je između njih i umrlag postojala trajnija zajednica života.

Trajna zajednica života u pravilu doduše znači zajednički život odnosno stalni kontakt između osoba koje u toj zajednici žive. Naglasak je na njihovoj istinskoj i tesnoj međusobnoj emotivnoj povezanosti, čija je posledica patnja zbog gubitka. Takva povezanost u pravilu istina pretpostavlja stalan kontakt između njih. Ali može postojati i ona kada braća i sestre rade u raznim mjestima, ali se vraćaju kući potkraj nedelje. Bitno je da si drugdje ne stvore svoj samostalan život u okviru neke druge zajednice, nego se još uvek osećaju pripadnicima zajednice života sa drugim članovima porodice. Životu domu za samce i vraćanje kući pokraj svake nedelje uz dokazanu međusobnu privrženost zato ne može imati za posledicu prestanak zajednice života (VS SR Slovenije, II Ips. 228/81 od 10.12.1981. neobj.).

- 5) U raspravi je bilo postavljeni i pitanje kada i uz kakve uslove imaju deda i baba (ili očuh, maćeha) pravo na naknadu za duševne bolove zbog smrti unuka (pastorka), kao i obrnuto. Stav, koji je bio diskutovan, naime, da takva naknada pripada, ako se odnos između dede i babe i unuka izjednačuje sa odnosom između roditelja i dece (VS SR Slovenije), po mišljenju nekih diskutanata nije dovoljno određen odnosno jest preširok. Sa druge strane opet bio je takođe diskutovan stav da se takva naknada može dosuditi samo izuzetno,

naime samo kada je između njih postojala trajnija zajednica života i ako su deda i baba umesto roditelja vršili roditeljsko pravo (Savezni sud) –ocenjen kao preuzak. Tako je rasprava ukazala na sve moguće varijante rešenja problema - od one da pripada naknada dedu i babi samo u slučaju, ako je roditeljima bilo oduzeto roditeljsko pravo (odnosno ako su umrli ili iz drugih razloga nisu mogli vršiti roditeljsko pravo) (VS Makedonije), preko stava da je stvarno vršenje roditeljskog prava uslov za pravo na naknadu (VS Bosne i Hercegovine), pa do pitanja da li imaju pravo na ovu naknadu članovi šire porodice zadruge (VS Kosova).

U raspravi je bilo naglašeno, da svaki od predloženih stavova sadrži određene razloge za dileme, da zato nijedan od predloženih stavova nije jednoglasno prihvatljiv. Zato je bilo jednoglasno zaključenog da savetovanje o ovom problemu ne donese zaključak i da se problem prepusti daljnjem razvoju sudske prakse.

- 6) U vezi pitanja da li se kod istovremene smrti više lica dosuđuje naknada za svakog umrlog posebno ili pak za sve zajedno, sudska praksa nije jedinstvena. Smatramo međutim, da naknade kod istovremene smrti više lica ne bi bilo uputno odvojeno odmeravati i zbrajati ih prema broju umrlih, kao što nije moguće razgraničavati odnosno zbrajati duševne bolove kod takvog tragičnog događaja, već bi trebalo dosuditi samo jednu, naravno prema intenzitetu duševnih bolova odgovarajuću naknadu.

7) Duševni bolovi zbog povrede slobode

Z a k l j u č a k br. 10.

Duševni bolovi zbog neopravdane osude odnosno neosnovanog lišenja slobode predstavljaju jedinstveni vid štete koji obuhvata sve štetne posledice nematerijalne štete vezane za ličnost oštećenog proistekle iz neopravdane osude odnosno neosnovanog lišenja slobode. Za ovu štetu dosuđuje se jedan iznos naknade pri čijem odmeravanju sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja (ugled koji je oštećeni ranije uživao u svojoj sredini, odnos sredine prema njemu posled osude, odnosno lišenje slobode, težina i priroda krivičnog dela, vreme trajanja lišenja slobode i sve druge okolnosti koje su uticale na prirodu, težinu i trajanje psihičkih bolova).

- 1) Povreda slobode sigurno je jedan od težih povreda lične sfere. Zato ZOO u članu 200. stav 1. priznaje naknadu za duševne bolove zbog povrede slobode rouzrokovane protupravnom radnjom. Naknada štete za neopravdanu osudu ili neosnovano lišenje slobode predstavlja specifičnu, u zakonu o krivičnom postupku regulisanu građansko – pravnu odgovornost za takvu štetu. To je regulisana odgovornost za štetu bez – države, čijom delatnošću je šteta rouzrokovana. ZKP. Predviđa samo “pravo na naknadu štete” (član 12. I 541-545), dok šteta i naknada štete (vrsta štete, način utvrđivanja ivisina) u ZKP nisu posebno regulisani. Zato treba da ova pitanja u skladu sa članom 23. ZOO primenjivati pravila ZOO. Ova pravila ZOO imaju u tim slučajevima odgovornost za štetu dopusnki karakter. Odgovornost se zasniva isključivo na objektivnim okolnostima – lišenju slobode, nezavisno od bilo kakvih subjektivnih okolnosti na strani društveno – političke zajednice kao odgovornog subjekta ili ograna, čijim radom je došlo do neopravdane osude ili neosnovanog lišenja slobode. Ovo je očigledan izraz odnosno posledica i dobra čoveka kakva su fizički integritet njegov i njegova lična sloboda.

Isprva je ZKP priznavao samo pravo na naknadu materijalne štete. Po sada važećem ZKP u takvim slučajevima naknada obuhvata kako materijalnu tako i nematerijalnu štetu. Ako sud utvrdi da okolnost slučaja, a pre svega jačina bola, opravdavaju naknadu, odredit će je imajući u vidu merila iz člana 200. stav 2. ZOO. Takov lice može pretrpeti i fizičke bolove ili strah što naravno opravdava dosuđivanje naknade i za te vrste štete.

- 2) Kod određivanja visine nematerijalne štete zbog neopravdane osude ili neosnovanog lišenja slobode, sudovi u pravilu uzimaju u obzir niz objektivnih i subjektivnih okolnosti, kao što su: dužina trajanja lišenja slobode, uslovi u kojima je oštećeni bio u vreme lišenja slobode (npr. Boravak u samici), objavljivanje imena osumnjičenog, krivičnog dela i određivanja pritvora u dnevnoj štampi, intenzitet duševnih bolova u vezi sa kvalifikacijom krivičnog dela, gubitak ugleda u radnoj organizaciji i okolini, prisilno odvajanje od porodične i životne okoline itd. Ovakav stav je zauzet i u presudu CS SR Slovenije II Ips. 310/81 od 11.2.1982. (neobj.), koja uzma u obzir osim navedenoga još: uticaj neosnovanog pritvora na zdravstveno stanje oštećenog, a u presudi VS SR Slovenije, II IPs. 167/80 od 13.11.1980. (neobj.) i dosadašnji život tužitelja (bio je već dvadest puta kažnjen).
- 3) U raspravi je bila izražena dilema (VS Hrvatske) da li zaista predstavljaju duševni bolovi zbog neopravdane osude (neosnovanog lišenja slobode) jedinstveni vid štete i da treba u takvim slučajevima odvojeno razmatrati štetu odnosno naknadu štete zbog povrede lične slobode i odvojeno štetu zbog povrede časti. Za jedinstveno razmatranje navedene štete nema ni osnova u ZOO.

Savetovanje je prihvatilo citirani zaključak, uz navedenu rezervu VS Hrvatske.

- 4) Jednako kao ZKP, priznaju pravo naknade štete licu koje je bilo neopravdano kažnjeno ili neopravdano pridržano odnosno zatvoreno i (republički i pokrajinski) Zakon o prekršajima (“uradni list SR Slovenije”, broj 25/80 i 42/85, član 245. I 248. Odnosno zakoni drugih republika odnosno pokrajina) te Zakona o privrednim prestupima (“Službeni list SFRJ”, broj 10/86, prečišćeni tekst, čl. 145. I 146) u pogledu neopravdane osude.

III- NOVČANE NAKNADE

1) Jednokratna naknada i renta

- 1) Već prihvaćen načelni stav br. 1/81 na XVII zajedničkoj sednici Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 7. I 8.5.1981.g. (ZSO VI/2, “Bilten Saveznog suda”, 1981, broj 14, sttr. 14.) glasi:

Naknada nematerijalne štete (zbog umanjena životne aktivnosti i drugih njenih trajnih vidova) dosuđuje se u jednokratnom novčanom iznosu, ali može na zahtjev oštećenog biti dosuđena i u vidu novčane rente, ako takav vid prema okolnostima datog slučaja predstavlja odgovarajuću satisfakciju.

2) Z a k l j u č a k br. 11

Znatnije izmjene okolnosti utiču na mogućnost izmene visine rente dosuđene na ime naknade nematerijalne štete jednako kao i na mogućnost izmene visine rente dosuđene na ime naknade materijalne štete.

U raspravi nije bilo dileme o tomeda li je moguće rentu dosuđenu na ime naknade za nematerijalnu štetu, uz zakonske uslove izmeniti (smanjiti, povesiti, ukinuti) jednako kao rentu, dosuđenu na ime naknade za materijalnu štetu. Ali u raspravi je bio sporan predlog (Savezni sud) da li se može kod izmene rente uzeti u obzir pored promena u sferi životne aktivnosti oštećenog i kretanje troškova života, ako su ovi od značaja za osiguranje odgovarajuće satisfakcije oštećenog. Dilema na koju se ukazuje ostala je otvorena i

savetovanje se o njoj nije izjasnilo i to pre svega jer ovaj prlmen nije razmatran u materijalu, koji je bio osnov ovog savetovanja.

2) Uračunavanje drugih primanja u naknadu

Načelo odštetnog prava da naknada ne može biti veća od iznosa šteta nalaže da se sve isplate u vezi štetnog događaja uračunaju u naknadu. To mogu biti različite isplate iz fonda solidarnosti, socijalne pomoći, primanja socijalnog osiguranja (invalidskog, penzionog, zdravstvenog i sl.). Da li se te isplate uračunavaju u naknadu zavisi od njihove svrhe. Ako iz svrhe proizlazi da je isplatom smanjena šteta, treba je odbiti od naknade. Ova primanja se zato uračunavaju u naknadu za odgovarajući oblik štete (materijalne ili nematerijalne), ali situacije mogu biti različite.

A) Naknada štete i naknada za tjelesno oštećenje

1) Već prihvaćen stav koji djelimično odgovara na postavljeni problem (načelni stav br. 2/80, XIV zajedničke sednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 25. I 26.3. 1080. ZSO V/1, str. 11):

- (1) Primanja po osnovu zdravstvenog, penzionog i invalidskog osiguranja uračunavaju se u odgovarajuće vidove naknade štete tako da se šteta koju trpi osigurano lice sastoji u razlici između ukupne štete i onoga što oštećeni prima po jednom ili više navedenih osnova.
 - (2) Štetu iz prethodnog stava oštećenom je dužno da naknadi lice koje je prema pravilima odštetnog prava odgovorno za naknadu štete.
 - (3) Ako je nastanku štete doprineo i oštećeni, lice odgovorno za naknadu štete dužno je oštećenom da naknadi deo štete iz stava 1. U srazmeri sa podeljenom odgovornošću.
 - (4) Pri svemu tome je neodlučno da li odgovarajuća samoupravna interesna zajednica može povodom davanja svome osiguraniku, koja su izazvana štetnom radnjom od odgovornog lica zahtevati naknadu i davanja u celini odnosno u srazmernom delu ili na to uopšte nema pravo.
- 2) U vezi načina uračunavanja naknade za telesno oštećenje u naknadi štete već je prihvaćen načelni stav br. 3/85 na XXVII zajedničkoj sednici Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova te Vrhovnog vojnog suda u Beogradu od 6. I 7. 11.1986. ("Bilten Saveznog suda", broj 23. Str. 1).

Pri utvrđenju visine pravične novčane naknade za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti sud će uzeti u obzir i naknadu za telesno oštećenje na koju oštećeni ima pravo po propisima o invalidskom osiguranju, pa će na osnovu svih okolnosti slučaja po slobodnoj oceni utvrditi u kojoj meri naknada za telesno oštećenje utiče na visinu novčane naknade za ovaj vid nematerijalne štete. Visina naknade utvrđuje se na isti način i u slučaju kad sud pravičnu naknadu zbog umanjenja životne aktivnosti dosuđuje u obliku novčane rente.

Pravo oštećenog na naknadu za telesno oštećenje uzima u obzir i kad oštećeni odbija da pokrene postupak kod nadležnog organa radi ostvarivanja naknade po tom osnovu. U tom slučaju sud će kao prethodno pitanje sam utvrđivati pravo oštećenog na naknadu za telesno oštećenje, ako iz prirode i stepena telesnog oštećenja proizlazi da bi oštećeni po propisima o invalidskom osiguranju mogao ostvariti tu naknadu.

- 3) Moguće su dileme otome od koje naknade se može odbiti naknada za telesno oštećenje (npr. Da li samo od naknade za duševne bolove zbog trajno umanjene životne aktivnosti ili i od naknade za neku drugu štetu npr. Naknade za izmakli lični dohodak), iako već iz citiranih stavova proizlazi da se nivalidnina može odbiti samo od one naknade koja pokriva istovrnu štetu. Zato:

Z a k l j u č a k br. 12.

Novčana naknada za telesno oštećenje (invalidnina) uzima se u obzir samokod odmeravanje naknade za duševne bolove zbog umanjene životne aktivnosti (član 200. I 203. ZOO), bez obzira na to, da li je ta naknada priznata u jednokratnom iznosu ili u obliku novčane rente.

Predloženi zaključak bio je prihvaćen jednoglasno i bez rasprave.

- 4) Oštećeni ima kod ostvarivanja zahteva za naknadu za ovaj oblik štete pravo već sam uzeti u obzir novčanu naknadu za telesno oštećenje (invalidninu). Međutim, jasno mora navesti kako je to uzeo u obzir.
- 5) U materijalu za savetovanje bio je predložen i sledeći zaključak:

“Novčana naknada za telesno oštećenje vojnih osiguranika ima karakter naknade za materijalnu i nematerijalnu štetu, pa se primanja koja dobiva oštećeni zbog takvog štetnog događaja uračunavaju u naknadu za dogovarajući oblik štete”.

U raspravi je bilo ocenjeno da naročito obzirom na izmene zakona nije moguće rešavati problem na osnovu predložene formulacije, već bi bilo potrebno problem detaljnije obraditi i predložiti ga u razmatranje zajedničkoj sednici, jer je dosta značajan. Predlog zaključka je zato bio povučen sa dnevnog reda.

B) Uračunavanje drugih prihoda u naknadu

- 1) Z a k l j u č a k br. 13.

Pomoć koju oštećenik (odnosno njegova rodbina) dobije od sindikalne organizacije u svojoj organizaciji udruženog rada kod koje je u radnom odnosu, ne odbija se od utvrđene naknade. Jedino će se iznos, koji je organizacija udruženog rada isplatila iz fonda solidarnosti kao pomoć u vezi s nesrećom na radu svog radnika, uračunati u naknadu nematerijalne tšete kad taj fond nije oformljen iz novčanih priloga radnika te organizacije ili iz sredstava previđenih za zajedničku potrošnju.

Predloženi zaključak je prihvaćen jednoglasno i bez rasprave.

Odgovor na pitanje kada će se neko primanje uračunati u naknadu, dakle zavisi od toga, iz kojih sredstava je oformljen iznos koji se daje kao pomoć odnosno kao naknada, kao i odtoga u kakvu svrhu je bio osnovan odnosno formiran fond iz koje se daje pomoć.

- 2) U vezi uračunavanja osiguranine iz kolektivnog osiguranja u naknadu već je prihvaćen zaključak savetovanja Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 14. I 15.9.1983. (“Bilten Saveznog suda,” broj 19. Str. 5):

Pri tumačenju spornih odredbi ugovora o kolektivnom osiguranju radnika od posledica nesrećnog slučaja, pretpostavlja se, da je ugovoreno lično osiguranje plaćeno iz sredstava za

lične dohotke ili iz sredstava za zajedničku potrošnju. Ako je premija za osiguranje plaćena iz drugih sredstava (npr. Onih iz člana 48. Stav 1. Alineja 10 i stava 3. Istog člana Zakona o utvrđivanju i raspoređivanju ukupnog prihoda i dohotka "Službeni list SFRJ", broj 63(80) pretpostavlja se, da je zaključen ugovor o osiguranju od odgovornosti,.

3) Akontacija i naknada

- 1) Član 394. ZOO sadrži načelo monetarnog nominalizma: kada je predmet obaveze svota novca, dužnik je dužan isplatiti onaj broj novčanih jedinica na koji obaveza glasi, izuzev kad zakon određuje što drugo. Kada su obaveze naknade štete novčane obaveze, primena ovog načela ne dopušta valorizaciju novčanih obaveza, pa dakle ni valorizaciju već plaćenih akontacija. Kako u teoriji, tako i u sudskoj praksi ima mnogo prigovora na primenu ovog načela. Teorija naročito naglašava da je primena tog načela po znakom pitanja imajući pri tom u vidu načelo pravičnosti uz visoku infalciju, kada stranka ima mogućnost odugovlačenja s plaćanjem svojih obaveza (npr. Cigoj, KOmentar člana 394). Imajući u vidu da je pravilo o nominalnoj vrednosti novca jasno definirano u citiranoj odredbi ZOO, nije ga moguće izbeći kdo konkretnog odlučivanja.

Akontacija je po svojoj prirodi samo deo neke naknade i predstavlja određeni novčani iznos, koji treba odbiti od konačnog iznosa naknade. Kriteriji koji su bili odlučujući kod presuđivanja akontacije, ne menjaju njenu prirodu. Time što je bila novčano izražena postala je novčano potraživanje, koje se stoga po članu 394. ZOO ne može valorizirati (tako npr. VS SR Slovenije II Ips.261/81, Poročilo VS SRS, br. 82/I, str. 9).

U skladu s time bilo je predloženo prihvatanje sledećeg zaključka:

"Akontacija naknade za nematerijalnu štetu predstavlja delimično ispunjenje novčane obaveze. Zato se uračunava u konačnu odmerenu naknadu u nominalnom iznosu".

- 2) Međutim, uz predloženi stav sve češće se javljaju dileme da li plaćena akontacija za nematerijalnu štetu ipak ne predstavlja i delimično ispunjenje obaveze odgovornog lica (barem u nekim situacijama). Ovaj problem se naročito zaoštrava u graničnim slučajevima, npr. Tuženik prigovara da je već plaćenom naknadom koju tužitelj smatra akontacijom platio celokupnu pravičnu naknadu u vreme plaćanja. Prilikom ispitivanja plaćanja može se pokazati da doduše nije bila plaćena celokupna pravična novčana naknada, već njen pretežni deo. U takvom slučaju bilo bi moguće zastupati stav da je pravednije i u većoj meri u skladu sa načelom da oštećeni mora dobiti potpunu pravičnu novčanu naknadu, ako ocenjujemo koliki deo naknade je bio plaćen akontacijom, i koliki je preostali deo pravične novčane naknade odmerene po pravilima u vreme presude, koja tužitelju još pripada.

Drugi slučaj je ovakav: ako su bili neki od ostvarenih vidova nematerijalne štete u vreme plaćanja akontacije sporni, a drugi ne, i ako je isplata predstavljala potpunu pravičnu novčanu naknadu za nesporne oblike štete odmeravanja naknade za sve oblike štete (kada tužitelj ostaje kod zahteva za celokupnom naknadom) i odbijanje akontacije u nominalnom plaćanju od celine – dovodi do neprihvatljivog rezultata. Kod relativne samostalnosti pojedinih vidova štete i odmeravanja naknade za iste, otvoreno je stoga pitanje da li je u mnogo većoj meri u skladu sa ovim načelima dosuđivana naknada za nematerijalne štete ako se prizna naknada još samo za sporne oblike šteta za koje akontacija nije bila plaćena.

U nekim slučajevima sudska praksa je krenula navedenim putem, npr.: ako je naknađena šteta u znatom delu, tako da je ostala ne naknađena samo u neznatom delu (npr. 2,3%), određuje se visina neplaćenog nezatnog dela primenom postotka toga dela na celokupnu visinu štete

ocenjene na dan suđenja. (Vrhovni sud Vojvodine, Rev. 104/83 od 24.3.1983., Bilten Vrhovnog sud Vojvodine 1983/2-3, str. 27, slično i Vrhovni sud Srbije, Rev. 1006/84 24.9.1984., privredno pravni priručnik 1985/4, str. 70).

Unatoč svim dilemama po prihvatljivosti predloženog stava ipak je bilo potrebno upozoriti da bi suprotan stav tj. Mogućnost valorizacije akontacije uzimajući u obzir konačni zahtev, bio u neposrednoj suprotnosti sa već citiranim članom 394. ZOO i bilo bi naravno potrebno takav stav primenjivati i kod svih drugih delimičnih ispunjenja novčanih obaveza, a za što nema osnova u zakonu.

Za to bi uz predloženi stav i ranije pomenute dileme mogli prihvatiti dodatni stav, čija suština treba da bude da kada je plaćena akontacija u celini naknadila neku štetu u vreme plaćanja, takve štete odnosno zahteva za naknadu koji iz nje proizlazi više nema i zato u kasnijoj parnici zbog naknade nemože više biti pitanja ne samo o akontaciji, već ni o naknadi.

3) Pokušaj, kako odstraniti navedene dileme predstavljao je predlog zaključka kakav je dao Savezni sud:

“(1) Akontacija, koju je odgovorno lice platilo oštećenom na ime naknade nematerijalne štete, uračunava se u pravičnu naknadu u nominalnom iznosu.

(3) Ako je oštećenom bilo prouzrokovano više vidova nematerijalne štete, a odgovorno lice kod plaćanja akontacije nije odredilo, za koje vidove štete plaća akontaciju, akontacija se uračunava u zajedničku naknadu za sve vidove nematerijalne štete. Ako je određena samo za jedan vid štete, uračunava se u pravičnu naknadu za taj vid štete”

I kod tako predloženog zaključka mišljenja su u raspravi bila veoma različita. Tako su se u vezi ovog postavljala i sledeća pitanja: Da li u vezi razmatrane problematike zaista važi ili ne važi načelo monetarnog nominalizma pa bi se za to trebalo zalagati za proporcionalno uračunavanje (u postocima) plaćenih iznosa, dakle za valorizaciju akontacija. Postavljeno je bilo i pitanje da li se u navedneim slučajevima uopšte radi o pitanju akontacije. Barem u običnim slučajevima odgovorno lice tako plaćene iznose ne smatra akontacijom naknade, nego kao plaćanje (ili delimično plaćanje) naknade, koja po njegovom mišljenju odgovara obzirom na obim utvrđene štete.

Kod mogućeg polazišta da treba takvo delimično plaćanje naknade uzeć u obzir u srazmernom delu vrednosti, a ne nominalno, postavljaju se nova pitanja: da li se naime valorizira samo razlika između već plaćenog dela naknade i potpune naknade ili da se već plaćeni iznos uračunava proporcionalno obzirom na potpunu naknadu (čija visina je utvrđena pookolnostima u vreme presuđivanja) barem u slučajevima prethodnog plaćanja naknade u pretežnom delu, a izvesno, ako je plaćanjem tzv. Akontacije naknada bila plaćena u celini (obzirom na odnos kod plaćanja – prestanak odštetne obaveze).

Tako su bile izražene i dileme da li dolazi u obzir proporcionalno (valorizirano) uračunavanje dela već plaćene naknade u konačnu odmerenu naknadu u slučajevima plaćanja naknade u pretežnoj meri (npr. Do 70%), a ne kod manjeg dela. Ali treba imati na umu: ako je nematerijalna šteta samo delimično reparirana, nije moguće govoriti da je bila (uopšte) reparirana. Upozoreno je bilo takođe da bi trebalo delimično plaćanje naknade ocenjivati drugačije u slučajevima nematerijalne štete nego u slučajevima naknade za materijalnu štetu.

Izražena je bila i misao da bi trebalo obzirom na specifikum naknade za nematerijalnu štetu tražiti neke sličnosti sa uračunavanjem invalidnine odnosno drugih primanja (poosnovu socijalnog osiguranja) u naknadu za nematerijalnu štetu.

Otvarajući pomenute dileme savetovanje je zaključilo da se o ovom problemu ne donosi zaključak, nego da se objavi samo sažetak rasprave o ovom problemu.

4) Dospelost zahteva za naknadu i kamate

1) Z a k l j u č a k br. 14

Zatezna kamata teče u visini propisanoj noveliranim članom 277. Stav 1. ZOO ("Službeni list SFRJ", broj 39/85) od 3.8.1985. kao dana stupanja na snagu zakona o izmenama i dopunama zakona o obligacionim odnosima, na sve obaveze koje su dospele od tog dana bez obzira na to kada su nastale i kada su dospele za naknadu.

Smatramo, da i za područje koje razmatramo ne može biti sporan stav XX zajedničke sednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih Vrhovnih sudova, i Vrhovnog vojnog suda od 9. I 10.12.1982., da zatezna kamata teče po stopi od 25% godišnje od 17.4.1982. (dan stupanja na snagu odluke o kamatnoj stopi zatezne kamate) za sva novčana potraživanja iz privrednih ugovora izražena u dinarima bez obzira na to, kada je ugovor sklopljen i kada je potraživanje dospelo.

Prema sadašnjoj situaciji (novela ZOO) citirani stav za potrebe zahteva za naknadu za nematerijalne štete može glasiti kako je navedeno u zaključku, koji je na savetovanju bio prihvaćen jednoglasno i bez rasprave.

Svai dužnik mora svoju novčanu obavezu (ugovornu ili vanugovornu) namiriti najkasnije kod njene dospelosti. Ako tone učini pada u docnju, a njena sankcija je plaćanje zatezne kamate. Ista nastupa za svaki dan docnje posebno. Ako je obaveza dužnika dospela na naplatu pre 3.8.1985. mora dužnik platiti za svaki dan docnje do 3.8.1985. zateznu kamatu po kamatnoj stopi koja je tada bila na snazi, a iza 3.8.1985. nastala mu je nova obaveza da plati zateznu kamatu i to, jer je tog dana već bio na snazi izmenjeni član 277. Stav 1. ZOO, po kamatnoj stopi koja je bila na snazi od toga dana dalje.

3) Po izmenjenom članu 277. Stav 1. ZOO dolazit će više puta do izmena kamatne stope zatezne kamate. U takvom slučaju imat će poverilac pravo da zahteva za svako razdoblje u kojem je bila na snazi određena kamatna stopa zateznu kamatu po kamatnoj stopi, koja je bila na snazi u tom razdoblju.

Sud će dosuditi zateznu kamatu samo ako ju tužitelj zahteva (čl. 2. Stav 1. ZPP).

A ako je bude zahtevao dosudit će mu tu kamatu za unatrag od nastanka obaveze plaćanja zatezne kamate, ali samo u okviru tužbenog zahteva, osim u slučaju zastarelosti, na koju se mora dužnik izričito pozivati (član 360. stav 1. I član 372. Stav 1. ZOO).

4) Savetovanje je raspravljalo i o pitanju da li se u sadašnjoj situaciji (visoka stopa inflacije, novela ZOO u vezi visine kamatne stope itd.) još može prmenjivati načelni stav XI zajedničke sjednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova te Vrhovnog vojnog suda od 25.9.1982., koji glasi:

"Zatezna kamata na novčano potraživanje za naknadu nenovčane štete teče od trenutka nastanka štete".

Ovaj stav je bio prihvaćen u vreme kada je kamatna stopa zatezne kamate po članu 277. Stav 1. ZOO još bila 7,5%. Izmenom pomenute odredbe kasnije se bitno izmenila kamatna stopa.

Uvođenjem više kamatne stope zakon je želio zaštititi poverioce da u slučajevima dcnje dužnika zbog infalcije ne bi bili previše oštećeni. To mu je uspjelo kod čistih novčanih potraživanja kod kojih dolazi u obzir primena člana 394. ZOO, a za vreme nakon donošenja sudske odluke u prvom stepenu i kod novčano izraženih naknada za nematerijalnu štetu (član 189. Stav 2. ZOO).

Ali za vreme od dospelosti ne novčane obaveze naknade štete do dosuđivanja novčane naknade za istu na prvom stepenu, izmena člana 277. Stav 1. ZOO ima za posledicu dvostruko odstranjivanje negativnih efekata inflacije: prvo određivanje visine naknade po članu 189. Stav 2. ZOO, a zatim obavezom plaćanja zatezne kamate po visokoj kamatnoj stopi. Poveriocu će dakle za pomenuto vreme biti priznat realno znato viši iznos, nego što je bila realna vrednost potraživanja kod njegove dospelosti. Budući da to po svoj prilici nije bila svrha izmene člana 277. Stav 1. ZOO, pojavljuje se pitanje kako da sud ubuduće priznaje kamatu na novčanu naknadu za nenovčanu štetu.

U širokoj raspravi savetovanje je bilo jedinstveno da je ranije citirani načelni stav obzirom na sadašnju pravnu situaciju sporan i da ga treba predložiti u ponovno razmatranje (odnosno za eventualnu izmenu) zajedničkoj sednici, uvažavajući sve dileme, koje su došle do izražaja na ovom savetovanju, kao i to da je problem hitan i da ga za to treba što pre uvrstiti na dnevni red zajedničke sednice.

- 5) Konačno, može se pojaviti i pitanje kakve su mogućnosti dužnika, ako dođe do sniženja kamatne stope nakon završene glavne rasprave doplaćanja glavnog duga i to pokamatnoj stopi koja je važila u vreme završetka glavne rasprave. Ali ova okolnost ne može biti razlog za to da se dužnik ne bi mogao pozivati na delimični prestanak svoje obaveze da plati zateznu kamatu, ako je kamatna stopa zatezne kamate nakon završene glavne rasprave bila snižena. Potraživanje poverioca priznato pravosnažnom presudom je za toliko za koliko je bila snižena kamatna stopa prestalo po samom zakonu. A to je činjenica na koju se dužnik može pozvati u prigovoru protiv rešenja o izvršenju po članu 50 tačka 8 Zakona o izvršnom postupku.

Razmatranog problema nema ni u slučaju sniženja kamatne stope nakon završene glavne rasprave – niti u sličnom slučaju povećanja te kamatne stope – ako je u presudi naloženo plaćanje zatezne kamate za vreme nakon presude zakonskom formulacijom (...a za vreme od ...dalje po kamatnoj stopi, koja se u mestu ispunjenja plaća za štedne uloge u bankama, vezane bez određene namene na više od godinu dana) – pa je obračun tako dosuđene zatezne kamate za vreme nakon dana (prvostepene) presude prepušten izvršnom postupku.

6) Merila i osnove za odmeravanje novčane naknade

A) Odmeravanje naknade kao primena materijalnog prava

- 1) O ovom problemu je već prihvaćen stav:

Utvrđivanje novčane naknade (satisfakcije) za neimovinsku štetu predstavlja primenu materijalnog prava (načelni stav st. 5/79 zajedničke sednice Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 23.5.1979. ZSO IV/2, str. 35. Bilten Sav. Suda, br. 11. Str. 1).

Odmeravanje naknade za nematerijalnu štetu dakle predstavlja primenu pravnog standarda "pravične naknade" (član 200. Stav 1. ZOO), dakle primenu materijalnog prava.

Takav stav ima svoje posledice i u procesnim situacijama, naročito u žalbenoj i revizijskoj. Primer: merila pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu, koja je verificirala sudska praksa, su imovinsko pravni standardi kao sastavi deo imovinskog prava. Suđenje u suprotnosti sa ovim merilima predstavlja zato pogrešnu primenu materijalnog prava na koju drugostepeni sud pazi po službenoj dužnosti (VS BiH Gž. 925/78 od 21.11.1978. "Bilten VS BiH", 1978/4, str. 46).

- 2) Uz konstataciju da, pre svega žalbeni, sudovi imaju širok i temeljit pregled nad nematerijalnim štetama koje sudovi razmatraju i nad dosuđenim naknadama, jasno je da je zanemarivanje načela individualizacije naknade zbog preteranog naglašavanja objektivnog vidika pravične novčane naknade naročito opasno, ako do njega dolazi na žalbenom stepenu odlučivanja o naknadama za nematerijalne štete. Opasno zato, jer se pre svega na tom stepenu može pretvoriti u težnju za tzv. Tarifiranje naknade za nematerijalne štete, koje je apsolutno nespojivo sa načelima izraženim u pravnom standardu "pravična novčana naknada" iz člana 200. ZOO. Zato je bio predložen zaključak:

"Drugostepeni sud u granicama ispitivanja pobijanog dela presude (član 365. Stav 1. ZPP) ima pravo i po službenoj dužnosti (u okviru žalbenog razloga pogrešne primene materijalnog prava, član 365. Stav 2. ZPP) ispitati odmeravanje novčane naknade za nematerijalnu štetu na prvom stepenu. Ali na žalbenom stepenu izvršeno poređenje odmeravanja naknade za razmatranu nematerijalnu štetu sa naknadama za istovrsne štete u drugim sličnim slučajevima – samo nije dovoljno za ocenu da dosuđena naknada pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom (član 200. Stav 2. ZOO) mora naime biti u svakom konkretnom slučaju nematerijalne štete individualizirana (tako i VS SR Slovenije, II Ips. 50/85, od 14.3.1985., Poročilo VS SR Slovenije, 1985/I, str. 33)".

U raspravi bilo naglašeno da prihvatanje takvog zaključka nije potrebno. Nisu doduše bile izražene dileme u vezi predloženog zaključka. Radi se naime o problemu primene materijalnog prava (pred drugostepenim sudom) koji takođe mora uzeti u obzir načelo individualizacije naknade preko odgovarajućih činjeničnih saznanja o odlučujućim ličnim svojstvima oštećenog, koja mogu uticati na visinu pojedine naknade.

B) Relativna samostalnost odmeravanja naknade

Z a k l j u č a k br. 15.

Naknada za nematerijalnu štetu u načelu se dosuđuje za svaki vid nematerijalne štete posebno, a u iznimno teškim slučajevima, kad se trpljenja oštećenog uzajano uslovljavaju i prepliću tako da ih je nemoguće razlučiti, može se dosuditi jedinstvena naknada za ukupnu nematerijalnu štetu.

Imajući u vidu saznanje da je svaki čovek neponovljiva celina njegove individualne telesne i duhovne biti i da je ta celina nerazdeljivo preplitanje svih komponenti obiju biti, nužno proizlazi da su za oštećenog sve posledice povrede njegove lične celovitosti koje predstavljaju nematerijalnu štetu jedna jedinstvena celina. U njegovoj se psihi svo proteklo događanje i svo će se buduće događanje zbog fizičkih bolova svih vrsta duševnih bolova i straha odvijati unedeljivoj celini. Samonemoć prava da jednako celovito kao što se odvija u prirodi – u čoveku, to događanje definiše u pravu naknade štete, razlog je da kod suđenja o nematerijalnoj šteti posebno utvrđujemo postojanje i obim pojedinih pravno priznatih vidova nematerijalne štete i za svaki posebno odmeravamo naknadu.

Ali jasno je ipak, da već zakonitost čovekovih misaonih procesa – dakle i misaonih procesa sudije – isključuje neprirodno potpuno razdvajanje odmeravanja naknade za pojedine vidove nematerijalne štete koje smo kod suđenja utvrdili. MOžemo se zalagati samo za takvo odmeravanje naknade koje, uz analitički pristup prema odmeravanju naknade, ima u vidu i konačnu sintezu tog odmeravanja u naknadi za celokupnu utvrđenu nematerijalnu štetu.

Ako se jednostavno upitamo o svojim misaonim procesima kod odmeravanja, utvrdit ćemo da kod uobičajenog slučaja naknade za nematerijalnu štetu – kada se ova sastoji iz pretrpljenih i budućih fizičkih bolova i duševnih bolova zbog umanjenja životnih aktivnosti i zbog naruženosti te konačno iz straha – doduše zaista odmeravamo naknadu za svaku vrstu štete posebno, ali uvek odmerene iznose ocenjujemo (i ispravljamo) i prema njihovom unutarnjem odnosu, a ujedno i prema konačnom zbiru celokupne naknade.

Međusobna poređenja pojedinih postavki odmeravanja između sebe i sa celinom su ujedno i ona konačna provera koja neretno dovodi do korekture odmeravanja naknade za pojedine vidove štete i time do konačnog odmeravanja celokupne naknade. To u punoj meri važi i za suđenje na prvom stepenu. Ali prisutno je i na žalbenom stepenu i još na revizijskom, u oba navrata ne samo u slučaju pobijanja celokupnog odmeravanja (dakle odmeravanja za sve vidove štete), već i tada kada je predmet odlučivanja samo odmeravanje naknade za pojedine vidove štete (kod nepobijanih drugih postavki naknade). Tako je i u procesu suđenja, dakle u procesu odmeravanja naknade od značaja i konačni iznos naknade za celokupnu nematerijalnu štetu, a ne samo naknade za pojedine vidove te štete. Da je pre svega (ili čak samo taj) konačni iznos od značaja za samog oštećenika više ili manje je jasno.

Sistem pravnog uređenja naknada za nematerijalnu štetu nalaže ustrajavanje kod dosadašnjeg ustaljenog pristupa, tj. Kod posebnog odmeravanja naknade za pojedine vidove nematerijalne štete. Ipak, valja uvek biti svestan da je samostalnost naknada za pojedine vidove nematerijalne štete istog povređenog iz istog štetnog događaja samo relativna.

Celovitost svih vidova nematerijalne štete za oštećenog je naročito očigledna u slučajevima najtežih oštećenja. Za to je u tim slučajevima problema na ovaj način svesna i dosadašnja jugoslovenska sudska praksa, npr.: kod procesne naknade za nematerijalnu štetu sud mora presudom utvrditi poseban iznos naknade za svaki osnov, pokome oštećeniku naknada pripada, a ne za više osnova samo jedan iznos (Vrhovni sud Makedonije, - Rev. 99/84 od 22.3.1984., sudska praksa 84/9 str. 47).

Ali u nekim slučajevima se osnovano odlučuje i za izuzetan, suprotni stav: u slučaju vrlo teškog invaliditeta kada fizički bolovi, duševni bolovi zbog umanjenja životne aktivnosti i naruženosti te strah predstavljaju kvalitativnu celinu koja prerasta mogućnost izoliranja pojedinih oblika šteta i njihovo odvojeno ocenjivanje, moguće je za sve oblike nematerijalne štete dosuditi satisfakciju u jednom iznosu (Vrhovni sud Hrvatske, Rev. 2111/81 od 3.3.1982., pregled vrhovnog suda Hrvatske, br. 21, tačka 6.).

Savetovanje je za to bilo jedinstveno u tome da treba u pravilu pojedine štete, koje proizlaze iz istog štetnog događaja razmatrati odvojeno, pojedinačno i za svaku pojedinu štetu odmeriti samostalnu, pravičnu novčanu naknadu. Ali kod ovakvog pravila treba ipak dopustiti mogućnosti izuzetka, kada naročito teška životna situacija (a ne možda nepotpuno ili čak pogrešno opredeljen tužbeni zahtev) na strani oštećenog, uzimajući u obzir izuzetnu težinu njegovih povreda odnosno posledica, naprostone dopušta razlučivanje pojedinih šteta koje proizlaze iz istog štetnog događaja, kada su se ove zbog svog intenziteta međusobno tako tesno ispreprele i time uslovljavaju jedna drugu da ih nije moguće odvajati. Samo u takvim izuzetnim slučajevima bilo bi na mestu dosuđivanje oštećenom jedinstvene naknade za sve vidove šteta koje trpi, bez obzira na to kako je on sam opredelio svoj tužbeni zahtev.

7) Procesni značaj zahteva za pojedine vidove nematerijalne štete

Z a k l j u č a k br. 16.

- (1) Zahtev za pravičnu novčanu naknadu mora biti određen za svai vid nematerijalne štete pojedinačno i kada je šteta proistekla i istog životnog događaja.
- (2) Ako tužbeni zahtev za naknadu više vidova nematerijalne štete nije jasno opredeljen, sud će postupiti poodredbama člana 109. ZPP.
- (3) I kad oštećeniostane pri zahtevu za jedan novčani iznos za nematerijalnu štetu u celini, sud će potakvoj tužbi postupati i odlučiti po tužbenom zahtevu, ako na osnovu činjeničnih navoda oštećenom može sam da razluči pojedine vidove nematerijalne štete. U tom slučaju pravičnu naknadu sud će odrediti za svaki pojedini vid nematerijalne štete, u okviru postavljenog tužbenog zahteva u celini.
- (4) Ako oštećeni istakne odvojene zahteve za pojedine vidove nematerijalne štete, ali ih ne označi u skladu sa zakonom ili pogrešno opredeli njihovu sadržinu, a taj nedostatak u postupku prethodnog ispitivanja tužbe ne bude otklonjen, sud će na osnovu činjeničnih navoda oštećenog sam razlučiti pojedine vidove nematerijalne štete u skladu sa zakonom i o njima odlučiti.

U sudskoj praksi je dosledno prihvaćeno suđenje o naknadi u samo jednom iznosu (tj. Izreka presude glasi samo na jedan iznos). Oštećenici za to i dosledno postavljaju tužbeni zahtev u samo jednom iznosu, čiji činjenični i pravni osnov su pojedine postavke naknade za pojedine oblike (materijalne i) nematerijalne štete. Stanje u praksi postavljanja zahteva za naknadu u sporovima za naknadu štete naravno, daleko je od idealnog. U praksi se neretno postavljaju zahtevi za naknadu koji ne uvažavaju u celini zakonsko uređenje nematerijalne štete, posebno zakonsku sistematiku nematerijalnih šteta. Radi se naročito o slučajevima:

- a) pogrešnog uzimanja u obzir budućih fizičkih bolova (kao “trajnih posledica”) u opisu duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti;
- b) tzv. Zidanja zahteva (posebno npr. Ostvarivanje zahteva za umanjenje mogućnosti za uspeh u životu, pored zahteva za duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti);
- c) jedinstvenog zahteva za naknadu sa opisom svih vidova nematerijalne štete koji se navode – ili jedinstvenog zahteva za naknadu nekih vidova nematerijalne štete (npr. Zajedno za duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti i zbog naruženosti).

U okviru materijalnog procesnog vodstva sudija može tražiti od tužitelja da zahteve prilagodi materijalnim osnovima koje određuje ZOO – a to je i dužan učiniti. Ali ipak u slučaju kada tužitelj ne uvaži takav poziv (ili ga ne uvaži u celini), nije moguće bez ograda zastupati stav da se radi o neodređenom tužbenom zahtevu ili o zahtevu čija osnovanost (delimično) ne proizlazi iz tužbe. U sudskoj praksi su, kod (obično samo delimičnih) odstupanja pojedinih postavki zahteva za naknadu od zakonske sistematike nematerijalnih šteta u nabrojanim slučajevima, praktično dosledno prihvatili drugačija rešenja.

U slučaju tzv. Zidanja zahteva ne smatra se da tužitelj zahteva naknadu za štetu (npr. Umanjenje mogućnosti za uspeh u životu), koja nije pravno priznata, što bi nalagalo odbijanje tog dela tužbenog zahteva iz takvog razloga, već se uzima u obzir zbroj svih zahteva koji po

sadržini predstavljaju istu pravno priznatu nematerijalnu štetu, kao jedan zahtev za naknadu te štete.

U slučaju pgrešnog uzimanja u obzir od strane oštećenog određene telesne ili duševne povrede kod jedne postavke za naknadu umesto kod druge (npr. Budućih fizičkih bolova kod naknade za duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, umesto kod naknade za fizičke bolove) ne smatra se da tužitelj ne zahteva naknadu za deo posledica koje opisuje kod pogrešne postavke, već se te posledice uzimaju u obzir kod onog oblika štete, čiji su deo po zakonskoj sistematici (dakle, u opisanom slučaju se ne smatra da tužitelj ne zahteva naknadu za buduće fizičke bolove, već se budući fizički bolovi uzimaju u obzir kod odmeravanja naknade za fizičke bolove). Pri tome se doduše uzima kao zahtev tužitelja za odgovarajući oblik štete samo postavka naknade za tu štetu – u okviru fizičkih bolova se dakle kao zahtev tužitelja za fizičke bolove (i za buduće), uzima samo onaj zahtev koji je postavio kao zahtev za fizičke bolove (iako definirane samo kao do završetka lečenja, odnosno do tužbe, pretrpljene fizičke bolove).

U slučaju jedinstvenog zahteva za naknadu za sve vidove nematerijalne štete koji se navode – ili delimično jedinstvenog zahteva za naknadu za neke vidove štete koja se navodi – zbog, u jugoslavenskoj sudskoj praksi već priznatih izuzetnih slučajeva kada je moguće (i potrebno) dosuditi naknadu u jedinstvenom iznosu, veoma je riskantno zastupati stav da zahtev nije određen ili da iz činjenica koje se navode u tužbi ne proizlazi osnovanost tužbenog zahteva.

U takvim slučajevima naravno može preširoko tumačenje za buduću sudsku praksu biti veoma opasno, ako gledamo na problem sa stanovišta razvojno osnovanih i za sudsku praksu podobnijih stavova, koji sada važe kod postavljanja i razmatranja zahteva za naknadu u okviru jedinstvenog tužbenog zahteva. Treba ipak razmisliti o mogućnostima da oštećeni tvrdi da su nedeljivo povezani i prepleteni (neki) vidici njegovog oštećenja, dakle oblika njegove nematerijalne štete. Takav slučaj opravdava izuzetno razmatranje i suđenje o naknadi u samo jednom iznosu u okviru samo jednog zahteva za naknadu. Za takvu mogućnost govore osnova načela odštetnog prava (potpuna naknada, pravična naknada za nematerijalnu štetu) koja u dvojbi uvek nalažu tumačenja u korist oštećenog. Ovo mora važiti za problematične procesne situacije.

Rasprava na savetovanju je izrazila dilema pre svega na tačku 3. I 4. Prihvaćenog zaključka, to je o ulozi suda kada oštećeni – tužitelj na njegove poziv ene opredeli (u celini ili delimično) odnosno ne prilagodi svoj zahtev zakonskoj sistematici nematerijalnih šteta. Stav da u slučaju, kada oštećeni unatoč pozivu ostaje kod jedinstvenog zahteva za naknadu za ostvarivane vidove nematerijalnih šteta, da se dakle u tom slučaju radi o tužbenom zahtevu, čija osnovanost ne proizlazi iz činjenica navedenih u tužbi i da dakle takvu tužbu treba odbaciti (Vrhovni sud SR Slovenije i Vrhovni sud Hrvatske), nije bio prihvaćen. Na prihvaćeni zaključak (tačka 3 i 4) da će naime sud i u takvom slučaju na osnovu činjeničnih navoda oštećenoga sam razlučiti pojedine vidove nematerijalnih šteta bile su izražene dileme, da bi u takvom slučaju sud odlučivao o odštetnom zahtevu “globalno”, dakle i u slučaju kada oštećeni ne bi uvažio zahtev suda da razgraniči zahteve.

Citirani zaključak je za to bio prihvaćen većinom glasova, uz glasove “protiv” delegacija Vrhovnog suda SR Slovenije i Vrhovnog suda Hrvatske iz pomenutih razloga.

8) Druga pitanja.

1) Z a k l j u č a k br. 17

Neće se smatrati da je oštećeni svojim ponašanjem doprineo povećanju štete odnosno da je sprečio njeno umanjeње, sam zbog toga što je odbio da se podvrgne određenim medicinskim zahvatima, ukoliko se ne radi o lečenju kome bi se svaki čovek po redovnom toku stvari podvrgao bez rizika od štetnih posledica samog lečenja.

U vezi doprinosa oštećenog visini štete, koji bi imao biti u tome da se oštećeni ne želi podvrgnuti medicinskim zahvatima zbog smanjenja štete. U načelu ova okolnost ne bi smela uticati na visinu naknade odnosno ne bi bilo potrebno smatrati da oštećeni nije nastojao smanjiti štetu. Ali treba razlikovati situaciju da li je oštećeni odbio zahvat koji bi prema medicinskoj doktrini bio nužan (što bi sigurno uticalo na visinu naknade, već zbog načela uzročnosti), jednako i ako je odbio lečenje, pa je zbog toga šteta veća.

U raspravi je međutim bilo naglašeno da se i u razmatranim slučajevima doduše nemože izbeći pravilo o dužnosit oštećenog da umanja štetu, ali ne po cenu zahvata protiv njegove volje u njegova osnovan ustavna prava, u fizički integritet. Upravo zato treba polaziti od pravila da u načelu oštećenikovo odbijanje medicinskih zahvata (pri lečenju ili pri rehabilitaciji) za njega ne može imati neugodne posledice na odštetnom području (umanjeње naknade), osim onda kada bi se radilo o zahvatu bez rizika štetnih posledica tog lečenja i to o zahvatu takve prirode, kome bi se podvrgao svaki čovek u redovnom toku stvari.

2) Z a k l j u č a k br. 18.

Imovinsko stanje onoga koji drugome odgovara za prouzrokovanu nematerijalnu štetu uzima se u obzir kao socijalna kategorija samo u slučaju kada bi ovaj zbog plaćanja naknade sam došao u takvu oskudicu da bi time bio ugrožen njegov socijalni položaj odnosno socijalna stabilnost. Za to se i imovinsko stanje pravnog lica, koje odgovara za štetu, ne uzima u obzir pri domeravanju naknade za nematerijalnu štetu.

U vezi imovinskog stanja oštećenog i odgovornog lica obzirom na njegov uticaj na visinu naknade postavlja se niz pitanja, tako naročito da li se može postaviti prigovor sniženja naknade i onda, kada je štetnik osiguran od odgovornosti za štetu prouzrokovanu drugima odnosno tko može postaviti takav prigovor – da li samo štetnik ili i osiguravač i kakva je situacija štetnika u regresnoj parnici.

U vezi poslednjeg pitanja VS Hrvatske je zauzeo stav (Rev. 609/84 od 27.6.1984., pregled VS Hrvatske, broj 25, tačka 99.): “U parnici u kojoj osiguravatelj, kao solidarni jamac ističe prema svom osiguraniku, kao glavnom dužniku, regresni zahtjev za ono što je za njega platio oštećenima, dužnik ne može istaknuti prigovor sniženja naknade kad takav prigovor solidarni jamac nije mogao s uspjehom suprotstaviti zahtevu oštećenih”.

Inače, stavovi u vezi isticanja tog prigovora veoma su različiti. Ipak prevladava stav da je svrha instituta obaveznog osiguranja od odgovornosti “i “ u tome da oštećeni ima pokrivenu celokupnu štetu, bez obzira na imovinsko stanje štetnika. Takva je i stalna sudska praksa VS SR Slovenije, (npr. Pž. 233/75 od 13.3.1975., neobj.; slično Pž. 269/76 od 7.4.1976., poročilo VS SRS 1976/I, str. 47.).

Rasprava je doduše podržala prihvaćeni zaključak, ali su bile izražene i dileme da li takav stav ipak važi bez rezerve i za sva pravna lica (npr. Brojna društva sa relativno skromnim finasijskim mogućnostima) (VS Hrvatske i VS BiH). Upozoreno je bilo i (VS Hrvatske) da predloženi stav ne rešava problem da li oštećeni može kasnije, kada se popravi imovinsko stanje odgovornog lica ipak tražiti punu naknadu. Takđe je bilo upozoreno da stav ne rešava pitanje da li se može slabo imovinsko stanje (uz kakve uslove i kada) uzeti u obzir u tzv. Regresnim parnicama.

Navedeni zaključak je za to bio jednoglasno prihvaćen uz ranije pomenute rezerve delegacije VS Hrvatske i VS Bosne i Hercegovine (dakle da nije bilo razmatrano pitanje uticaja imovinskog stanja regresnog obveznika).

3) Z a k l j u č a k br. 19

Veštačenjem koje je određeno radi utvrđivanja umanjenja životne aktivnosti moraju se utvrditi sve posledice zbog kojih je normalna aktivnost oštećenog ograničena ili otežana, a nije dovoljno utvrditi samo procenat umanjenja životne aktivnosti. Iznos pravične naknade zavisi od prirode i težine svih trpljenja oštećenog vezanih za ovaj vid štete.

Utvrđivanje postotka trajno umanjenih životnih aktivnosti po veštaku je samo pomoćno merilo i za to od konkretnog slučaja zavisi da li će sud uopće tražiti od veštaka da se izjasni o takvom postotku (pri čemu se pojavljuje pitanje po kojima merilima će veštak odrediti takav postotak – da li po merilima ugovornog osiguranja, osiguranja od nesrećnog slučaja ili po merilima invalidskog osiguranja ili pak po nekim drugim). Bit će naravno potrebno od veštaka tražiti da da takav nalaz i mišljenje (član 253 stav 1. ZPP), koje će biti moguće po potrebi i dokazno ispitati (član 258 do 261 ZPP).

U raspravi je bilo naglašeno, da prihvaćeni zaključak nikako ne znači da bi sud uvek morao utvrđivati štetu koja se ispoljava u umanjenju životne aktivnosti – samo putem veštaka. Procenat umanjenja životne aktivnosti sud će doduše u pravilu utvrđivati uz pomoć veštaka (uz zahtev suda da nalaz veštaka sadrži i opis iz kojeg će biti vidljivo u čemu je umanjena životna aktivnost), ali takov utvrđeni procenat bit će samo jedan od elemenata za ocenu obima štete i time za određivanje pravične novčane naknade.

PRAĆENJE DRUŠTVENIH ODNOSA I POJAVA
- sudska praksa-

1. Viši sud u Doboju uputio je krajem februara mjeseca 1987. Godine opširnu informaciju Skupštine opštine Bosanski Brod, opštinskom komitetu SKJ, Opštinskom sindikalnom vijeću i društvenom pravobranioocu samoupravljajuća takođe iz Bosanskog Broda. U ovoj informaciji sud je upoznao ove organe o završenom krivičnom postupku protiv 18 lica iz organizacija udruženog rada “Trgovina”, “Zanatstvo”, “Grijanje”, “Inženjering” i “Komvod” iz Bosanskog broda i Rafineriji nafte. Ovdje se radi o rukovodnim licima u ovim organizacijama i svi su članovi SKJ. Oni su u sprezi raznim krivično – pravnim radnjama oštetili društvenu imovinu u iznosu od 20,000.000 dinara.

Sud je ukazao na osnovne uzroke koji su pogodovali da dođe do ove velike i organizavone pljačke društvene imovine. Direktor “Trgovine” Tomas Stjepan je bio glavni organizator oko stvaranja veza i sprega sa drugim direktorima, tehničkim direktorima, poslovođama i skladištarima koji su ispostavljali narudžbenice na velike sume, a te narudžbenice je unovčavao u svojoj organizaciji. Jedan od karakterističnih metoda pomoću kojih je vršena pljačka sastojao se u tome što su pojedinci se predstavljali kao sportski aktivisti raznih sportskih organizacija pa su tražili pomoć za organizovanje raznih manifestacija, tradicionalnih susreta radnika, obilježavanje sportskih događaja itd. Odgovorna lica u pomenutim organizacijama su prihvatila “pružanje pomoći” za ove sportske manifestacije bez provjeravanja da li se stvarno radi o nekoj sportskoj aktivnosti i sl. Pa su jednostavno dobavala takvu pomoć na način da su ispostavljali narudžbenice kao da su robu dostaviti “Trgovini”, iako to nisu učinili, a “Trgovina” je protuvrijednost robe unovčila i dala licima koja su tu sportsku pomoć tražila. U svim ovim mahinacijama učestvovalo je više lica s tim što novac nije trošen u svrhe sportskih aktivnosti, već međusobno dijeljen. Sve je ovo rađeno

bez ikakve kontrole u bilo kojoj organizaciji kao i u jednom dijelu rafinerije nafte. U "Trgovini" je poslovođa stovarišta npr., potpuno sam odlučivao o svemu: izdavao je robu, novac, davao gotovinu iz blagajne, iako je blagajnu vodilo drugo lica, te sam je anručivao velike količine robe. Inventure su vršene nestručno i krajnje neodgovorno tako što su komisije potpisivale netačne liste o zalihama robe i to po diktatu direktora Tomas Stjepana, iako su te iste komisije ranije utvrđivale stvarno stanje zalihe robe na stovarištu. Ove komisije su namjerno ostavljale nepopisane robe u vrijednosti i do 500.000 dinara.

Jedan drugi način vršenja pljačke sastojao se u tome da su izvođači radova u rafineriji na insistiranje okrivljenih lica jednostavno preko nadzornih organa upisivali veće količine ugrađene opreme i materijala, zatim broja radnih sati i slično pa su tako naplaćivali i ono što nisu uradili niti ugradili i to u velikim količinama, pa kasnije ta sredstva međusobno dijelili.

U informaciji je detaljno ukazano da u ovom slučaju ni u jednoj organizaciji nije bilo nikakve samoupravne radničke kontrole, da su potpuno zatajili ne samo svi kontrolni organi, već i društveno – političke organizacije, iako se znalo za izrazitu i očiglednu samovolju direktora, poslovođa i drugih okrivljenih lica, ali niko ništa nije poduzimao. Niko nije vodio računa o radu, unapređivanju tehnologije rada, kadrovskoj politici itd. Ovakva situacija je pogodovala jednom broju lica van organizacije udruženog rada kojima su činjene različite usluge i pogodnosti tako, da im se doturala deficitarna roba, koja je plaćena društvenim novcem, da su čašćeni na razne načine društvenim sredstvima i na taj način korumpirani. Sve je ovo podsticalo okrivljene na bezobzornost u napadima na društvenu imovinu.

U informaciji je, je na kraju, ukazano na svrhu njenog dostavljanja. Informacija je ustvari naslovljena pomenutim nosiocima društvene samozaštite zbog toga što se radi o rijetko tako organizovanom i veom opasnom krugu uglavnom rukovodnih lica u više organizacija udruženog rada i što ovaj slučaj ukazuje na totalnu nebudnost organizacija SK, sindikata i drugih, a pogotovo samoupravnih kontrolnih organa. Sve to ukazuje na neophodnost dublje društveno – političke analize stanja, pojava i problema u ovim sredinama u pogledu zaštite društvene imovine koja je, bar u ovom slučaju, bezočno napadnuta i nedopustivo loše zaštićena. Stoga je Viši sud u Doboju opravdano ocijenio da ne bi bilo efikasno samo da se informiše o ovom slučaju samoupravni kontrolni organi pa ni društveno političke – organizacije u ovim sredinama.

2. Viši sud u Tuzli uputio je informaciju Osnovnoj banki Zvornik – filijala u Zvorniku i Srebrenici o propustima u dradu radnika banke koji su pogodovali većem oštećenju društvene imovine.

U ovoj informaciji sud je istakao da je na slične ropuste u ovim bankama ukazao u mjesecu septembru 1986. Godine pa su odgovorni organi obavijestili sud da su poduzeli mjere povodom uočenih propusta kako bi se ubuduće efikasno otklonili uzroci koji su pogodovali većim oštećenjima sredstava banaka. Međutim, u ovoj posljednoj informaciji sud je podvukao da, i pored poduzetih mjera, propusti se se slične prirode još ponavljaju.

Sud je konkretno ukazao filijali banke Srebrenice da je njihov blagajnik i likvidator Bergić Nusret u vremenu od preko dvije godine u više mahova upisujući određene iznose sredstava na tuđa lica novac podizao tako da je oštetiio banku u iznosu od preko 500.000 dinara. Vođenjem posutpka utvrđeno je da je pogodovalo krivično – pravnim radnjama i to što je stanje štednje po štednim knjjižicama neuredno i netačno, tako da u dužem vremenskom periodu nije vršeno spravnjenje knjigovodstvenog stanja štednih uloga i stanja na štednim knjjižicama štediša. Uz to, sud je ukazao na očiglednu nepravilnost kada iste poslove obavlja jedno lice i to poslove blagajnika i likvidatora, iako je to suprotno postojećim propisima.

Sud je takođe ukazao osnovnoj banci u Zvorniku o zapažanjima povodom vođenja krivičnog postupka zbog nesavjesnog poslovanja njihovih likvidatora i blagajnika koji je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 2 mjeseca. Radi se o tome da je likvidator i blagajnik isplatio 5 ličnih čekova jednog osobi u iznosu od 4.100 DM za koje nije bilo pokrića, ali te čekove nije poslala na inkasiranje prije isplate iako je to morala da uradi pa je tako nanesena šteta banki u iznosu od preko 422.000 dinara. Interesantno je spomenuti da odgovorni radnik koji obavlja poslove kontrole u ovom slučaju nije znao objasniti šalterskim radnicima kako da rade u ovakvim situacijama. Stoga je sud na kraju informacije predložio da se analiziraju uzroci koji su doveli do pojave pljačke društvene imovine i poduzmu efikasne mjere da se ti uzroci uklone i da se o tome obavijesit sud, kako je to predviđeno zakonom o društvenoj samozaštiti.

3. Viši sud u Doboju je takođe uputio informaciju privrednoj banci filijala Bosanski Brod u kojoj je ukazao da je, u krivičnom postupku protiv Majdančić Esme zaposlene kao daktilografa u jednoj radnoj organizaciji, banka ovoj okrivljenoj davala neograničeni broj čekova pomoći kojih je kad je htjela i koliko je htjela dizala novac, a da to niko nije kontrolisao tako da je podigla i potrođila 1,780.110 dinara. I pored ovolikog negativnog salda ona je dobila još 130 novih čekova u filijali Bosanski Brod. Ovo ukazuje na nenormalno i nelogično tanje, kontrolu izdavanja čekova odnosno stanja na čekovnim računima. Stoga je sud ukazao na zapažanja od kojih je u ovom slučaju došao i predložio kontrolnim organima banke da poduzmu mjere i aktivnosti koji bi spriječile da se ovakve i slične radnje neodgovornih pojedinaca u bankama ne dešavaju, kao i to da se pokrene odgovarajući postupak odgovornosti prema odgovornim licima u banci za propuste koje su učinili.

4. Viši sud u Tuzli je uputio informaciju SOUR “Titovi rudnici uglja” OOUR PK “Ćubrić” o zapažanjim do kojih je došao povodom vođenja krivičnog postupka protiv dvojine lica radi krivičnog djela pljačke na štetu ove organizacije.

Radi se o tome da su osuđeni i to referent za vozni park u OOUR PK “Ćubrić” u dogovoru sa jednim lice van radne organizacije, trebali i bez ikakvih poteškoća dobiti dijelove za teretne automobile tako što je referent za vozni park to jednostavno iznosio i kasnije predavao drugom licu koje je u Petrovcu na Mlavi po znatno nižim cijenama prodavalo te dijelove i međusobno novac dijelili. Na taj način su oštetili organizaciju za 1.305.000 dinara.

Sud je ukazao na očigledne propuste kontrole u ovom slučaju koji se ogledaju u tome da je bez poteškoća referent za vozni park trebao i iznosio velike količine novih automobilskih dijelova, a da niko to nije kontrolisao kako u pogledu toga gdje se ti dijelovi ugrađuju tako ni u pogledu starih dijelova koji se sa vlastitog ovznog parka moraju evidentirati radi ugradnje novih.

Sud je predložio kontrolnim organima radne organizacije da analizira ove uzroke i uslove koji su pogodovali izvršenju krivičnih djela i da se poduzmu mjere odgovornosti prema onim licima koja su morala da vrše redovne kontrole oko izdavanja i ugradbe automobilskih dijelova, te da o poduzetim mjerama obavijeste sud.

REGISTAR PROPISA ZA GRAĐANSKO I PRIVREDNO PRAVO

Savezni propisi

Ustav SFRJ (“Službeni list SFRJ, broj 9/74)

Zakon o udruženom radu (“Službeni list SFRJ, broj 53/76 i 57/83)

Zakon o osnovnim svojinsko – pravnim odnosima (“Službeni list SFRJ, broj 6/80)

Zakon o obligacionim odnosima (“Službeni list SFRJ, broj 29/78 i 39/85)

Zakon o obezbjeđenju plaćanja između korisnika društvenih sredstava ("Službeni list SFRJ, broj 60/75 do 34/86)

Zakon o osnovama bankarskog i kreditnog sistema ("Službeni list SFRJ, broj 70/85, 9/86, 34/86 i 72/86)

Zakon o zaštiti pronalazaka, tehničkih unapređenja i znakova razlikovanja ("Službeni list SFRJ, broj 34/81)

Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i monopolističkih sporazuma ("Službeni list SFRJ, broj 24/74)

Zakon o osnovama poslovanja organizacije udruženog rada u oblasti prometa robe i usluga u prometu i o sistemu mjera kojima se sprečava narušavanje jedinstvenog jugoslovenskog tržišta u toj oblasti ("Službeni list SFRJ, broj 43/76, 23/79, 54/81, 20/84 i 43/86)

Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i lica ("Službeni list SFRJ, broj 24/76)

Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju – raniji ("Službeni list SFRJ", broj 11/68)

Zakon o čeku ("Službeni list FNRJ, broj 104/46, "Službeni list SFRJ", broj 12/65, 50/71 i 52/73)

Zakon o nasljeđivanju – raniji ("Službeni list SFRJ", broj 42/64)

Zakon o utvrđivanju i raspoređivanju ukupnog prihoda i dohotka . raniji ("Službeni list SFRJ", broj 63/80)

Zakon o oporezivanju proizvoda i usluga u prometu ("Službeni list SFRJ", broj 33/72 do 11/86 – prečišćeni tekst u("Službenom listu SFRJ", broj 43/83)

Zakon o Službi društvenog knjigovodstva ("Službeni list SFRJ", broj 70/8, 16/86 i 72/86)

Zakon o parničnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 4/77, 36/80, 69/82 i 68/84)

Zakon o kriičnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 26/86)

Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ", broj 43/82)

Zakon o izvršnom postupku ("Službeni list SFRJ", broj 20/78 i 6/82)

Osnovni zakon o starateljstvu – raniji ("Službeni list SFRJ", broj 16/65)

Republički propisi

Ustav SRBiH ("Službeni list SRBiH", broj 4/74)

Zakon o prostornom uređenju ("Službeni list SRBiH", broj 13/74, 21/74, 21/81 i 34/86)

Zakon o građevinskom zemljištu u društvenoj svojini – raniji ("Službeni list SRBiH", broj 13/74)

Zakon o građevinskom zemljištu 34/86)

Zakon o prometu nepokretnosti ("Službeni list SRBiH", broj 38/78)

Zakon o zaštiti i korištenju kulturno – istorijskog i prirodnog nasljeđa ("Službeni list SRBiH", broj 3/78)

Zakon o estradnoj djelatnosti ("Službeni list SRBiH", broj 25/84)

Zakon o igrama na sreću i LUtriji BiH ("Službeni list SRBiH", broj 16/73 i 21/77 – raniji, "Službeni list SRBiH", broj 5/84 – sadašnji)

Zakon o fizikoj kulturi ("Službeni list SRBiH", broj 3/77 i 19/84)

Zakon o uslovima za objavljivanje ličnih spisa, portreta, fotografija, filmova i fonograma ("Službeni list SRBiH", broj 33/80)

Zakon o osiguranju imovine i lica ("Službeni list SRBiH", broj 21/77).

Zakon o stambenim odnosima ("Službeni list SRBiH", broj 14/84)

Zakon o nasljeđivanju ("Službeni list SRBiH", broj 7/80)

Porodični zakon ("Službeni list SRBiH", broj 21/77)

Zakon o državnoj upravi ("Službeni list SRBiH", broj 38/78, 13/82, 40/82 i 40/84)

Zakon o redovnim sudovima ("Službeni list SRBiH", broj 19/86)

Zakon o udruženjima građana - raniji("Službeni list SRBiH", broj 35/71), sada Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana ("Službeni list SRBiH", broj 5/85)

Opšti uslovi za isporuku električne enegrije ("Službeni list SRBiH", broj 10/82).

